

POVIJEST KRIŽEVAČKE I ĐURĐEVAČKE
GRANIČARSKE PJEŠAČKE PUKOVNIJE

ISBN 953-99203-4-5

9 789539 920348

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 668899.

ISBN 978-953-99203-4-8

Povijest
Križevačke i Đurđevačke
graničarske pješačke pukovnije

Bjelovar, 2008.

POVIJEST KRIŽEVAČKE I ĐURĐEVAČKE
GRANIČARSKE PJEŠAČKE PUKOVNIJE

Izdavač

Državni arhiv u Bjelovaru
Trg Eugena Kvaternika 3, 43000 Bjelovar
Tel. 043 / 244 487

Za izdavača i glavni urednik
Željko Pleskalt, prof.

Prijevod
Danijela Marjanić, prof.

Autor izvornika
Rudolf Künzl

Grafičko oblikovanje i tisak
ČVOR d. o. o. Bjelovar
Hrvoje Horvat i Stjepan Horvat

Tisak
Bogadigrafika d. o. o. Koprivnica
Lipanj, 2008.

Naklada 500 primjeraka

Knjiga je izdana potporom Ministarstva kulture Republike Hrvatske

RIJEČ UREDNIKA

Od svog osnutka 1756. godine pa do razvojničenja Varaždinske krajine 1871. godine, dakle gotovo 120. godina Bjelovar je proveo pod vojnom upravom ili u tijesnoj vezi s vojnim vlastima koje su imale odlučujući utjecaj na život grada i šire okolice. Od 1758. godine Bjelovar je bio sjedište dviju graničarskih pukovnija, V. Križevačke i VI. Đurđevačke koje su svoja zapovjedništva preselile iz Križevaca i Đurđevca. Nakon premještanja zapovjedništva pukovnija u Bjelovar, iste je godine u Bjelovar nakratko premješteno zapovjedništvo cijele Varaždinske krajine gdje je djelovalo do 1783. godine. Od svog osnutka 1746. godine pa do ukidanja varaždinske granice 1871. godine pukovnije su ratovala na svim europskim ratištima na kojima je austrijska Monarhija branila svoje imperijalne interese, a od 30-tih godina 19. stoljeća služile su i kao vojne posade u mnogim gradovima Monarhije, najčešće sjeverne Italije i Mađarske. Ovaj rad se bavi upravo vojnim aspektom povijesti Varaždinskih pukovnija.

Djelujući u duhu svoje bogate vojne tradicije inicijativu i nalog za pisanje povijesti dalo je zapovjedništvo 16. Varaždinske pješačke pukovnije koja je bila slijednik varaždinskih graničarskih pukovnija. Tijekom 1909/10. godine pristupilo je odabiru pogodne osobe za obavljanje takvoga posla. Iz sačuvane korespondencije koju sačinjava šest pisama iz 1910. godine, a koja su čuvaju u gradivu fonda Varaždinske pješačke pukovnije br. 16. od 1914. do 1918. godine (HR HDA 1190) pohranjenog u Hrvatskom državnom arhivu vidljivo je da je bilo ustrojeno Povjerenstvo za izradu povijesti pukovnija (Komitee zur Verfassung der Regimentsgeschichte) koje je komuniciralo s potencijalnim autorima povijesti te je ta zadaća najprije povjerena natporučniku Karlu Hauberu. No, nakon što je on odustao zbog prezauzetosti posao je povjeren natporučniku Rudolfu Künzlu koji je povijest pukovnije i napisao. Rukopis osim ratnih pohoda pukovnije obuhvaća i njihov ustroj polovicom 18. stoljeća te nekoliko manjih priloga iz povijesti pukovnije od kojih je najopsežniji prilog sa životopisima visokih pukovnijskih časnika koji su odlikovani ordenom Marije Terezije.

Povijest pukovnije napisana rukom austrijskog časnika Rudolfa Künzla, pripadnika 4. pukovnije tirolskih carskih lovaca (4. Regiment der Tiroller Kaiserjäger) posvećena je sjećanju na ratne pohode graničara Varaždinske krajine ili kako sam autor kaže: "skroman je doprinos čuvanju sjećanja na njihova slavna djela".

Zadaća mu nije bila nimalo laka, jer je iz vrlo obimne povijesne literature i izvora trebalo izvući iz konteksta pojedinih radova podatke o mnogobrojnim vojnim operacijama tijekom 120. godina ratovanja diljem Europe te ih kronološki i smisleno uobličiti u tekst o ratnoj povijesti dviju graničarskih pukovnija.

Literatura korištena u pisanju teksta je ponekad manje znanstvene, a više popularno publicističke naravi, no kada se radi o podacima vojne provenijencije ona je vjerodostojna. Posebno se to odnosi na korištenje službene publikacije Ratnog arhiva u Beču "Geschichte der k. und k. Wehrmacht" čiji je autor Alphons Freiherr von Wrede iz koje je Künzl pretežito crpio podatke za pisanje svoje povijesti.

Künzlov rad ne predstavlja kritičku povijesnu analizu ratovanja varaždinskih pukovnija, već djelomično romantiziran pregled ratovanja Križevačke i Đurđevačke pukovnije u razdoblju od reorganizacije Vojne granice i njihovog osnutka 1746. godine pa gotovo do ukidanja Vojne granice 1871. godine. Bili su to ratovi 18. i 19. stoljeća za prevlasti u Njemačko-rimskom carstvu, austrijsko-turski rat Josipa II., napoleonski ratovi, ratovi u Italiji i Ugarskoj revolucionarne 1848. godine, ratovi za ujedinjenje Italije te konačno austro-pruski rat 1866.

godine kojim je okončana borba za prevlast u Njemačko-rimskom carstvu pobjedom Prusije i istupanjem Austrije iz Njemačkog saveza.

Ponekad s dozom apologije graničarskoj hrabrosti, odvažnosti, požrtvovnosti, lukavosti, odanosti caru i Monarhiji što je doduše i karakteriziralo naše graničare, te naposljetku specifičnom načinu ratovanja graničara, autor je koristeći opsežnu austrijsku historiografiju, na kraju objektivno predstavio graničara kao vojnika. Zabilježio je mnogobrojne ratne operacije i manje vojne akcije i uklopio ih u tadašnje povijesne i političke okolnosti.

Sa stanovišta zavičajne i regionalne povijesti, a nije pretjerano reći i nacionalne vojne povijesti ovaj rad predstavlja interesantno povijesno štivo kakvih u hrvatskoj vojnoj historiografiji nedostaje. Cilj njegovog objavljivanja je stjecanje novih spoznaja o sudjelovanju hrvatskih graničara u velikim europskim ratovima koji su ostavili duboki trag na gospodarskom, demografskom, političkom, kulturnom, jednom riječju sveukupnom životu Vojne granice.

Izvorni tekst je ilustriran fotografijama, grafikama i planovima vezanim za povijest pukovnije te kartama pojedinih europskih zemalja na kojima su označena područja ratnih aktivnosti kako bi čitatelj mogao pratiti ratni put pukovnija na europskom prostoru.

Za izdavanje ove knjige zahvaljujem Ministarstvu kulture RH čijom je potporom knjiga tiskana te prevoditeljici gđici Danijeli Marjanić koja je uložila veliki trud kako bi što kvalitetnije prevela djelomično teško čitljivo rukopis s njemačkog jezika pisanog goticom i latinicom. Posebne poteškoće predstavljalo je pisanje mnogobrojnih osobnih imena i toponima koji vuku korijene iz različitih europskih jezičnih tradicija pa su oni djelomično pisani sukladno izvorniku, a djelomično prema starim topografskim kartama i drugim pomagalima.

Željko Pleskalt, prof.

UVODNI DIO

Konsolidiranjem stanja na hrvatsko-turskoj granici potkraj 17. stoljeća potpisivanjem mira u Srijemskim Karlovcima 1699. godine te prestankom turske opasnosti tijekom 18. stoljeća vojna granica je dobila novu ulogu. Raznim vojno-upravnim reformama ona postaje sanitarni i carinski koridor, a s vremenom centralne austrijske vlasti stvaraju od nje "veliku vojarnu" iz koje po potrebi uzimaju jeftinu vojsku za ratove na europskim ratištima.

No, za stvaranje učinkovite vojske za primjenu na europskim ratištima granicu je trebalo prilagoditi novim potrebama, a od graničara stvoriti discipliniranu i uvježbanu vojsku. Do tada su graničari u "malom ratu" na granici vrlo dobro savladali osebujan način ratovanja u kojem je bila dovoljna hrabrost i lukavost, brzina prikradanja, napadanja i brzog izvlačenja iz bitke, dok su im stega i uvježbanost u taktičkim manevrima postrojbi bile prilično zanemarene karakteristike.

Reformom vojske i ustrojavanjem graničarskih pukovnija polovicom 18. stoljeća trebalo je izmijeniti postojeće stanje vojske na granici te je učiniti ravnopravnom austrijskim regularnim postrojbama.

Osnivanjem redovnih graničarskih pukovnija, pa tako i varaždinskih graničarskih pukovnija koje je dovršeno polovicom 18. stoljeća i pretvaranjem varaždinskih graničarskih milicija u regularne postrojbe austrijske vojske početak je novih povijesnih okolnosti u kojima se našla Varaždinska vojna granica. Reorganizacijom krajine Austrija je stvorila uvjete za stoljetnu vojnu eksploataciju granice te uporabu graničara kao jeftine vojske na svim europskim ratištima.

Ratno opterećenje Vojne krajine ne može se uspoređivati s ratnim opterećenjem ni jednog drugog dijela Monarhije. Ljudski gubici još manje.¹

O težini vojne obveze hrvatske vojne granice dovoljno govori podatak da je polovicom 19. stoljeća hrvatsko-slavonska Vojna krajina godišnje davala onoliko vojnika s koliko je bila zadužena čitava Kraljevina Češka. Prema statističkim podacima krajina je brojila 1869. godine 755.711 stanovnika, a Češka je tada imala 5.106.069 stanovnika.²

Za ilustraciju ljudskih gubitaka na vojnoj granici u mnogim ratovima tijekom 18. i 19. stoljeća mogu nam poslužiti podaci gubitaka u austro-turskom ratu od 1788. do 1791. godine. U jednom od najkrvavijih ratova za hrvatsku Vojnu krajinu obje varaždinske pukovnije Križevačka i Đurđevačka mobilizirale su ukupno 14.750 graničara, dok su ratni gubici iznosili 5.089 vojnika.

Križevačka pukovnija je imala 58 poginulih na ratištu, 38 nestalih, 19 dezertera i 2191 umrlog u bolnicama od zadobivenih rana što ukupno iznosi 2.306 vojnika, dok je Đurđevačka pukovnija imala 75 poginulih, 79 nestalih, 16 dezertera i 2.613 umrlih u bolnicama od ranjavanja što ukupno iznosi 2.783 vojnika.

¹ D. Pavličević: Vojna krajina, Zagreb, 1984, D.Roksandić: Rasprave o ukidanju krajiškog uređenja u vojnoj Hrvatskoj (1809-1811), str. 332.

² Isto. Mirko Valentić: Hrvatsko-slavonska vojna krajina 1790-1881., str. 78.

U ovome ratu Križevačka i Đurđevačka pukovnija su imale najveće gubitke od svih hrvatskih pukovnija koje su tada mobilizirale ukupno 55.437 vojnika.³

Križevački krajišnici su sudjelovali u izravnim ratnim operacijama kod Kladaše, Dubice i Novog te na bojištu spašavali i izvlačili dijelove elitnih austrijskih linijskih pukovnija "Deutschmeister" i "Preiss" da bi nakon izuzetnih gubitaka slijedeće godine i sami bili izvučeni iz borbi.⁴

Vojna granica je ponijela glavni teret i u ratu koji je Austrija povela protiv revolucije u Italiji 1848. godine, a krvave posljedice toga rata za graničare oslabile su odanost graničara caru i Monarhiji. Dođuše gubici nisu bili toliko veliki kao u austro-turskom ratu, ali su bili značajni.

U tom ratu Križevačka pukovnija je imala 82 poginula i 432 nestala vojnika, dok je u bolnici od ranjavanja i sepse umrlo 497 graničara. Đurđevačka pukovnija je imala 48 poginulih, 152 nestala vojnika i 826 umrlih u bolnicama od zadobivenih rana. Ukupni gubici ovih pukovnija bili su 2.037 ljudi iza kojih je ostalo 2.115 siročadi.

Kada pratimo kontinuitet sudjelovanja graničara u ratu u jednom duljem razdoblju od turskog rata 1778. do otvaranja bečkog kongresa 18. rujna 1814. godine koje predstavlja najkrvavije ratno razdoblje povijesti habsburške Monarhije i reorganizirane Vojne krajine evidentna je tragična sudbina vojne granice. Od 27 uzastopnih godina nije se ratovalo 1798, 1802, 1803, 1804, 1806, 1807, 1809, 1910. i 1811. godine, no i te su godine bile vrijeme kratkog predaha, a ne stvarnog mira, jer su ih vojne vlasti intenzivno koristile za oporavak od prethodnog rata i pripreme za idući rat.⁵

U svojoj dugoj povijesti ratovanja graničarske pukovnije su bile ustrojene i korištene kao lako pješništvo, ali i kao austrijske regularne linijske postrojbe.

Vojne dužnosti i obveze graničara nisu prestajale aktivnim služenjem u vrijeme rata već su graničari morali davati kordunsku službu (služba na granici s Turskom) posadnu službu u pojedinim dijelovima Monarhije, stražu, obavljati vojne vježbe, godišnje taborovanje, inspekciju satnije, osiguravati prijevoz novca, prepraćivati uhićenike, goniti hajduke i dr. Graničare je izuzetno opterećivala državna i općinska rabota koju su obavljali graničari koji nisu bili vojni obveznici, a bili su sposobni za rad.

U početku kada su vojne vlasti 1764. godine pristupile izjednačavanju brojnog stanja pukovnija, pukovnije su brojile 16 satnija sa po 210 vojnika, odnosno 3 bataljuna. Prva 2 bataljuna su imala 6 satnija, a treći pričuvni 4 satnije. Svakoj pukovniji su dodijeljene i dvije satnije grenadira sa po 120 vojnika te su pukovnije ukupno brojale 3.600 vojnika. Uvođenjem kantonalnog sustava 1787. godine došlo je do reforme ustroja pukovnija, pa je mirnodobski sastav brojio 2.789 vojnika, a 20-tih godina 19. stoljeća pukovnija je brojila 2.570 vojnika pješadije, 50 topnika i 48 članova stožera. Desetljeće prije ukiđanja varaždinskih pukovnija napravljena je nova taktička podjela pukovnija u 3 bataljuna sa 6 satnija s ukupnim brojem od 2.965 vojnika i časnika.

Križevačka i Đurđevačka pukovnija obuhvaćale su prostor Varaždinskog generalata koji se prostire od rijeke Ilove na istoku do rijeke Lonje i Glogovnice na zapadu te Drave na sjeveru i Moslavačka gore na jugu. Na jugu je generalat imao teritorijalni kontinuitet uskim koridorom sa hrvatsko-slavonskom vojnom krajinom, odnosno Novogradiškom pukovnijom.

Od svog osnutka polovicom 18. stoljeća Križevačka pukovnija je obuhvaćala sjeveroistočni dio Varaždinskog generalata, a Đurđevačka jugozapadni dio generalata. Sam grad Bjelovar koji je u samom početku bio velika vojarna bio je teritorijalno podijeljen između pukovnija dijagonalom jugoistok-sjeverozapad, danas pravcem Slavenska cesta — Zagrebačka ulica.

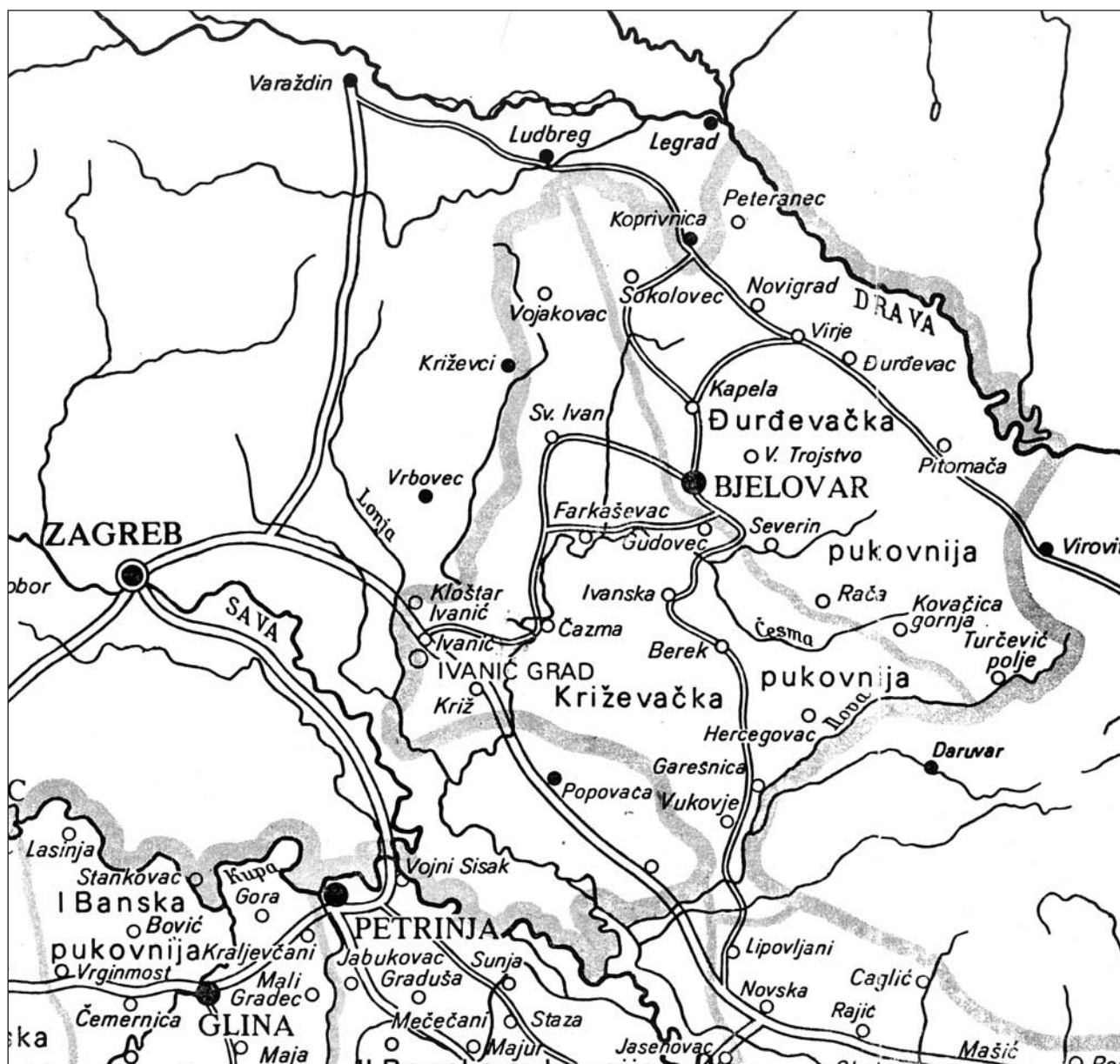
3 A. Buczynski: Gradovi vojne krajine, Zagreb, 1997., str. 278.

4 A. Buczynski: Gradovi vojne krajine, Zagreb, 1997., str. 279.

5 A. Buczynski: Gradovi vojne krajine, Zagreb, 1997., str. 277.

Nakon podijele područja na dva pukovnijska okruga 1749. godine Križevačka i Đurđevačka pukovnija su podijeljene na po šesnaest satnija (kompanija). Kasnijim preustrojem teritorij pukovnija je bio podijeljen na dvanaest satnija.

Križevačka pukovnija obuhvaćala je satnije Vukovje, Garešnica, Hercegovac, Berek, Ivanska, Čazma, Farkaševac, Gudovac, Križ, Kloštar Ivanić, Sveti Ivan i Vojakovac, dok je Đurđevačka pukovnija obuhvaćala satnije Grubišno Polje (Turčević Polje), Gornja Kovačica, Severin, Rača, Đurđevac, Pitomača, Veliko Trojstvo, Virje, Novigrad, Peteranec i Sokolovac. Takav ustroj zadržan je do ukidanja Varaždinske krajine 1871. godine.

Karta Križevačke i Đurđevačke pukovije s označenim sjedištima satnija

Ein Officier unter der Varasdiner Infanterie .

Mit was für Gravität raucht dieser nicht Toback
 Wann nach dem Exercieren er sich ermüdet befinnd!
 Geht es dann vor den Feind, steckt er nicht in den Sack
 Die Hand, so jederzeit zum fechten fertig sind .

C. P. Maj.

Mart. Engelbrecht excud. A. V.

**Povijest graničarskih pješćkih pukovnija:
Križevačke br. 5 i Đurđevačke br. 6**

Uredio:

**natporučnik Rudolf Künzl,
pripadnik 4. pukovnije tirolskih carskih lovaca
(4. Regiment der Tiroler Kaiserjäger)**

Predgovor

Namjera je ovog rada opisati slavna djela varaždinskih graničarskih pješačkih pukovnija i prikazati njihov udio u svjetskoj povijesti. Žilavost i hrabrost graničara i njihovih časnika često su graničile s vratolomnošću i imale odlučujući utjecaj na ishod bitaka.

S obzirom na veliko bogatstvo izvora o njihovim djelima, pokušao sam izostaviti beznačajne detalje i ne otići previše u širinu. Nadam se da sam u tome i uspio.

O Varaždincima u prvim godinama nakon osnivanja pukovnija, sačuvan je mali broj izvješća, što se posebno odnosi na godine prije 7-godišnjeg rata. Te su godine općenitije opisane. U pisanju povijesti ovog razdoblja od velike mi je pomoći bila Vaničekova "Specialgeschichte der Militärgrenze"¹.

Od mnogobrojnih korištenih izvora, od kojih su najvažniji navedeni u prilogu, posebno bih naveo službenu publikaciju Ratnog arhiva u Beču "Geschichte der k. und k. Wehrmacht" od Wredea², koja mi je bila od neprocjenjive vrijednosti zbog svoje pouzdanosti

Priložena povijest varaždinskih graničarskih pješačkih pukovnija skroman je doprinos čuvanju sjećanja na njihova slavna djela. Ako ovaj rad doprinese njegovanju običaja i hrabrog graničarskog duha, bit će mi to najljepša nagrada.

Beč, travanj 1910.

Autor

*Pečatnjak vojnog dušobrižništva Đurđevačke pukovnije
(HR DABJ 297 — Zbirka pečatnjaka)*

1. Vaniček, Franz, Specialgeschichte der Militärgrenze, aus Originalquellen und Quellenwerken geschöpft, 4 Bde, Wien: Aus der Kaiserlich-Koeniglichen Hof- und Statsdruckerei, 1875.

2. Wrede, Alphons Freiherr von, Geschichte der k. und k. Wehrmacht, 5 Bde, Wien 1898-1905.

Osnivanje varaždinskih graničarskih pješačkih pukovnija

Osnivanje varaždinskih graničarskih pukovnija, (...) ³ odnosno pretvorba varaždinske milicije u regularne postrojbe, pada u krajnje uzbudljivu povijesnu epohu, u vrijeme kada je opća ugroženost monarhije bila tako velika, da su i najistaknutiji i najhrabriji generali spas carstva vidjeli samo u predaji pojedinih krunskih zemalja. Poput gladnih vukova mnogobrojni su se pretendenti iz raznih krajevskih rodova obrušili na nasljedstvo Marije Terezije, kako bi kući Habsburg oteli ono što se oteti da.

Friedricha II. nije brinulo to što je Pruska priznala Pragmatičku sankciju, kojom je Karlo VI. u nedostatku muških nasljednika, htio sačuvati cjelovitost monarhije za kćer.

Zahvalnost prema Karlu VI. što je u svoje vrijeme (...) uspješno podržao njezinog izbornog kneza u zahtjevu za poljskim prijestoljem kako bi osigurao priznanje Pragmatičke sankcije, nije spriječilo Sasku da istakne pravo na austrijsko prijestolje.

Manje bezobziran nije bio ni bavarski izborni knez, a niti španjolska linija Habsburgovaca u svojim postupcima prema mladoj carici.

Godine 1741. i Francuska je otvoreno stupila na stranu neprijatelja Austrije kako bi podržala neopravdane zahtjeve mnogobrojnih pretendenata na prijestolje. Izbio je razarajući rat.

Odredbama Berlinskog mira (1742.) skoro su cijela Šleska i grofovija Glatz bile odvojene od Austrije i pripojene Pruskoj.

Iako je savez Marije Terezije s Engleskom imao zadovoljavajući učinak i Francuzi su 1743. kod Vettingena poraženi u bici s udruženom englesko-hanoversko-hesenskom armijom pod Georgom II., na što su Saska, Nizozemska i Sardinija prešle na stranu carice, Friedrich II. ipak je upao u Češku zbog straha od gubitka tek osvojenih posjeda. Tek nakon što mu je Mirom u Dresdenu (1745.) zajamčen posjed osvojenog teritorija, obustavio je daljnja neprijateljstva.

U Nizozemskoj i u Italiji austrijski je nasljedni rat nastavljen. U skladu s tadašnjom tradicijom ratovanja, sjeverno-talijanski su gradovi nakon osvajani jedan za drugim nakon opsade te su Austrijanci u Lombardiji gubili sve veći teritorij. Francusko-talijanskom vojskom zapovijedali su don Philipp, maršal Maillebois i Gages.

Otpor, koji je saveznička sardinijsko-austrijska armija pod zapovjedništvima Karla Emanuela i Schulenburga pružila neprijatelju, bio je pasivan, što se svakako može objasniti time, da je veliki dio austrijske vojske bio prebačen na njemačko ratište.

U prijelomnoj 1745. godini uslijedio je još ranijih godina započeti preustroj varaždinske milicije u regularne pukovnije.

3 (...) — nečitljivo

U međuvremenu u maršala unaprijeđeni princ von Hildburghausen imenovan je "ravnateljem/upraviteljem Vojne krajine" i u tom je svojstvu dao ponovo objaviti vojno-krajiške statute nakon čega je te 1745. pristupio osnivanju dviju pješačkih i jedne husarske graničarske pukovnije.

O ustroju ovih pukovnja izvješćuje Wrede:

Svaka se pješačka pukovnja (još nije bilo provedeno strogo razgraničenje prema teritorijalnim okruzima), trebala se sastojati od 4 bojne sa po 5 satnija, a svaka satnija od 200 graničara, tako da je ukupno brojno stanje iznosilo 4.000 ljudi. 1751. pukovnji su pridružene i dvije grenadirske satnije. Sastav pukovnijskog stožera bio je sličan onome njemačkih pješačkih pukovnja.

Nakon što je 1749. provedena podjela područja na dva pukovnijska okruga, pukovnije su nazvane "Varaždinska Seylerbergova (Kengyelova) pukovnja" ili samo prema vlasnicima, iako je u uredbi bilo izričito navedeno, da se ne radi o stvarnim vlasnicima.

Od 1756. g. pukovnije su nosile isključivo naziv tadašnjih štapskih mjesta Križevaca i Đurđevca ("Varaždinsko-križevačka" i "Varaždinsko-đurđevačka pukovnja"). Vlasnici više nisu bili istaknuti.

Okrug prve pukovnije obuhvaćao je teritorij bivših kapetanija Križevaca i Ivanića te zapadni i južni dio generalata, a okrug druge pukovnije, kapetanije Koprivnicu i Đurđevac te sjeverni i istočni dio generalata.

Godine 1769. Križevačka je graničarska pješačka pukovnja dobila broj 64, od 1798. kao Nacionalna-graničarska pješačka pukovnja broj 5. Đurđevačka je 1769. dobila broj 65, a 1798. broj 6.

Financijski su odnosi uređeni na način da su samo časnici i dočasnici te 12 razvodnika po satniji, dobivali plaću uz uživanje dodijeljenih zemljišnih posjeda, ostali su graničari za dodijeljene posjede morali služiti.

Pristojbe koje su za pukovnika iznosile 375 forinti, za straž-meštra 250 forinti, satnika 28, poručnika 12, narednika 6, desetara 3 i pol i za razvodnika 3 forinte, osiguravali su štajerski staleži.

Tijekom rata graničari su bili plaćeni kao i njemačke postrojbe, uz ukidanje isplate mirovnih pristojbi.

Odoru, bajnetu i kožnatu opremu, Varaždinci su si morali sami nabaviti. Od države su dobivali samo puške i ratnu opremu. Isporuku odore od 1755. preuzela su graničarska povjerenstva koja su uspostavila kontakt s trgovcima. Njezina je nabavna cijena iznosila 24 forinte po graničaru.

Odora varaždinskog graničara u vrijeme klasičnih ratova sastojala se od zelenog dolmana i crnog gunjca/kaputa s reverima i vrpčama u različitim bojama, te ugarskih crvenih hlača. Umjesto šešira kao pokrivalo za glavu imali su čako kape; grenadiri su nosili pusten šešir.

U civilnim i pravnim poslovima graničara sačuvan je institut kneževa.

U ratu su graničari djelovali kao posebne lake postrojbe za rješavanje specijalnih zadataka, ali i u sklopu većih postrojbi.

Nade polagane u Varaždince uvijek bi se ostvarile. Ratovi na početku vladavine Marije Terezije nudili su im dovoljno prilika da svijetu pruže dokaze o ratnoj odvažnosti hrvatskih postrojbi.

Križevčani i Đurđevčani u svim su se pohodima uvijek borili rame uz rame, tako da je i ovdje njihova slavna povijest usporedno napisana.

Tambour De Waresdin en Marche.

*Le Varesdin s'en va son Tambour sur le dos
Où son ordre l'appelle où le conduit le chemin
Jusqu'à ce que tout commode arrive soir ou matin
Au lieu où chacun crie hola he hola ho.*

C. P. Maj.

Mart. Engelbrecht excid. A.V.

I.

Varaždinci pod Marijom Terezijom od prosvjetiteljstva do 1780.

Talijanski ratni pohod 1746.

Iako je u listopadu 1746. umjesto Schulenburga zapovjedništvo austrijskih postrojbi u Italiji preuzeo feldmaršal knez Wenzel Lichtenstein, do značajnijih promjena nije došlo. Stanje se iz dana u dan pogoršavalo.

16. prosinca Španjolci su čak osvojili Milano, čiji se magistrat poklonio don Phillippu. Austrijska se posada održala samo u kaštelu. Veliki je dio Lichtensteinovih postrojbi prenoćio u okolici Novare, kako bi barem djelomično održao vezu između Lombardije i Pijemonta.

Savezu sklopljenim s Karlom Emanuelom, koji se sa svojim postrojbama utaborio kod Balzola, nije se moglo bezuvjetno vjerovati. Više je bilo za očekivati da se obeshrabren mnogim neuspjesima, okrene tajnim pregovorima s Francuskom. Trebalo je biti spreman na to da bi saveznik mogao promijeniti stranu.

Marija Terezija mudro je postupila i s Friedrichom II. U Dresdenu je sklopljen mir, te je značajan dio postrojbi mogao krenuti prema Italiji i osvježiti operacije na poluotoku u proljeće 1746. i sardinij-skog kralja privoljeti da ostane vjeran savezničkim obvezama.

Postrojbe, sada nepotrebne na njemačkom ratištu (9 pješačkih i 6 konjičkih pukovnija, kao i graničarske pješačke postrojbe Varaždinca), ubrzo su pod zapovjedništvom topničkog generala Brownea ušle u Lombardiju.

Grof Browne napredovao je s podmaršalom Bärenklauom i grofom Nádasdyem sjeverno od rijeke Po, prema Milanu. Don Phillipp napustio je zbog toga Milano i uputio se prema Paviji, kamo su se povukle i španjolske postrojbe. Milano su carske postrojbe, u čijem je sastavu bilo 374 Varaždinaca, odmah zaposjele. Sada je trebalo osloboditi i ostale veće gradove i utvrde od Španjolaca.

Kako bi se prijelaz na suprotnu obalu mogao provesti neopaženo i brzo, Browne je naredio zboru pod zapovjedništvom Bärenklaua, u kojem je bilo raspoređeno i 1.200 Varaždinaca, prijelaz na lijevu obalu Poa, dok je Nádasdy prijetio Parmi. Planirano je odvlačenje pažnje španjolskog zapovjednika Castele time potpuno uspjelo tako da je Browne s glavnim dijelom austrijskih postrojbi bez uznemiravanja uspio prijeći Po kod Borgoforte.

26. ožujka je Browne okružio Quastallu i sljedeći je dan naređen juriš na njezin mostobran. U bor-bama su se istakle 2 bojne đurđevačkih Varaždinaca.

Na užas stanovnika Quastalle, španjolski general Castelao odbačen je kod Qualtierija (zapadno od Quastalle) — dočekao ga je Nádasdy. Te iste večeri španjolska se posada predala i Quastalla je zaposjednuta.

Španjolci su napustili i Reggio nakon što su pretrpjeli osjetljive gubitke.

Grof Browne nastavio je napredovati prema Parmi. Utaborio se 4. travnja nedaleko od nje. Ubrzo je stigao i zbor Bärenklau, a 11. travnja i armija Lichtenstein. Lichtenstein je imenovan zapovjednikom svih carskih postrojbi u Italiji. Ugroženi su Španjolci sada napustili Parmu u brzom povlačenju tijekom kojeg su izgubili mnogo vojnika. Progonili su ih Varaždinci i druge lake postrojbe.

Pukovnik grof Macquire iskoristio je priliku i s 500 križevačkih Varaždinaca krenuo je prema Pontremoli, kako bi zarobio njezinu španjolsku postrojbu.

22. travnja pala je i utvrda u Parmi, dok su se poraženi Španjolci pod zapovjedništvom Gagesa okupili i utaborili u Piacenzi.

S veseljem je Lichtenstein primio ovu vijest, budući da je njegova najveća želja i bila pobjeda nad španjolskom vojskom u velikoj borbi. Zbog toga je odlučio, uz podršku Brownea i Bärenklaua, napasti Španjolce kod Piacenze.

Tijekom napredovanja prema Piacenzi, Varaždinci su činili prethodnicu kojom je zapovijedao Nádasdy. Nádasdy je spriječio napad na svoje postrojbe 8. svibnja kod Sv. Paola, a Varaždinci su zarobili 10 neprijateljskih časnika i 143 vojnika.

Španjolce je u Piacenzi trebalo postepeno potiskivati i ograničiti im mogućnosti i djelokrug djelovanja. Zbog toga se Lichtenstein odlučio na juriš na kaštel Gossolengo, koji je osiguravao dotok opskrbe iz sjeverne doline Trebbije. Zadatak je dodijeljen Nádasdyu.

Kaštel je zaposjelo 50 Varaždinaca pod zapovjedništvom poručnika. Ali, iste je večeri pristiglo 2.000 dodatnih španjolskih vojnika. Varaždinci su pružili tako žilav otpor, da je Lichtenstein u međuvremenu uspio poslati dodatne postrojbe pod zapovjedništvom pukovnika Bábočzaya, koje se potisnule Španjolce preko Trebbije. Poginulo je mnogo Španjolaca, 2 časnika i 200 vojnika je zarobljeno.

Kaštel je utvrđen s 2 topa uz posadu od 50 vojnika. Nakon njegovog pada počelo je opkoljavanje Španjolaca kod Piacenze koji su uskoro ostali bez neophodnih stvari potrebnih za život. U ovoj se teškoj situaciji don Philipp odlučio za napad na austrijske položaje južno i istočno od Piacenze.

Nakon dolaska pozvanih francuskih postrojbi Mailleboisa iz Pijemonta, don Philipp je 16. lipnja s ukupno 7 postrojbi krenuo na 40.000 austrijskih vojnika, čija je brojnost zbog neprekidnog dolaska novih pojačanja i dalje rasla.

Sudbina nije bila naklonjena francusko-španjolskim postrojbama. Nakon ogorčenih borbi, Browne je najprije odbacio neprijateljsko desno krilo, a nakon frontalnog austrijskog proboja, i lijevo.

U slavnoj borbi kod Piacenze svoje je hrabre Varaždince potpukovnik barun von Kengyel vodio tako spretno, da je još na bojištu imenovan i pukovnikom i vlasnikom Đurđevačke graničarske pješake pukovnije.

Pukovnik Macquire unaprijeđen je u međuvremenu u generala (Vaniček, II. svezak, str. 388).

Neprijatelj se s velikim gubicima uspio spasiti u Piacenzu, koju su odmah opkolile austrijsko-sardinijske postrojbe.

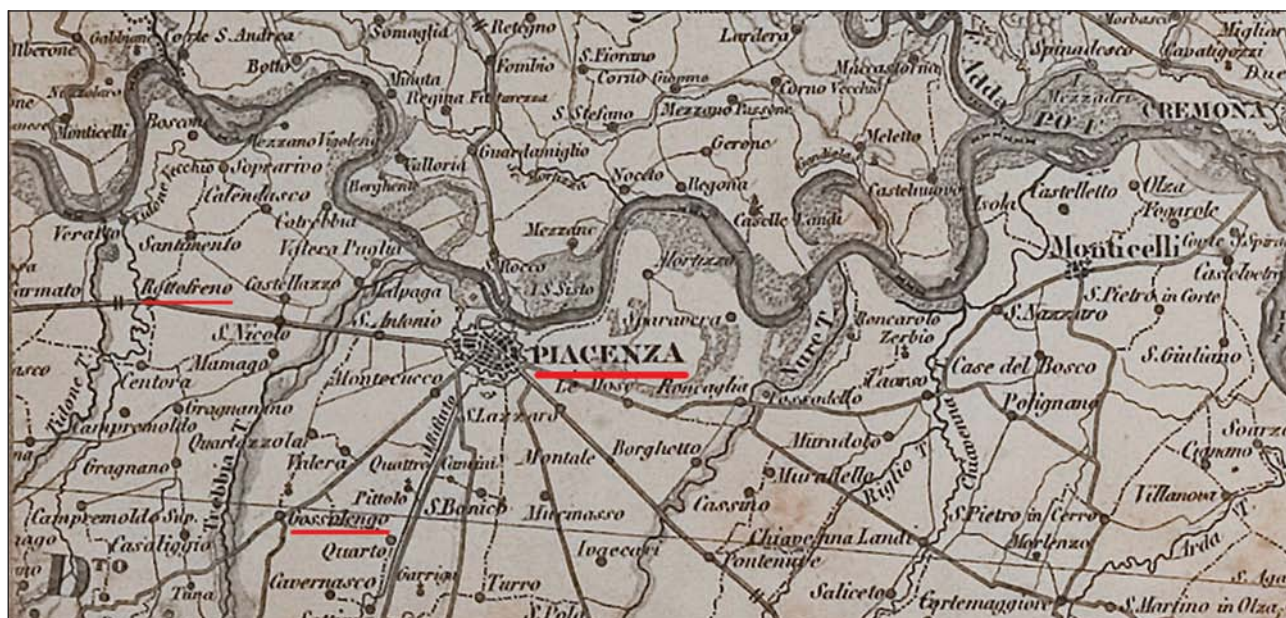
Lichtenstein je zbog bolesti bio ubrzo prisiljen predati zapovjedništvo topničkom generalu Botti koji se nikako nije mogao složiti s Karlom Emanuelom. Posljedica tih nesuglasica bila je mlitava opsada, tako da su se Francuzi pod Mailleboisom uspjeli probiti čak do Lodija i Creme. Time je dio Lombardije opet pao u neprijateljske ruke.

Browne je na kraju poslan na sjevernu obalu Poa, kako bi Lombardiju očistio od neprijatelja. Mali broj postrojbi, koji mu je bio na raspolaganju, nije mogao riješiti ovaj problem, tako da je kao pojačanje ubrzo stigao kralj Sardinije.

Botta je ostao kod Piacenze i 10. kolovoza u bici kod Rottofrena zabilježio je pobjedu. Sljedeći se dan nakon dolaska obje varaždinske graničarske pješake pukovnije kojima je zapovijedao Nádasdy,

s pripadajućim opsadnim oruđem, predala i posada Piacenze. Zaplijenjeno je 70 običnih topova, 27 teških (mužara) i velike količine zaliha.

Nakon pada Piacenze, Varaždinci su se 15. kolovoza (Nádasdy), priključili postrojbama Brownea i kod Monte Corone potukli neprijateljsku zaštitnicu, te zarobili 100 vojnika.

U austrijskom ratu za nasljedstvo koji je trajao od 1740. do 1748. godine na postoru sjeverne Italije protiv španjolske i francuske vojske, sudjelovale su obje varaždinske graničarske pukovnije

Austrijance je ratna sreća i dalje pratila. 9. srpnja 1746. kralj Philipp V. od Španjolske je umro, a njegov nasljednik Ferdinand V. nije bio sklon daljnjem prolijevanju španjolske krvi i prosipanju zlata, kako bi polubratu u Italiji kupio carstvo. Umjesto grofa Gagesa, vrhovni zapovjednik španjolskih postrojbi postao je markiz de las Minas, kojem je očigledno bilo naloženo da se sa što manje gubitaka povuče iz Italije. Španjolci su se nezadrživo povlačili, za njima su krenuli i Francuzi. Tek je bedem Genove, Bochetta, dobro zaštićena opkopima, dobila jaču posadu, dok su komunikacijski putovi prekopani i postavljene prepreke. Austrijanci su im bili za petama. Kralja Karla Emanuela u međuvremenu je zaokupila opsada Tortone.

Nakon što je Browne 29. kolovoza okupio Nádasdyeve postrojbe kod Carrasia i Voltaggia, za napad na obronke Bochette određen je 1. rujan.

Bochetta je bila napadnuta iz više pravaca: desno su se kretale postrojbe generala Melignya (200 Varaždinaca), u sredini se nalazio podmaršal Novati s 1.000 i konačno, lijevo je napredovao general Macquire sa 400 Varaždinaca.

I ponovo su Varaždinci za caricu ostvarili odlučujuću prednost. Usprkos jakom neprijateljskom otporu i utvrđenim bedemima, koje je podržavalo desno krilo ukopanih postrojbi, pukovnik Macquire jurišao je ne obazirući se na gubitke. Razbio je neprijateljski položaj i zarobio njegovu posadu.

Sada su i ostale postrojbe mogle brzo napredovati, a neprijatelj se dao u bijeg. Austrijanci su ga progonili do Lavezzara. Istovremeno je pala i Genova s okolicom.

Veliki uspjesi austrijskog oružja razlog su nastanka engleskog plana da se sa savezničkom vojskom upadne u južnu Francusku, te da se zaposjedanjem Toulona, središtem francuske pomorske sile,

Francuskoj zada odlučujući udarac. Carica je na plan pristala ustežući se, tako da je ipak naređeno napredovanje prema južnoj Francuskoj.

Vrhovno zapovjedništvo osvajačke vojske, u čijem su sastavu bile po 2 bojne Križevačke i Đurđevačke graničarske pješačke pukovnije (ukupno 4.000 ljudi), do francuske je granice pripadalo kralju Sardinije. Napredovao je pravcem Bordighera — Ventimiglia — Mentone — Monaco, i 17. listopada stigao je do Nizze. Istodobno su francusko-španjolske postrojbe u povlačenju prema Francuskoj, prešle graničnu rijeku Var.

Neodlučni Karl Emanuel nije krenuo za neprijateljem preko Vara. Sardinijski je kralj dobio boginje, na što je vrhovno zapovjedništvo preuzeo topnički general grof Browne.

S jedva 30.000 vojnika prešao je u zoru, 30. studenog, Var na 5 prijelaza. Budući da su se Francuzi na rijeci slabo utvrdili, morali su se povući u Antibes, koji je odmah nakon toga našao pod opsadom.

Napad na grad trebao je uslijediti nakon prebacivanja opsadnih topova iz Đenove, ali neki su događaji u Đenovi ugrozili planiranu opsadu Antibesa.

U ratnim operacijama na obali Ligurijskog zaljeva od Bordighere (Italija) do francuskog Toulona sudjelovale su po dvije bojne Križevačke i Đurđevačke pukovnije s 4.000 vojnika

Botta, koji je u Genovi ostao sa samo 3.000 vojnika, postao je previše bezbrižan, te se zadovoljio s čuvanjem dvojih gradskih vrata. Navodno zbog svojih osvetničkih postupaka, izazvao je mržnju stanovnika. Ubrzo je organiziran ustanak, čijem je udaru nepripremljeni Botta morao uzmaknuti. Napustivši grad, povukao se preko Bochette.

13. prosinca njegove su umorne postrojbe stigle u Gavi i utaborile se u Noviju.

Botti je oduzeto zapovjedništvo koje je preuzeo grof Schulenburg, što je smanjilo napetosti u odnosima sa Sardinijom. Sardinija je konačno, nakon pada Savone, poslala topove za potrebe opsade Antibesa.

Situacija u južnoj Francuskoj ubrzo se opet bitno pogoršala. Francuzima i Španjolcima pristigla su pojačanja s kojima su u protjerivanje Brownea preko granice.

Iako je general Macquire s Đurđevčanima 7. siječnja 1747. zaposjeo Draguignan, protjerao francuske postrojbe iz Le Caneta, koji je samo 5 milja udaljen od Toulona, te ukopao položaje i 21. siječnja odbio francusku prethodnicu koja je stigla preko Argente, morao se povući u Fayence, kamo je Browne prebacio najveći dio postrojbi. S ovog je položaja trebalo zaustaviti daljnje neprijateljsko napredovanje.

Ali neprijatelj nije krenuo u frontalni napad, nego je obilazeći desni bok Brownea, namjeravao prije njega stići do Vara i onemogućiti mu povlačenje kako bi uništio austrijsku vojsku.

Kako bi osujetio ovu namjeru, Browne je napustio opsadu Antibesa i 3. veljače povukao se preko rijeke bez gubitaka.

Duž prelijepe lijeve obale Riviere di Pomente postavljeni su zimski tabori od Nizze do Savone. Francusko-španjolske postrojbe utaborile su se u Provansi.

Ne manje izvanredno od hrabrosti pokazane u borbama u južnoj Francuskoj, bilo je držanje Varaždinaca i u borbama za ponovno osvajanje Genove, koje je Botta započeo prije svoje smjene.

7. siječnja 1747., isti dan kada su se Đurđevčani iskazali kod Draguignana, ugušio je pukovnik Franquini s 800 Varaždinaca genoveški ustanak iz Ovada i zaposjeo Campofreddo.

Kako bi zaposjeo Bochetti i okolna brda, u izviđanje terena poslan je general St. Andrée s 200 Križevčana. Tek što su stigli do Bochette, napali su ih Genovežani. Dočekani su kišom metaka koja ih nije zbunila. Odmah su uzvratili na napad dijeleći udarce na sve strane (...). Genovežani su pobjegli, ali su se vratili s pojačanjem i uspjeli su s prijevoja otjerati malobrojnu austrijsku posadu.

Ipak, veselje nije dugo trajalo. Odmah kod Voltaggia pomogao je austrijskoj posadi u povlačenju bojnik Mikašinović sa 100 Đurđevčana i bojnomo Ličana i neprijatelj je odbačen.

U međuvremenu je stigao Schulenburg u Italiju, kako bi preuzeo zapovjedništvo. Njegovom su opsadnom zboru pridružene i 2 bojne Đurđevčana, koje su se utaborile istočno od Genove na cesti P. Pilla — Furanco d'Albaro. Opsada Genove tek je počela pokazivati prve učinke kada su događaji na francuskoj granici sve uništili.

3. lipnja 40 francusko-španjolskih bojni prešlo je rijeku Var. 25 austrijsko-sardinijskih moralo je zbog toga napustiti Ventimigliu. Naravno da je opsada Genove prekinuta, iako su učinci bili izvanredni. U opsadi Sestrija sudjelovali su i Đurđevčani.

18. srpnja u sumrak, Schulenburg je s posljednjom postrojbom napustio dotadašnji položaj i preko Bochette uputio se prema Noviju. Zapovjedništvo je preuzeo Browne.

Utješna je s obzirom na glavne događaje (prekinuta opsada Genove) bila činjenica, da je francuski napad Pijemont uz austrijsko pojačanje u krvavoj bici kod Col d'Assienta, ipak odbio.

Ostvarena prednost u odnosu na Francuze bila je tako velika, da su izvidnički odredi prešli i na francuski teritorij.

Kod Genove zabilježeni su povremeni napadi posade na zbor podmaršala grofa Nádasdyja, ali bez gubitaka za carske postrojbe.

Budući da se Genova dobro opskrbila, Browne nije želio razmatrati mogućnost nove opsade. Njegov je glavni zadatak bio održati postrojbe u brojno potpunom i pripravnomo stanju, sa čime se složio i Beč. Kada je oružje u Italiji utihnulo, vojni je pohod 1747. g. smatran završenim.

Marija Terezija uspjela je sklopiti savez s Rusijom, i kada su njezine postrojbe trebale krenuti prema Rajni, Francuska je pristala na pregovore koji su 1748. g. završili mirom u Aachenu.

Carica je don Philippu ustupila Parmu i Piacenzu. Na ovaj je način rat preživjela s malim gubicima.

Tijekom ovog pohoda, praćenog promjenjivom srećom i ne osobito energično vođenog, dvije bojne Križevčana su bile prebačene u Novi.

Opsada Genove uz sudjelovanje pripadnika obaju pukovnija trajala je promjenjivom ratnom srećom od kraja kolovoza 1746. do 18. 7. 1747. godine

Mirovno razdoblje 1748. - 1756.

Rat je jasno pokazao, da opstanak monarhije ovisi ponajprije o udarnoj snazi vojske.

Mudra je carica odmah nakon potpisanog Aachenskog mira, pristupila reformi vojske. Pobrinula se za materijalnu podlogu: za izgradnju vojarni i invalidskih domova, te promjene u opskrbnom sustavu. Osim u pješaštvo i topništvo, i u Vojnu krajinu su postepeno uvedene određene novosti. Uređen je odnos graničara i nadležnih organa vlasti, postavljeni su vojni suci (auditori), a časnici su isključeni iz zemljišnog posjeda.

Đurđevačka graničarska pješačka pukovnija je tijekom mirovnog razdoblja svoje sjedište promijenila dva puta: početkom 1750. iz Varaždina se preselila u Koprivnicu, te 1. studenog 1754. iz Koprivnice u Đurđevac. Ovdje je ostala samo 4 godine i tijekom Sedmogodišnjeg rata na Novu godinu 1759. se preselila u Bjelovar.

Sedmogodišnji rat 1756. - 1763.

Gubitak Šleske bio je preveliki da bi ga Marija Terezija mogla samo tako preboljeti. Ojačala je unutarnje snage carstva kako bi se dobro pripremila za novi rat radi povratka izgubljenog teritorija. Razumno je sklopila savez s Rusijom i sa dotadašnjim smrtnim neprijateljem Habsburgovaca — Francuskom. Glavna je svrha saveza bilo vraćanje Šleske u slučaju pruskog napada. Uz Austriju stala je i Saska, ali kao saveznik izgubljena je bila Engleska.

Ratni pohod 1756.

Tek što je Friedrich II. saznao o novim austrijskim savezništvima, upao je u Sasku kako bi preduhitrio austrijski napad.

Browne, koji je do kraja kolovoza kod Kolina okupio 20.000 vojnika, požurio je Saskoj u pomoć i 1. listopada sukobio se kod Lobositz s pruskim postrojbama. Ishod bitke bio je neodlučan.

Sasku su vojsku pruske postrojbe opkolile kod Pirne. Saske su se postrojbe predala, te su najvećim dijelom pripojene pruskim. Browneu nije preostalo ništa drugo, nego vratiti se u Budin, kamo je i stigao 20. listopada.

Iznenadjenje neprijatelja u potpunosti je uspjelo, jer se austrijska vojska tek okupljala. Postrojbe iz svih dijelova monarhije upućene su u Češku i Moravsku.

Tamo su upućeni i graničari, o kojima je u Arnethovoj "Mariji Tereziji" zabilježeno sljedeće: "Najveću su pozornost izazivali graničari, čija je brojnost procijenjena na 60.000 vojnika. Jedna četvrtina ih je odmah upućena u tabore na sjevernoj granici carstva. Prvi su se puta pojavili u novim odorama koje su nalikovale onima ugarskih postrojbi. I pažljivi i objektivni izvjestitelj uvjerava da kada se promatraju njihovi uigrani redovi, jasno je da se ne radi o naoružanim seljacima, nego o iskusnim i hrabrim borcima."

U okviru ovih postrojbi, nalazile su se i 2 đurđevačke bojne, koje su pod zapovjedništvom generala Becka, napredovale prema Leitmischlu, gdje su se 13. rujna spojile s postrojbama podmaršala kneza Piccolominija, i sudjelovale u bici kod Lewina. Na češko su bojište stigle i dvije bojne Križevčana.

Piccolomini se krajem kolovoza, kada je Browne boravio u Kolinu, utaborio kod Olmütza, te se sada preko Leitmischla uputio prema Königgrätzu. Izviđao je položaje pruske Druge armije pod zapovjedništvom maršala Schwerina von Glatza (...) kod Nachoda, a koja je prešla češku granicu i čije je daljnje napredovanje trebalo zaustaviti. Zbog Piccolominijeve neodlučnosti, Schwerin je veliki dio Češke neometano opljačkao radi opskrbe vlastite vojske.

Konačno je 8. listopada Đurđevačku graničarsku pješačku pukovnicu u pratnji nekoliko stotina konjanika pod zapovjedništvom podmaršala Spadea poslana prema Sadowi, kako bi se spriječili pruski prepadi i pljačke. Zadatak je uspješno izvršen i Schwerin se ponovo povukao u Šlesku. Krajem listopada više nije bilo pruskih vojnika na austrijskom tlu, nakon čega su se i austrijska i pruska armija povukle u zimske tabore.

Đurđevčani su tijekom zime 1756. - 1757. bili u izvidničkoj službi i to istočno od Hohenelbea radi zaštite Troppaua.

Ratni pohod 1757.

Marija Terezija iskoristila je zimu kako bi povećala snagu austrijskih postrojbi. Iz svih su pokrajina carstva, uključujući i Vojnu krajinu, u Češku pristizali novi odjeli.

Bojna Križevčana, pod zapovjedništvom potpukovnika Bauera, raspoređena je u zbor Serbelloni, koji se na vijest o prijelazu granice maršala grofa Schwerina 18. travnja, okupio kod Königgrätza.

Osim odreda pod zapovjedništvom general-bojnika baruna Gemmingena koji je upućen prema Neustadtu i Nachodu, a kojem je dodijeljena i križevačka bojna, Serbelloni, što je bilo neshvatljivo, nije poduzeo ništa kako bi zaustavio napredovanje grofa Schwerina, tako da se ovaj 5. svibnja preko Jicina spojio s postrojbama kralja Friedricha između Gabela i Proseka.

U međuvremenu austrijska glavna armija povukla se pred Friedrichom iz Budina u Prag, kamo se požurio i princ Karlo Lotriński, kako bi preuzeo zapovjedništvo.

Serbelloniju je bilo naređeno da krene prema glavnoj armiji, kako bi joj se u slučaju potrebe mogao priključiti. Friedrich je s druge strane sve poduzeo da spriječi ovo spajanje. .

U zoru, 6. svibnja, napao je glavnu armiju kako bi je porazio još prije Serbellonijevog dolaska..

Do bitke je došlo kod Praga. U njoj su sudjelovale i 2 bojne Đurđevčana pod pukovnikom Mihaljevićem i 1 bojna Križevčana. Đurđevčani su zajedno s 2 ličke bojne zaposjeli obronke Hloupětina, na koji je bio upravljen glavni pruski napad. Usprkos hrabrom otporu, položaj se nije mogao obraniti i bitka je završila pruskom pobjedom. Većina austrijskih postrojbi odbačena je do Praga koji se odmah našao pod opsadom, dok se manji dio povukao prema Beneschu.

Druga bojna Križevčana pod zapovjedništvom potpukovnika Riessea iskazala se kod Brandeisa. Bojna je s ostatkom postrojbi u 4 h stigla u Mochov.

Iz smjera Praga ubrzo se čula jaka topnička paljba. General-bojnik Beck odlučio se nakon vijesti da je maršal Schwerin u Brandeisu ostavio 1 bojnu i 2 topa, napasti grad, otjerati neprijatelja i uništiti most. U 17 h zatražio je predaju zapovjednika, ali budući da nije bilo odgovora, naredio je juriš u kojem je sudjelovala i križevačka bojna. Bojna se probila do gradskih vrata i prodrla u grad.

Zarobljen je zapovjednik grada, 14 časnika i 640 vojnika. Zaplijenjena su i 2 topa, 3 kola sa streljivom, 5 zastava i velike količine opskrbe. Iz zarobljeništva su oslobođena 3 austrijska časnika i 100 konjanika.

Serbelloni je cijelo to vrijeme ostao pasivan, tako da je zapovjedništvo 4. svibnja predano maršalu grofu Daunu, koji je noću s 5. na 6. svibnja napustio Schischelitz i krenuo prema Pragu i glavnoj armiji.

U Deutsch-Brodu, u noći sa 7. na 8. svibnja, dočekala ga je vijest o nesretnom ishodu bitke kod Praga, zbog čega je odlučio povući se u Kolin kako bi obnovio zalihe i odmorio vojsku. Ali i tamo se pred napredujućim izvidničkim pruskim zborom princa von Braunschweig-Beverna morao povući do Goltsch-Jenikena (južno od Časlava), kako bi dobio na vremenu za bolju pripremu postrojbi.

Nakon dolaska Nádasdya iz Moravske te dijela postrojbi koje su nakon Praga bile odbačene do Benescha, broj vojnika grofa Dauna, narastao je na preko 50.000, s kojima se 12. lipnja uputio prema Pragu. Prethodnicu, koja je poslana između Kuttnerberga i Kolina, činila je križevačka bojna potpukovnika Rissea (pod zapovjedništvom generala konjice Nádasdya).

Već 13. lipnja napadnuta je prethodnica princa von Beverna kod Bikana, koja se povukla u Kolin tek kada su stigle prve postrojbe austrijske glavne armije. Tamo se požurio i kralj Friedrich s dijelom vojske iz Praga radi podrške Bevernu u napadu na Dauna.

18. lipnja počela je slavna bitka kod Kolina, koja je završila Daunovom sjajnom pobjedom. Marija Terezija izjavila je da se ovim danom obilježava rođendan monarhije i kao spomen na bitku, ustanovila je orden Marije Terezije.

I hrabri su graničari doprinijeli austrijskoj pobjedi kod Kolina. U bici, u kojoj je sudjelovalo 5.800 graničara, Križevčani su pod zapovjedništvom general-bojnika Becka, pomogli rasutim postrojbama generala konjice grofa Stamsacka, koji je trebao napasti bok pruskog lijevog krila u povlačenju. Zahvaljujući Križevčanima, neprijatelj je potisnut do ceste prema krčmi "Sunce".

Pretrpljeni poraz kod Kolina natjerao je Friedricha II. na prekid opsade Praga i napuštanje Češke. Već 19. lipnja primijećeno je njegovo povlačenje iz tabora kod Praga. Do 20. lipnja pruski je tabor ostao samo na Bijelom brdu, i to pod zapovjedništvom maršala Keitha s oko 2.000 vojnika. Poslijepodne navedenog dana, napao ga je princ Karlo, u čijim su se postrojbama nalazile i križevačke i đurđevačke bojne ranije prebačene iz Praga. Keith je bio prisiljen na povlačenje, tijekom kojeg su se borbe i dalje vodile.

Pruska se povlačila: Friedrich dolinom Labe prema Saskoj, a njegov brat August Wilhelm prema Lausitzu, kako bi ga zaštitio i spriječio prodor Austrijanaca u Šlesku. Krajem srpnja obje su se skupine spojile kod Bautzena.

Zapovjednik svih austrijskih postrojbi nakon oslobođenja Praga, ponovo je postao princ Karlo Lotriński, iako Beč s njime nije bio posebno zadovoljan. Propustio je poraziti odijeljene pruske skupine, te se ograničio na praćenje Prusa sa sigurne udaljenosti.

U borbama su se ipak istakle pojedine postrojbe, ali u sporednim sukobima koji na glavni tijek bitke nisu mogli odlučujuće utjecati.

Posebno pažnju izazvale su graničarske postrojbe i njihova prva terezijanska odlikovanja.

U skupinu pojedinaca koji su odlikovana pripada ponajprije bojnici Elias Bauer, koji je 3. kolovoza u Striegauu sa samo 1 križevačkom bojnom od 4 h do 14 h odolijevao napadu od 3.000 Prusa, 4 eskadrona i 18 topova, i to tako ustrajno da mu je pruski general Kreutz dopustio neometano povlačenje s oružjem i opremom. Nekoliko je puta tijekom dana pozivan na predaju na koju nikako nije pristajao. Prusi su 3 puta uzaludno napali. Bauer je usprkos slabim gradskim zidinama svoje Križevčane tako spretno postavio, da mu je pruska vojska morala ponuditi povoljnu predaju prema kojoj se dodatno obvezao, da ih 48 h neće napasti.

Bauer je već 14. kolovoza dobio priliku ponovo pokazati svoje kvalitete vojskovođe. Pod zapovjedništvom pukovnika Franje baruna von Jahnusa iz Petrovaradinske graničarske pukovnije, zbor varaždinskih graničarskih pješačkih pukovnija, prebačen je preko granice u Landshut u prusku Šlesku, gdje ga je dočekaio zapovjednik Schweidnitza, general Kreutz s oko 8.000 vojnika. Pravovremeno obaviješten o kretanju Prusa, Jahnus je zaposjeo povoljan položaj. Neprijateljske su postrojbe napadnute bajunetama i s 2 topa, nakon čega se bojnici Bauer s Križevčanima i Petrovaradincima bacio na neprijatelja divlje urlajući. Neprijatelj je se povukao u neredu. Zarobljeno je 1.400 vojnika i 6 topova. Ukupni je gubitak Prusa iznosio oko 3.000 vojnika.

I pukovnik Jahnus i bojnici Bauer odlikovani su malim križem ordena Marije Terezije. Na ovom odlikovanju mogu zahvaliti ponajprije sami sebi, a onda i hrabrim graničarskim postrojbama pod njihovim zapovjedništvom.

Arneth piše o tome:

"Graničarske su se postrojbe u svim bitkama toga razdoblja, koje je naravno bilo drugačije od suvremenog, uspjele istaknuti. U otvorenoj su borbi u odnosu na snagu postrojbi njemačke nacionalnosti u austrijskoj vojsci, bile od male koristi, ali u manjim su bitkama nezamjenjive. Brzina kretanja, tehnike prikradanja, njihovo neočekivano pojavljivanje i nestajanje i nepoznati načini ratovanja, jako su uznemirivali protivnika i zbunjivali ga, što je i bio ključ njihovog uspjeha. Na izričitu zapovijed carice, nisu djelovale samostalno, nego najčešće zajedno s grenadirima, čime su postizale veću učinkovitost u otvorenim bitkama".

Friedrich, kojeg su u međuvremenu ulaskom u Thüringen uz podršku carskih postrojbi, ugrozili Francuzi, ustrojio je 2 armije. Sam je na čelu manje krenuo u susret neprijatelju, dok je glavni dio pruske vojske pod Bevernom ostao u Lausitzu nasuprot Austrijancima.

Princ Karlo Lotrinški odlučio je iskoristiti situaciju. Tijekom povlačenja Beverna, Križevčani i Đurđevčani iz brigade Beck u nekoliko su prilika pokazali svoje umijeće: križevačka je bojna potpukovnika Riessea u zajedničkom djelovanju s ostalim brigadnim postrojbama, na češkim je planinskim prijevajima Prusima nanijela velike gubitke.

5. rujna Austrijanci su napali Bautzen i zarobili njegovu posadu. Dva dana kasnije general konjice grof Nádasdy i podmaršal vojvoda von Arenberg napali su pruski armijski zbor od oko 10.000 vojnika pod zapovjedništvom generala von Winterfeldta, dobro utvrđen u Maysu am Maysbergu (Holzberg kod Görlitz). U napadu je sudjelovala i križevačka bojna.

Bevern se povukao prema Görlitzu. Brodska bojna, koja je 10. rujna upala u njegovo predgrađe pod zapovjedništvom potpukovnika Mathesona, bila je odbačena kada je pruskoj posadi u pomoć stigla Bevernova predstraža. Bojna je ipak uspjela novim napadom i uz pravovremenu pomoć 500 Đurđevčana pod zapovjedništvom pukovnika von Brentana, otjerati Pruse iz grada. Zaplijenjen je top od 25 funti, 3 kola sa streljivom, zalihe opskrbe, kao i 50 goveda.

Iz Görlitz je Bevern preko Bunzlaua krenuo u unutrašnjost Šleske prema Breslauu, gdje se utaborio. Austrijska ga je vojska pratila preko Laubana i Löwenberga, i više se udaljavala od Prusa, nego što im se približavala.

2. listopada potpukovniku Risseu naređeno je da sa svojom križevačkom bojnom radi zaštite lijevog krila armije Klein, zaposjedne Maslowitz. Iako u velikoj žurbi, Riesse je tako dobro pripremio obranu i tako spretno rasporedio graničare na ulazima u naselje, da je odmah nakon toga pruske grenadire i 2 pruske bojne, u nedostatku topova, odbio samo pušcanom paljbom.

Važnost ovog položaja potakla je Pruse da napadnu ponovo odmah sljedeći dan, ali ovaj put s 4 bojne i 6 topova. Riesse je već dobio pojačanje od 600 vojnika i nekoliko topova, tako da je i ovaj put pokušaj neprijatelja propao.

Uskoro je general konjice Nádasdy određen za opsadu Schweidnitza, dok je Karlo Lotrinški s glavnom vojskom krenuo prema Liegnitzu, gdje je vojvoda von Beveren bio u povoljnom položaju.

Opsada Schweidnitza počela je 27. listopada i završila je 12. studenog predajom neprijatelja. Zarobljeno je 5.000 pruskih vojnika. U opsadnom zboru Nádasdy nalazili su se odjeli Đurđevačke i Križevačke graničarske pješačke pukovnije.

Nakon osvajanja Schweidnitza, Nádasdy se uputio prema glavnoj armiji kod Breslaua, gdje su obje suprotstavljene strane čuvale status quo. Tek kada je Nádasdy stigao s pojačanjima, mogao je lotrinški vojvoda napasti Pruse i tako si osigurati pobjedu i smještaj za zimski tabor.

Bitka je počela 22. studenog. Prusi su se nalazili u utvrđenom taboru pred Breslauom, s desnim krilom uz sela Pilsnitz na Odri, Schmiedefeld, Hoschen, Klein-Mochbern i Gräbschen, na samoj crti bojišnice, uz koju je tekla močvarna rječica Lohe prije utjecanja u Odru.

U gustoj je magli austrijska vojska počela napad u 9 h s položaja kod Gross-Mochbern-Opperaua.

U 15 h Lohe je prijeđena što je ugrozilo prusku bojišnicu. U 16 h neprijatelj je pokušao proboj kod Klein-Mochberna, ali se istovremeno general konjice grof Nádasdy preko Kleinburga probio u predgrađe Bresalua i napao njegov bok.

Dvije križevačke bojne pod zapovjedništvom potpukovnika baruna Riessea jurišale su na 1 od 5 opkopa, dok su Đurđevčani prešli utvrđene položaje između Odre i Lohe. Masakr pruskih postrojbi završio je tek u sumrak.

Princ von Bevern prešao je s poraženim postrojbama Odru i povukao se na desnu obalu rijeke prema Protschu (sjeverno od Breslaua), gdje se i ukopao.

Kada je 24. studenog izjahao s malobrojnomo zaštitnicom, kako bi osobno izvidio kretanje neprijatelja, križevačka ophodnja pod zapovjedništvom satnika Katinčića, napala ga je i zarobila.

Sada se predala i posada Breslaua, od koje je oko 4.000 vojnika prešlo Austrijancima.

Usprkos pobjedi kod Rossbacha, koju je 5. studenoga kralj Pruske izvojevao nad Francuzima i carskim postrojbama, Friedrichu nakon pada glavnog grada Šleske nije bilo lako. Odmah je naredio pokret kako bi se spojio s ostacima Bevernove armije i suprotstavio se lotrinškom princu.

Do bitke je došlo 5. prosinca kod Leuthena. Austrijanci su zaposjeli posebno dobar položaj, ali previše širok da bi ga u potpunosti zatvorili. Lijevim krilom zapovijedao je Nádasdy. Na prvu crtu bojišnice stavio je bavarske i würtemberške postrojbe, a na drugu crtu austrijske pukovnije, u okviru kojih su djelovali i Varaždinci.

Friedrich je princa Karla Lotrinškog varkom natjerao na povlačenje pričuve iza desnog krila. Tada se brzo bacio na najisturenije lijevo krilo carske vojske, Bavarci i würtemberške postrojbe doslovce su pregaženi, nakon čega je udareno na graničare, koji su se morali povući na Gross-Gohlan.

Dan je za Austrijance bio izgubljen. Pretrpjeli su gubitak od 10.000 ljudi. Carska armija povukla se u Češku, ali Schweidnitz i Breslau ostali su zaposjednuti.

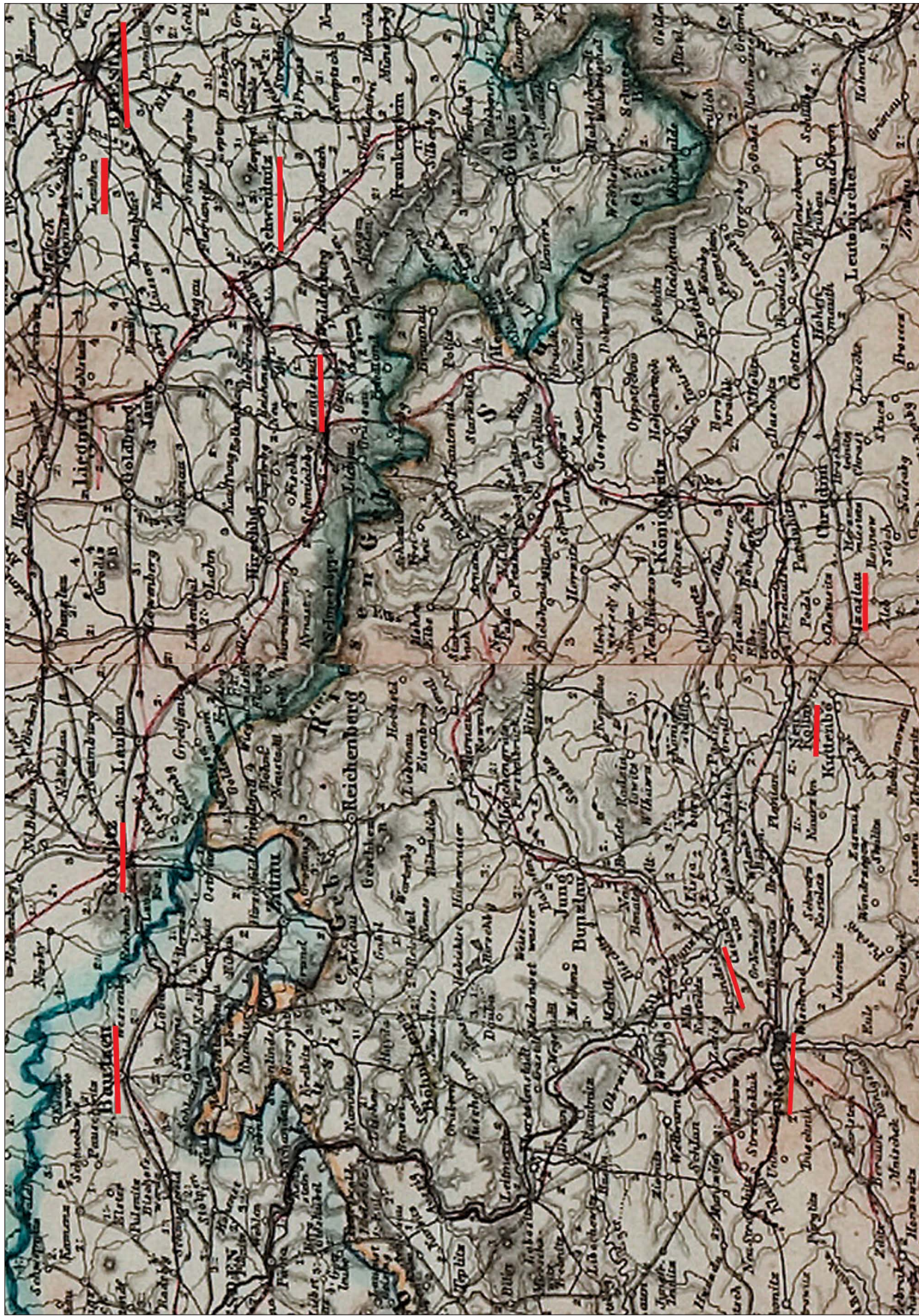
Zapovjednikom Breslaua, u kojem su dio posade činile i križevačke i đurđevačke bojne, imenovan je podmaršal Sprecher. Posada, prilično potresena porazom kod Leuthena, održala se do 16. prosinca, kada je neprijatelj bombardirao toranj s barutom, i kada je u eksploziji poginulo 800 ljudi. Istovremeno su probijene gradske zidine. Otpor branitelja bio je slomljen i Sprecher je 21. prosinca bio prisiljen na predaju.

Osim u Schweidnitzu, koji je pod opsadom bio od pada Breslaua, kralj Pruske ponovo je krajem 1757. bio neprikosnoveni gospodar Šleske.

16. travnja 1758. izgubljeno je posljednje uporište austrijske vlasti u Šleskoj, kada je u predvečerje pao Schweidnitz.

Pečatnjak Severinske satnije br.3. - Đurđevačka pukovnija (HR DABJ 297 - Zbirka pečatnjaka)

Tijekom ratnih operacija 1757. godine koje su se vodile u Češkoj, Šleziji i južnoj Njemačkoj, varaždinski graničari su sudjelovali u bitkama kod Praga, Kolina, Schreimbütza, Bautzena i Gärbitza

Ratni pohod 1758.

Nakon zaposjedanja Schweidnitza, Friederich je odlučio ući u Moravsku kako bi osvojio Olmütz i time zaposlio austrijsku vojsku na njezinom vlastitom teritoriju. Glavninu je vojske namjeravao usmeriti prema Rusiji, jer ga je zabrinjavala mogućnost ruskog napada na Pommern i Brandenburg.

5. svibnja pruska je vojska stigla pred Olmütz i kralj se utaborio u krčmi u Littauu.

Vrhovni zapovjednik austrijske vojske više nije bio princ Karlo Lotrinški, nego maršal Daun, koji je u namjeri da Češku zaštititi od pruskog upada, svoj stožer 20. travnja prebacio u Skalitz. Kada je saznao za napad Pruske na Moravsku, 5. svibnja se utaborio u Leutsmischteu, na moravskoj granici.

Broj austrijskih postrojbi stalno se povećavao, a Daun je tijekom njihovog okupljanja koristio graničare za uznemiravanje neprijatelja i ometanja komunikacije. Graničari su svoje zadatke izvanredno izvršavali na veliko zadovoljstvo Dauna i veliku nesreću Prusa.

Pruski je kralj bio ometan već tijekom marša, dio je njegovih postrojbi 20. travnja napadnut i razbijen kod Liebaua. Zarobljeno je 7 časnika i 47 vojnika te 5 topova. U ovom su incidentu sudjelovale Križevačka i Đurđevačka graničarska pješačka pukovnija pod zapovjedništvom pukovnika Brentana.

Graničari su se iskazali i tijekom opsade Olmütza.

Carica je grofu Daunu naredila oslobođenje utvrde. U slučaju potrebe i bitkom, ali u pravom trenutku. Postojale su nade da će se utvrda održati vlastitom snagom, budući da je posadu činilo skoro 9.000 vojnika, od kojih su 2 bojne pripadale Đurđevačkoj graničarskoj pješačkoj pukovnici pod zapovjedništvom pukovnika Mikašinovića u sastavu brigade Drašković.

Zapovjedništvo utvrde je preuzeo barun von Marschall.

Krajem svibnja kada je Friedrich započeo s priprema za opsadu, graničari su koristili svaku priliku za ometanje radova. Đurđevčani su zaposjeli samostan Hradisch, dok su u Hatscheinu i Hreptscheinu (način pisanja topografskih oznaka prema vojnoj karti) raspoređeni manji odredi.

11. svibnja neprijatelj je utvrdu izviđao s položaja kod Tafelberga. Odbacio je nekoliko poljskih straža i zaposjeo mostove kod Neustifta i Chomotaua.

U noći s 13. na 14. svibnja divizija Đurđevačke graničarske pješačke pukovnije napala je ukopani neprijateljski položaj i nakon kratke borbe s bajunetama zaposjela ga. Dio je neprijateljske posade zarobljen, dio je poginuo.

18. svibnja pojačani je položaj u Hreptscheinu u međuvremenu uspješno odbio juriš od oko 1000 pruskih pješaka i 200 konjanika. Ovaj se odred probio iz Tafelsberga, ali morao se preko Krenaua vratiti neobavljenog posla.

19. svibnja đurđevačka je satnija uništila bedem kod Wisternitza.

20. svibnja kod Hradischa, Hatscheina, Hreptscheina, Pavlowitza i Chalkowitza, dogodilo se nekoliko sukoba u kojima su sudjelovali đurđevački odjeli, husari i draguni.

Neprijatelj je Tafelberg, polazište za napad na Olmütz, dobro utvrdio, i u šumi Láskar pripremio šiblje za zemljane nasipe. Tijekom radova omeo ga je prodor 130 Đurđevčana preko Czernowiera, koji su otjerali radnike i uništili zemljane nasipe (...). Poginuli su 1 pruski satnik i 20 vojnika. Ranjenih je bilo mnogo. Tek nakon što je stiglo pojačanje neprijatelju (2 pješačke bojne i 2 eskadrona), graničari su se povukli. Kako bi zaštitio radove na rovovima, neprijatelj je 28. svibnja na đurđevački odred u Hreptscheinu, poslao 1 pješačku bojnu i 4 topa. Đurđevčani su se nakon teške borbe morali povući u Hatschein. Ali, već u zoru 29. svibnja položaj je vraćen.

Kada su se 1. lipnja Prusi pokušali utvrditi pred Littauer Torom uz Galgenberg (...), Đurđevčani su ih otjerali. Usprkos naporima branitelja, pruske su pripreme ipak toliko odmakle, da se neprijatelj približio na 200 m.

U noći s 12. na 13. lipnja, general-bojnik grof Drašković, napao je u više skupina, u kojima je bilo raspoređeno i 550 Đurđevčana. Oko 3.000 neprijateljskih vojnika protjerano je iz rovova, njihova su postrojenja bila uništena, a streljivo je bačeno u vodene jarkove.

Austrijske su postrojbe prodrle do topničkih bitnica kod crkve Marije Pomoćnice i zaplijenile 14 topova. Snopovi šiblja za gradnju nasipa nisu mogli biti zapaljeni zbog velike vlažnosti.

U bici su korišteni kundaci i bajunete. Nakon što su neprijatelju pristigla pojačanja, Drašković se povukao u utvrdu. Poginulo je oko 200 pruskih vojnika. Austrijanci su izgubili 26 vojnika, 56 ih je bilo ranjenih i 55 nestalih.

Položaj pruske vojske kod Olmütza nije bio lak. Nakon što joj se Daun, prema naredbi carice, približio, postao je još teži. 18. lipnja bio je već kod Prödlitz-Egwanowitza (sjeverno od Olmütza), gdje se spojio sa zborom podmaršala markiza de Ville.

Na vijest, da su Prusi 12. lipnja uspjeli prekinuti jedinu vezu između postrojbi kod Holitza i Wisternitza, general-bojnik grof Josef Saint-Ignon iz zbora podmaršala markiza de Ville, dobio je zadatak ponovnog uspostavljanja komunikacija.

St. Ignon dobio je na raspolaganje 5 konjičkih pukovnija i 1.000 Ličana. 13. lipnja napustio je Wischau i krenuo prema Prerauu, gdje je 16. lipnja od zapovjednika utvrde, zatražio podršku.

17. lipnja napao je uz podršku pukovnika Mikašinovića i njegovih 300 Đurđevčana i 150 konjanika iz utvrde. Zapaljen je neprijateljski tabor kod Wisternitza. Ova je zajednička akcija austrijskih postrojbi i posade utvrde Pruse koštala 700 poginulih i ranjenih. Poginuli su general Meyer i 8 časnika. Zarobljeno je 254 vojnika, a zaplijenjeno 7 topova različitih vrsta, 2 srebrna bubnja, 5 položaja, oprema, te goveda. U predvečerje se St. Ignon vratio u Prerau, a Mikašinović u Hradisch.

Pruska je vojska pod Olmützom sve više osjećala nedostatak opskrbe i streljiva. Nakon izbijanja epidemija u Friedrichovoj je vojsci dezertiranje bilo sve učestalija pojava.

Kako bi joj pomogao, kralj je naredio da se kola s namirnicama i ostalim opskrbnim materijalom, okupe kod Troppaua, i pod zaštitom od 9.000 vojnika, budu prebačena u Olmütz. General-pukovnik von Zieten krenuo im je u susret sa 4.000 vojnika.

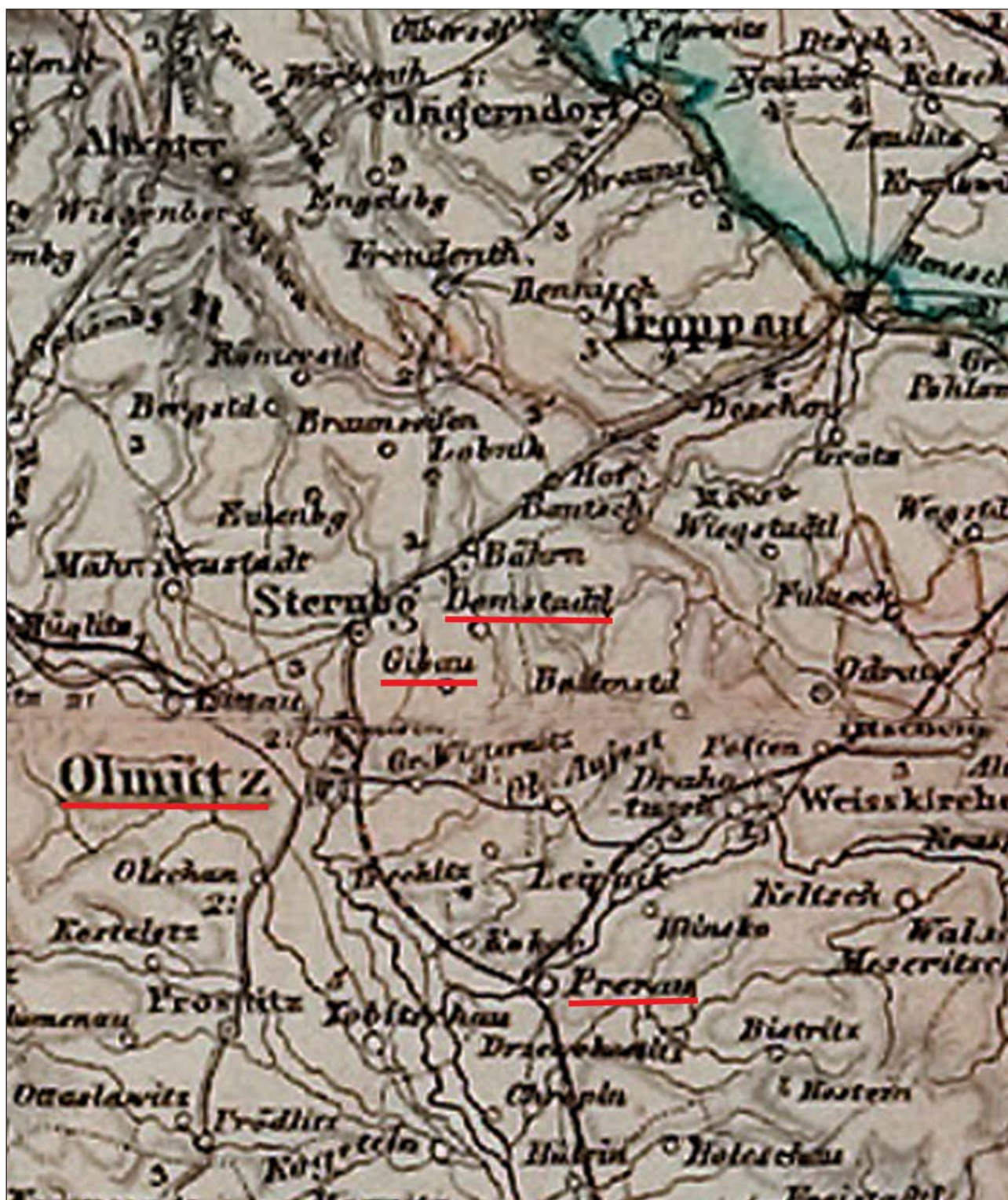
Maršal Daun, koji je saznao za transport od 5.000 kola natovarenih barutom, hranom i novcem, odlučio je iskoristiti priliku za napad. Zapovjednikom napada je imenovan general-bojnik barun von Laudon, u čijem se zboru nalazila i križevačka bojna potpukovnika Riessea pod zapovjedništvom general-bojnika Žiškovića.

30. lipnja pruski je prijevoz stigao neometan do Domstadta. Prusi nisu slutili da u neposrednoj blizini u zasjedi čekaju austrijske postrojbe. Nakon što je prvih 200 kola mirno prošlo, otvorena je jaka topnička paljba. Prusi su ubrzali kretanje, ali napali su ih i Hrvati skriveni u grmlju. Žišković i potpukovnik Riesse bacili su se na sredinu prijevoza i razbili ga. Uspjelo je pobjeći samo 200 kola, dok ih je 3.000 palo u ruke Austrijancima. Ostatak su Prusi sami uništili.

Riesse, čija je spretnost i hrabrost opet došla do izražaja, ovaj put u Laudonovoj službi, unaprijeđen je u pukovnika u đurđevačkoj graničarskoj pješačkoj pukovniji.

Kralj Friedrich opsadu je Olmütza prekinuo 2. srpnja. Odlučio je krenuti na Češku. Daun ga je uporno pratio i lakim postrojbama nanosio gubitke pruskim postrojbama u povlačenju. U mnogobrojnim su sukobima sudjelovali i odjeli varaždinskih graničarskih pješačkih pukovnija.

Friedrich je najprije krenuo prema Königgrätzu, gdje se utaborio na nekoliko dana, Ali, kada se Daun spremio napasti ga, 25. srpnja se uputio prema Šleskoj, te je 9. kolovoza preko Branaua i Friedlanda stigao u Landshut, kako bi se suprotstavio Rusima. I tijekom marša od Königgrätza, njegove su postrojbe bile stalno na udaru Laudonove skupine. 4. kolovoza Varaždinci su uzbunili i neprijateljski tabor kod Skalitza.

1758. godine (svibanj - 2. srpanj) dvije bojne Đurđevačke pukovnije su se istakle prilikom opsade Olmütza (Olomouca) u Češkoj

Pruski je kralj ipak brzim marševim stekao takvu prednost u odnosu na Dauna, da je zapovjednik carskih postrojbi za kraljem odlučio poslati samo promatrački zbor Laudon, dok je on sam namjeravao ući u Sasku, kako bi između Meissena i Dresdena prešao Labu i došao armiji princa Heinricha iza leđa.

U međuvremenu su se Austrijanci spojili s postrojbama vojvode Friedricha von Pfalz-Zweibrückena radi napada na princa Heinricha.

Ali, Daun je opet bio previše (neodlučan?). Friedrich je 25. kolovoza porazio Ruse kod Zorndorfa i krenuo na Sasku, kako bi se kod Dresdena ujedinio s postrojbama princa Heinricha, što mu je i uspjelo 11. rujna.

Đurđevačke odjele pod zapovjedništvom pukovnika Riese napale su 11. rujna kod Weisskirchena 3 neprijateljske bojne i 6 topova. Odbačeni se neprijatelj vratio 13. rujna, ali u jačini zbora od 10.000 vojnika.

Riese je okupio svoje postrojbe kako bi se što brže prebacio na Luschnitzer. Tek što je to proveo, okružilo ga je 10 pruskih husarskih eskadrona. (...) Na to se praćen paljbom, povukao u pravilnim redovima u Dietersbach, gdje je 5 husarskih eskadrona Esterházy dočekalo neprijateljsku konjicu.

Nakon što je princ von Zweibrücken došao do zaključka da je princ Heinrich prejak, Daun je odustao od napada na brata pruskog kralja i s vojskom se preko Radeberga uputio prema Stolpenu.

Tijekom marša kojeg je predvodio Laudon, i koji se nakon ulaska Friedricha u Sasku, ponovo ujedinio s Daunom, ustrojena je prethodnicu koja se 16. rujna kod Ahrnsdorfa sukobila s neprijateljem. Prethodnicu su činili i đurđevački odjeli.

Na povoljnom položaju u Stolpenu, Daun je ostao cijeli rujna. Friedrich bi ga rado bio natjerao na otvorenu borbu na bojištu, ali tek kada se pobojao da će biti odsječen od Zittaua, Daun je napustio Stolpen 5. listopada i krenuo prema Kittlitzu, gdje se 7. listopada utaborio.

Friedrich je odmah iz tabora u Bischofswredu krenuo za njim. Marširao je preko Bautzena i 10. listopada već je u Hochkirchu, gdje se odmah počeo ukopavati.

Nadmoć vlastitih snaga potakla je Dauna na napad. Kako bi prikrio pravu namjeru, pred austrijskom su bojišnicom iskopani rovovi i postavljene prepreke u šumi.

U zoru 14. listopada prikrao se zaštićen mrakom Laudon sa svojim zborom preko Steindörfela Prusima iza leđa. Hochkirch je zapaljen što je bio znak za opći napad.

Ogorčena je bitka kratko trajala te je završila u 22 h. Ali, gubici su bili užasni. Poraženi su Prusi izgubili 9.000 vojnika, između njih i mnoge izvrsne generale. Austrijanci su pobjedu platiti sa 6.000 vojnika.

Krvava bitka kod Hochkircha iznjedrila je kod Varaždinaca još jednog nositelja ordena Marije Terezije.

Pukovnik Riese, zapovjednik Đurđevčana, štitio je tijekom napada lijevi bok skupine. Tijekom potjere probio se do uzvisina. Ovaj pothvat i hrabri držanje u rujnu kod Dresdena, razlog je njegove promocije u terezijanskog viteza.

Daun se nakon bitke vratio u tabor i 15. listopada proslavio je pobjedu svečanom misom na kojoj se slavio i imendan carice. Nakon što su poginuli suborci bili pokopani i ranjeni zbrinuti, Daun se 17. listopada ponovo približio pruskim postrojbama između Belgerna i Jenkowitza.

U predvečerje 24. listopada pruski kralj napustio je tabor kod Bautzena i sporednim putovima zaobišao je Dauna te je dva dana kasnije stigao je u Görlitz.

Friedrich je tijekom marša prema utvrdi Neisse ostvario toliku prednost, da je Daun odustao od daljnje potjere, što je kralju omogućilo početkom studenog da ju oslobodi.

Daun je sada trebao upasti u Sasku i potući princa Heinricha. 4. studenog napustio je Görlitz, gdje se utaborio 26. listopada (opsada Dresdena).

Kada je saznao da se kralj nakon oslobođenja Neisse vraća u Sasku kako bi pomogao bratu, Daun je izgubio svaku nadu da će tijekom ovog pohoda postići veliku pobjedu u Saskoj. 16. studenog napustio je položaj pred Dresdenom i preko Pirne povukao se u Giesshübel u Češkoj, gdje se utaborio preko zime.

Ratni pohod 1759.

Maršal Daun okupio je vojsku na povoljnom položaju kod Jaromera (...) (u okolici kasnije izgrađene utvrde Josefstadt) i čekao je početak pokreta austrijskih saveznika: carska armija pod princem von Zweibrückenom napala je Sasku, Rusi Berlin, Francuzi Hannover i Šveđani Pommern.

Graničarske su postrojbe tijekom ovog pohoda najčešće djelovale u sastavu postrojbi carske vojske. Prethodnicom (Križevčani i Đurđevčani) je zapovijedao podmaršal Hadik.

Vrijeme do početka konkretnih operacija obje su strane uglavnom koristile za izvidničke aktivnosti, manje za prepade.

Najvažnija se operacija dogodila u Frankenu. Heinrich od Pruske uputio se na zapovijed svog brata prema Bambergu ubirući ratni porez. Nakon što se povukao preko Hofa, Hadiku je naređeno da krene prema austrijskim postrojbama u Češkoj.

Bitka je počela 27. svibnja. Križevčani su stigli s pukovnikom Mikašinovićem i s postrojbama poduzetnog general-bojnika Brentana. 28. svibnja Brentano se ipak morao povući. Đurđevčani su se istakli u bici kod Buchaua i Annaberga (1. lipnja).

Carske su postrojbe pretrpjele osjetljiv gubitak 7. lipnja kod Hofa, gdje su naišle na jake postrojbe princa Heinricha. Brentana su potisnule 3 neprijateljske skupine, pri čemu su Prusi zarobili mnogo vojnika, između kojih i pukovnika Mikašinovića.

Švedski se general-bojnik Brentano ni time nije dao obeshrabriti. Već 13. lipnja natjerao je s Križevčanima neprijatelja, koji je ujutro napao dio njegovih postrojbi kod Basberga, na povlačenje do Königswalda, na što je kod Annaberga vraćen prijašnji položaj.

Tijekom daljnjeg pohoda Brentano je sa Đurđevčanima bio kod Dresdena 4. rujna kada se grad (pruski zapovjednik grof Schmettau) nakon trogodišnje opsade konačno predao. Već sljedeći dan (5. rujna) Brentano se kod Meissena uspješno borio protiv generala Wunscha.

15. rujna stigla su nova pruska pojačanja do Dresdena. Hadik ih je natjerao u bijeg na uzvisine Meissena, ali ni tamo nisu bili sigurni. Hadik ih je mirno pratio, a da o tome nije obavijestio princa von Zweibrückena, koji je zaostao.

Prusi su u međuvremenu zaposjeli iznimno povoljan položaj, za koji je Hadik bio spreman na sve. Ipak se morao 21. rujna povući s velikim gubicima.

Graničari, između njih i Đurđevčani i Križevčani, navedenog su dana bili kod Leobschütza s Brentanom. Napalo ih je 5 pješačkih bojni. Pravovremeno se umiješao general grof Lamber s linijskim postrojbama, tako da je neprijatelj ipak odbijen. Pokušaj, da se u predvečerje zaposjedne selo Döbritz, graničarima nije uspio. Križevački bojnici Fontaine i Gottenberg istakli su se u borbi kod Meissena (21. rujna).

Đurđevčani su sudjelovali i u borbama u slavnom "Finkenfang bei Maxen" 20. i 21. studenog.

Kralj Friedrich, nakon što su se Rusi nakon pobjede kod Kunnersdorfa (12. kolovoza) bez ikakvog razloga ponovo povukli na Vislu, krenuo je prema Saskoj kako bi potjerao Austrijance iz Dresdena.

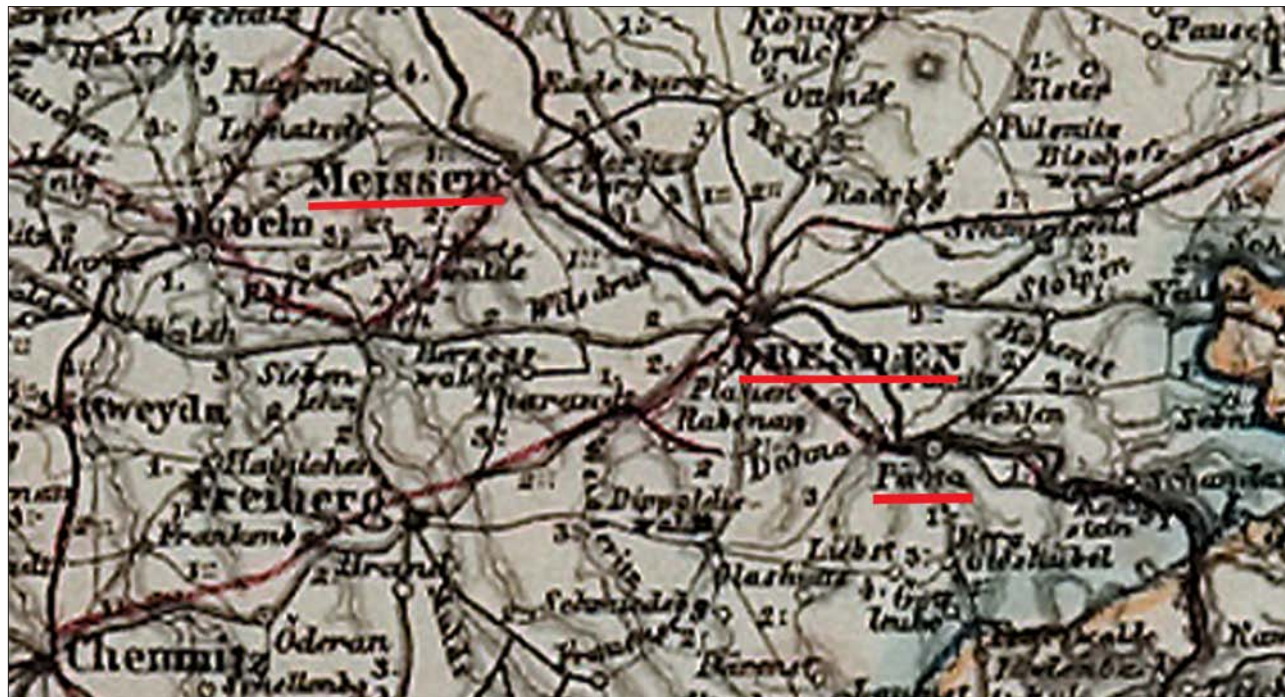
Jedan od njegovih najistaknutijih vojnih zapovjednika, general Fink, trebao je doći Daunu iza leđa (i preko Dippoldiswalda ući u Maxen). Kralj se nadao da će se maršal Daun zabrinuti za vezu sa Češkom, što bi ga natjeralo na brzo povlačenje.

Ali, Daun je dobro izvidio položaj generala Finka kod Maxena. Opolio je Pruse sa svih strana i to tako da se iz okruženja nije mogao provući ni jedan neprijateljski vojnik. Zarobio je 8 generala, 9 pukovnika i preko 500 ostalih časnika te 12.000 vojnika.

Đurđevačka bojna pod zapovjedništvom pukovnika Riessea sudjelovala je u i lukavstvu generala Becka 3. prosinca kod Meissena.

U podnožju Kapellen-Berga, čiji se obronci blago spuštaju prema Labi, nalazilo se naselje Cölln. Ovo su naselje kao i dio prijevoja uz njega, držale pruske postrojbe pod general-poručnikom Diereckeom. Iako prvi juriš nije uspio, drugi napad Đurđevčana nije izgubio na zamahu: Kapellen-Berg bio je zaposjednut. Branitelji su otjerani sabljama i bajunetama. Budući da je povlačenje otežao led prijevoja, general-poručnik Dierecke s dijelom je postrojbi opkoljen i zarobljen.

Pruskog kralja potresao je poraz kod Maxena, nakon kojeg je uslijedilo još nekoliko manjih bitaka. Kako bi se vojnici oporavili i rasporedili, omogućio je armiji odmor i u siječnju 1760. povukao se u zimski tabor u Freiburgu. Isto je sada mogao učiniti i uvijek oprezni Daun. Za austrijski su zimski tabor izabrani Dresden i okolica.

Đurđevačka pukovnija je sudjelovala u velikoj pobjedi austrijske vojske protiv Prusa 20. i 21. studenog 1759. kod Maxena (južno od Dresdena nedaleko Pirne)

Ratni pohod 1760.

Prema ratnom planu za 1760., maršal Daun određen je za napad na Sasku, dok je Laudon trebao djelovati u Šleskoj. Obje su operacije bile ofenzivne.

Plan se nije činio neprovedivim, utoliko što je Friedrich zbog prošlogodišnjih neuspjeha bio oslabljen. Ali, Daun je zbog svoje poznate neodlučnosti propustio preuzeti inicijativu, iako je Laudon u Šleskoj postigao značajne uspjehe. Ostvario je veliku pobjedu nad Pruskom kod Landshuta (23. lipnja), te je porazio pruskog generala Fouquèa i zarobio ga s 8.000 vojnika.

Kako bi se osvetio za ovaj poraz, Friedrich je 4. srpnja napao armijski zbor podmaršala Lacya kod Lichtenberga, ali Lacy je spretno izbjegao udarac. Križevčani su paljbom iz šume štitili austrijsku konjicu.

Nakon toga Friedrich se odlučio za napad na Šlesku, na što je Daun zbor Lacy, u čijem su sastavu bile Đurđevačka graničarska pješaka pukovnija i zbor generala konjice Hadika, ostavio u Dresdenu, a on sam se s ostatkom postrojbi odmah uputio u Šlesku i 8. srpnja spojio s Laudonom.

Pruski kralj nije uspio ući u Šlesku prije Dauna, tako da je ponovo krenuo na Dresden kako bi potukao barem slabijeg Lacya i zaposjeo glavni grad Saske. Lacy je opet izbjegao napad jer je pravo-

vremeno 10. srpnja zaposjeo prijelaz preko Labe, koji je štitila Đurđevačka graničarska pješačka pukovnija.

Povratak Dauna iz Šleske, kao i predaja utvrde Glatz Laudonu (26. srpnja), natjerali su pruskog kralja na prekid opsade Dresdena i marš prema Laudonu. Daun je pruskog kralja slijedio i ovaj put. Ali, zbog njegove nedovoljne podrške Laudonu, Friedrich je kod Liegnitza (15. kolovoza) porazio Austrijance.

Tada su se Rusi i Austrijanci odlučili za napad na Berlin. Na čelu austrijske vojske bio je podmaršal Lacy. Njegov je zbor 28. rujna, s odredima varaždinskih graničarskih pješačkih pukovnija, napustio Laugen Waltersdorf, da bi preko Bunslaua i Kottbusa krenuli na pruski glavni grad.

Lacyeva je prethodnica pred Berlinom bila već 7. listopada i u roku od 11 dana prijeđeno je 325 km, što je bilo veliko postignuće u tadašnje vrijeme.

Nakon povlačenja Hülsenovih postrojbi iz Berlina, grad se predao 9. listopada. Austrijanci su ušli u grad, zaposjeli gradska vrata i naplatili ratni porez u iznosu od 50.000 talira. Isto su učinili i Rusi.

Friedrich je već bio na putu prema prijestolnici. Budući da su se Rusi brzo povukli, a Lacy nije bio dorastao pruskoj glavnoj snazi, slijedio je ruski primjer i uputio se u Torgau, gdje ga je čekao Daun.

Kralj nije oklijevao s napadom na Dauna. Bitka je počela 3. studenog. Usprkos velikim gubicima, slavili su Prusi. Kod Torgaua borila se cijela Đurđevačka graničarska pješačka pukovnija.

Nakon poraza, carska se armija povukla u Dresden u zimski tabor.

Kao i prošle godine, Friedrich je prezimio na području između Freiburga i Meissena. Stožer mu je bio u Leipzigu.

1760. godine proslavio se križevački bojnik Eder.

9. listopada 1760. godine austrijska vojska, u čijem sastavu su bile varaždinske pukovnije, osvojila je nakratko Berlin, a 3. studenog izgubila bitku kod Torgaua gdje se borila cijela Đurđevačka pukovnija

Ratni pohod 1761.

Tijekom ove ratne godine nije došlo do velikih borbi, ni u Saskoj, gdje je Daun tijekom cijele godine pasivno promatrao postrojbe princa Heinricha, niti u Šleskoj, gdje je zapovijedao Laudon.

Austrijske su postrojbe bile iscrpljene, a dodatni je problem bilo to što je nakon smrti Georga II., izostala engleska financijska pomoć. Laudonu su propali i pregovori s Rusima jer su ih Prusi podmitili.

Jedini svijetli trenutak tijekom cijele godine, bio je napad na utvrdu Schweidnitz, koja je jurišom zaposjednuta 1. listopada. Đurđevčani su u utvrdu ušli među prvim odredima carskih postrojbi.

Laudonove su postrojbe preko zime ostale u Šleskoj. Nakon odlaska Laudona, zapovjedništvo je preuzeo Beck. Daunova je armija uspjela zaposjesti Freiburg i Erzgebirge.

Križevčani 1761. nisu sudjelovali u borbama.

Ratni pohod 1762.

U odnosu na ratne operacije, godine je bila slična prethodnoj.

Križevačka graničarska pješačka pukovnija pamti napad na neprijateljski kordonski položaj kod Meissena u noći s 20. na 21. siječnja. U zboru generala Brentana djelovala je zajedno s Đurđevačkom graničarskom pješačkom pukovnijom.

Dok se stanje pruske vojske bitno poboljšalo, položaj se austrijske armije sve više pogoršavao zbog nedostatka novca, izbijanja epidemija i oštih zima.

Početak 1762. g. umrla je ruska carica Elizabeta, a njezin je nasljednik Petar III. bio veliki poštovalatelj djela Friedricha, tako da je odmah sklopio savez s Pruskom. Ruski general Czernitscheff namjeravao je svoj armijski zbor ujediniti s glavnom pruskom vojskom, što bi značilo snagu od 100 000 vojnika.

Austrijski general Stolberg i general konjice Serbelloni rasporedili su u međuvremenu svoje postrojbe na području Saske radi obrane od postrojbi brata pruskog kralja, Daun se s glavnom armijom prebacio iz gorskog područja Šleske u nizinu kod Schweidnitza te se utaborio između Zobten-Berge i Schweidnitzer Wassera.

Nakon što se rusko pojačanje spojilo s Friedrichom, uslijedio je napad na Dauna. Kako bi ugrozio veze Austrijanaca sa Češkom, pruski je kralj namjeravao zaobići njihov lijevi bok i pristupiti opsadi Schweidnitza.

1. srpnja pruski kralj naredio je marš. Još prije zore, prethodnica grofa Wieda stigla je u Kastenblatt, a sljedeće noći i na uzvisine Freiburga, kamo je prebačena i glavna armija.

Daun je iz predostrožnosti još tijekom noći krenuo prema Kunzendorfu i zaposjeo uzvisine između Obenbögendorfa i Freiburga, odakle je zbor generala Brentana, u čijem su sastavu bile i Križevačka i Đurđevačka graničarska pješačka pukovnija, prebačen u Adelsbach, kako bi se suprotstavio pruskom generalu Wiedu, koji je carskoj armiji planirao doći iza leđa.

Nakon što se Brentano ukopao na obroncima Adelsbacha i Engelsberga, Wied ga je napao 6. srpnja s 3 skupine postrojbi. Smrtonosna paljba ipak ga je otjerala u Alt-Reichenau.

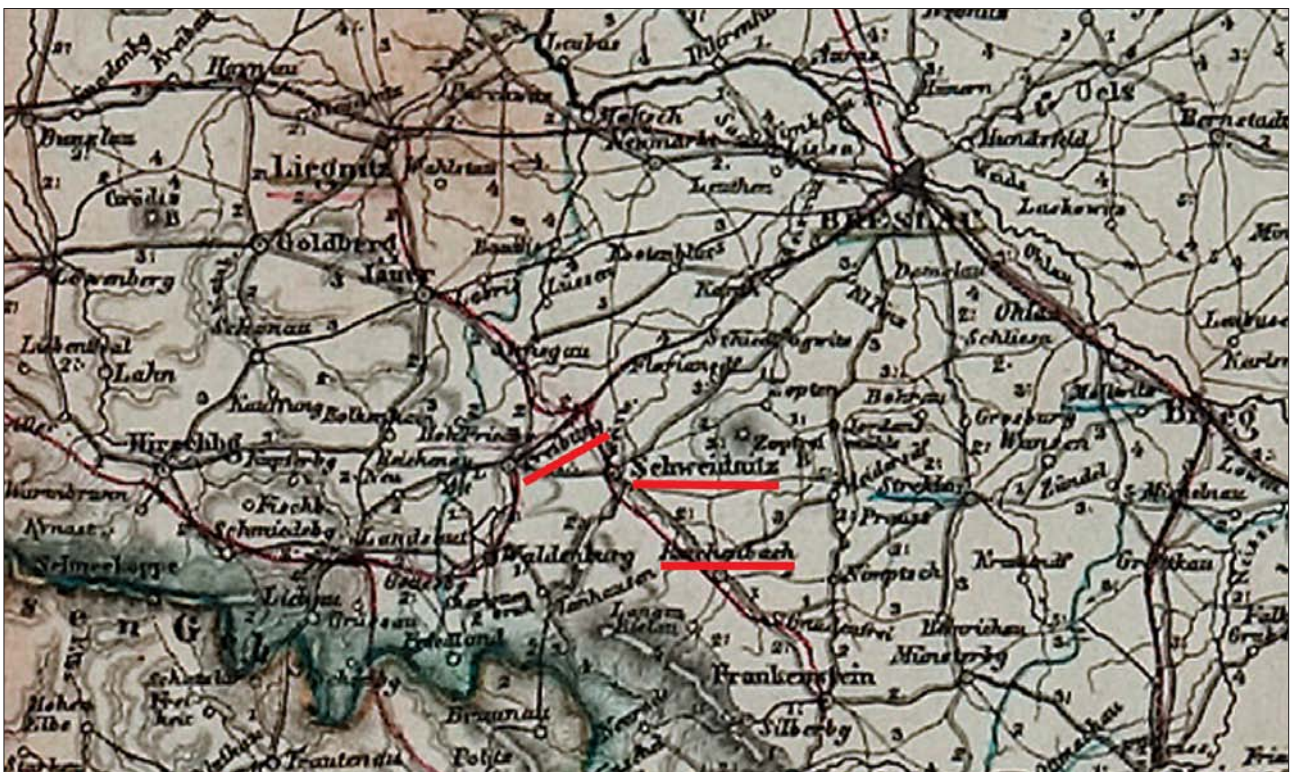
Friedrich ni sada nije odustajao od svog plana. Utaborio se kod Reichenaua iza leđa austrijske vojske, što je pak zabrinulo Dauna zbog Češke. Daun se zbog toga uputio do Dittmannsdorfa, a Brentana je poslao u Friedland. Uzvisine Dittmannsdorfa kod Burkersdorfa značile su prednost.

Budući da Austrijanci nikako nisu napuštali navedeni položaj, Friedrich se odlučio za napad. Odlučujući im je udarac trebao zadati zbor grofa Wieda jurišom na njihovo desno krilo kod Burkersdorfa, nakon čega im je trebao zaći iza leđa. Bitka kod Burkersdorfa počela je 21. srpnja i završila je Daunovim porazom.

Daun bi Brentano vjerojatno ponovo iskoristio za obranu od Wieda, ali prije nego što se Brentano, u čijim su redovima bili i Križevčani, uspio približiti Daunovom položaju, Prusi su već zaposjeli najvažnije rovove kod Leutmannsdorfa. Brentano je nakon toga odbačen kod Michelsdorfa, a Daun se povukao u Češku. Na to je Friedrich odmah pristupio opsadi Schweidnitza. S Daunom se ponovo sukobio 16. kolovoza kod Reichenbacha. U bici su sudjelovali i Varaždinci u skupini Brentano. Predvodili su napad na prusko desno krilo preko Nieder-Peyle.

Daun je bio prisiljen na povlačenje zbog dolaska jakih pruskih pješačkih postrojbi i topništva.

Opsada je Schweidnitza u međuvremenu slabo napredovala zbog žilavosti i spretnosti branitelja. Tek nakon što je 8. listopada bomba pogodila skladište baruta pri čemu je nastao prolaz u zidovima utvrde, predala se posada zapovjednika Quassa 9. listopada. To je bila posljednja ratna operacija u Šleskoj.

U posljednjoj ratnoj godini Sedmogodišnjeg rata nakon bitke kod Reichenbacha i Freiburga te predaje utvrde Schweidnitz, Austrija je izgubila sve izgleda za povrat Šleske

Mir u Hubertsburgu 1763.

Nakon poraza carskih postrojbi pod zapovjedništvom princa Stolberga kod Freiburga (29. listopada 1762.), carica Marija Terezija izgubila je nadu da će vratiti Šlesku. Na osnovu mira u Dresdenu, sklopljen je 15. veljače 1763. mir između Austrije, Saske i Pruske u Hubertsburgu.

Nakon zaključenja mira varaždinske su se graničarske pješačke pukovnije vratile u domovinu.

Bavarski nasljedni ratovi 1778. - 1779.

Nakon izumiranja bavarske kneževske kuće, na prijestolje je 1777. stupio Karlo Theodor iz falčke linije Wittelsbacha (nije imao djece).

Carica Marija Terezija postavila je, s obzirom na snagu armije koju je ustrojio car Josip II., određene zahtjeve u odnosu na Donju Bavarsku i dio Gornje Falačke. Opravdanost navedenih zahtjeva priznao je i Karlo Theodor.

Ali, Friedrich II., koji je ljubomorno gledao na svaku povoljnu priliku za teritorijalno širenje Austrije, potaknuo je vojvodu von Zweibrückena, da kao nasljednik Karla Theodora, svaki dogovor Bavar-ske s Austrijom proglasi nevaljalim. Bavarsko nasljedno pitanje nije se moglo riješiti diplomatskim pregovorima.

Friedrich II. poslao je 2 pruske vojske na češku granicu.

I Austrijanci su tijekom pohoda glavnu armiju pod osobnim zapovjedništvom cara Josipa II. upu-tili na Labu u susret pruskom kralju, dok se druga armija pod Laudonom okupila kod Niemesa na-suprot brata Freidricha II.

U ovom su pohodu sudjelovale po 2 bojne Đurđevčana i Križevčana. Zapovjednik đurđevačkih bojni bio je i privremeni zapovjednik graničarske pukovnije, potpukovnik Enchelberg. Zapovjednici bojni bili su bojnici Frölich i Kotzy. Napredovalo se preko Gross-Kanisze i Oedenburga prema Beču, i dalje prema Königgrätzu i Königinhofu. Krajem lipnja bojne su podređene su maršalu vojvodi Albertu von Sachsen-Teschenu, koji je zapovijedao desnim armijskim krilom.

Bitka je počela 5. srpnja pruskim napadom nakon prelaska granice od strane Lewinove prethod-nice. Prethodnica je sljedećih dana izvidjela pažljivo izabrane i tehnički brižljivo pripremljene austrijske položaje, tijekom čega je došlo do mnogobrojnih manjih oružanih sukoba.

Sličan je sukob na području između Tratenaua i Schatzlara 22. srpnja 1778. g., omogućio Đurđev-čanima zarobljavanje više neprijateljskih vojnika.

30. srpnja Križevčani su odbacili pruski odjel generala grofa Anhalta, koji je napao Kalvarienberg kod Ober-Ketzelsdorfa.

Do jeseni se pokazalo da su Austrijanci na Labi postavili jake položaje.

Za razliku od austrijske, pruska je vojska bila oslabljena bolestima i lošom opskrbbom, tako da je pruski kralj 8. rujna naredio povlačenje. Iz neposredne blizine pratile su ga lake carske postrojbe, u koje su raspoređene i u međuvremenu na bojište pristigle bojne varaždinskih graničarskih pješačkih pukovnja. One su već 8. rujna dobile priliku, zaštitnici pruske vojske u klancu Leopold nanijeti veće gubitke.

14. rujna Varaždinci su kod Dreihaüsera (nedaleko od Trantenaua) napali zbor pješačkog generala princa von Braunschweiga, koji je štitio desno krilo pruske armije u povlačenju. Tijekom bitke istak-la se Križevačka graničarska pješačka pukovnja pod zapovjedništvom pukovnika Wilhelma baruna von Klebecka.

20. rujna u bici kod Trautenbacha, sudjelovali su i Đurđevčani. Za povoljan ishod bitke zaslužan je satnik Kecko.

U drugoj polovici listopada obje su se strane povukle u zimske tabore. Đurđevačka je bojna Kotzy zaposjela Schatzlar, dok je bojna Fröhlich 18. listopada sudjelovala u bici kod Dittersbacha, u kojoj je zarobila više neprijateljskih vojnika. Novi napad na Dittersbach je počeo u noći s 8. na 9. studeni, kada je tamo prenoćio pruski pukovnik Thadden. Podmaršal Wurmser saznao je za to i naredio pukovniku Klebecku, koji se s Križevčanima istaknuo u bici kod Johannesbacha, da napadne Pruse s 2 bojne i 3 divizije husara. Neprijateljski su časnici primijetili Klebeckovo napredovanje. Njegova su 2 odjela

zalutala, tako da je iznenađenje propalo. Klebeck je ipak napao, jurišom je zaposjeo bedeme te zaplijenio 8 zastava, prusku ratnu blagajnu i zarobio 98 vojnika i 5 časnika, između kojih i zapovjednika pukovnije. Zarobljeno je i ranjeno bilo oko 150 Prusa. Klebeck je za ovaj napad odlikovan malim križem ordena Marije Terezije. Đurđevčani su u napadu na Dittersbach bili pričuva.

1779. g. Varaždinci su bili podređene podmaršalu grofu Wurmseru, koji je još u siječnju odlučio zaposjesti Blockhaus kod Schwedeldorfa i utvrdu Glatz. Kada mu je javljeno da se pruski general Wunsch nalazi kod Zuckmantela,, krenuo je u 2 povorke prema Glatzu, dok je ostale 3 poslao prema Habelschwerdtu.

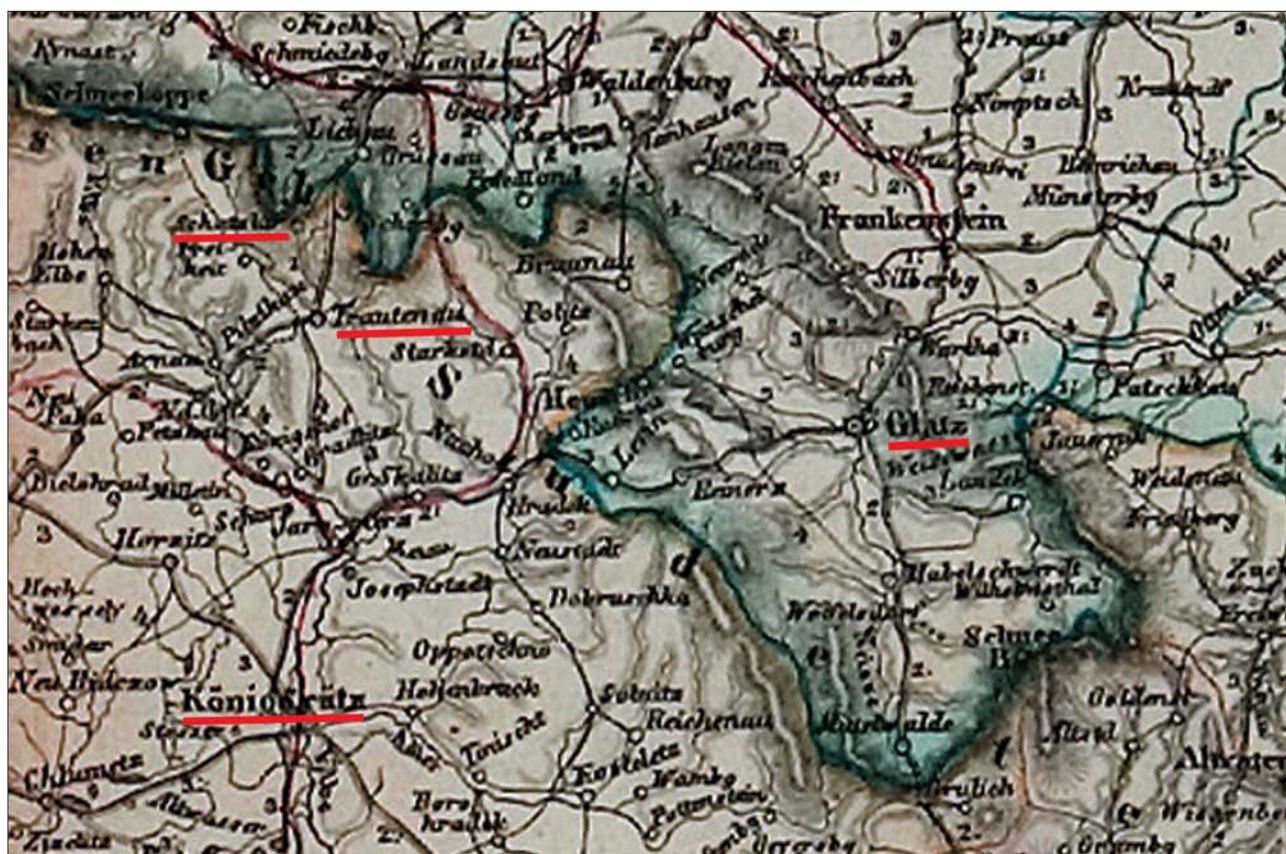
Najsjeverniju je povorku predvodio pukovnik Klebeck i to od Náchoda preko Lewina, Rückertsa i Ludwigsdörfela. Njegov zadatak bila zaštita lijevog boka skupine Wurmser koja se prema Glatzu uputila preko Reinerza i Schwedeldorfa.

18. siječnja u 9 h križevačka je prethodnica u snazi od 2 divizije (skupina Wurmser) napala branitelje utvrđenog Blockhausa u Ober-Schwedeldorfu (2 časnika i 60 vojnika).

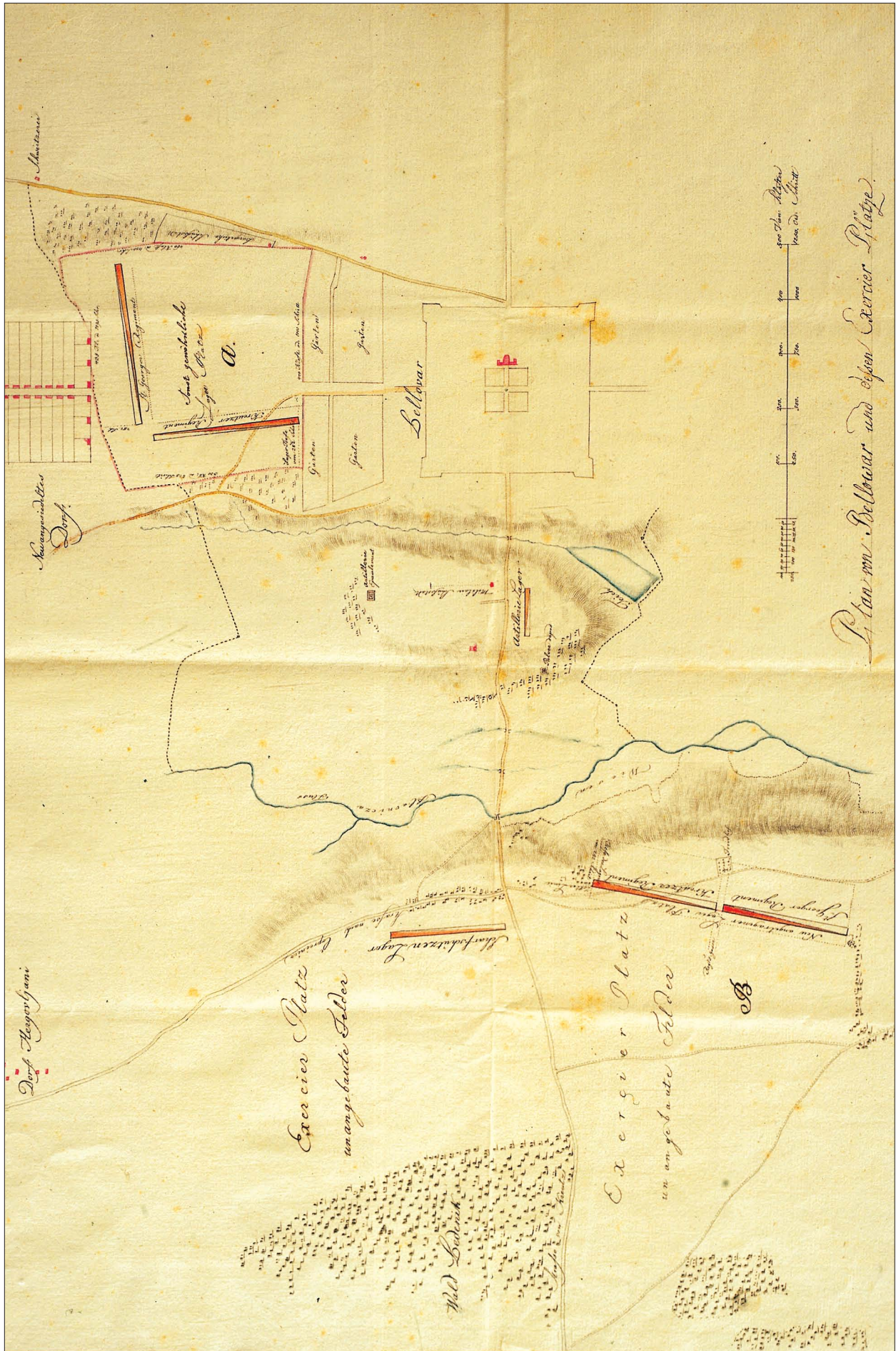
Pojačanje poslano iz Glatza 2 su đurđevačke bojne odbacile. Istovremeno su Križevčani zaposjeli dvorac. Zarobljeno je 15 pruskih časnika.

Uigrani napadi iz Habelschwerdta i Ober-Schwedeldorfa posljednji su značajan događaj te godine. Rat je završen mirom u Teschenu 13. svibnja 1779. Bavarska je Austriji ustupila oblast Inna s Braunau am Inn.

Varaždinci su se krajem lipnja vratili u domovinu.

U ratnim pohodima 1778. i 1779. godine na prostoru sjeverne Češke sudjelovale su po dvije bojne Križevačke i Đurđevačke pukovnije

Plan uredjenja vojnog tabora i nove granice grada Bjelovara nastao oko 1783. godine

II.

Varaždinci pod carem Josipom II. (1780. - 1790.) i Leopoldom II. (1740. - 1792.)

Razdoblje mira 1780. - 1787.

Mir u Teschenu bila je posljednja velika bitka Marije Terezije. Uzvišena je carica sljedeće godine umrla. Podanici su žalili za caricom koja se neumorno borila za njihovu dobrobit.

Naslijedio ju je veliki reformator Josip II. U vojsku je uveo odlikovanja (zlatne i srebrne medalje za hrabrost) koja su mogla biti dodijeljena samo na temelju svjedočanstava vojnika.

Posvetio se i vanjskim austrijskim pokrajinama, posebno Austrijskoj Nizozemskoj. (...) Prekinuo je blokadu Scheldea iz 1715., koja je Engleskoj i Holandiji osiguravala prednost u trgovini, ali ostalim Nizozemcima oduzimala svaku mogućnost napretka. Josip II. 1782. najavio je ukidanje blokade i odobrenje brodske vožnje Scheldeom, čemu se usprotivila Holandija uz Friedrichovu podršku.

Na trenutak se činilo da ni ova situacija neće biti riješena bez uporabe oružja, budući da se Holandija već naoružavala. Kao odgovor na to, dio je austrijske armije u okrugu Schwaben bio u pripravnosti. U sastavu armije nalazila se i 1. poljska bojna obje varaždinske graničarske pješačke pukovnije. Stalnu su posadu napustile 4. studenog 1784.

Budući da do rata nije došlo, pukovnije su prebačene u okolicu Innsbrucka, gdje su boravile od veljače do travnja 1785., nakon čega su vraćene u okrug Schwaben.

U Bjelovar su se vratile u studenom 1785. godine.

Rat s Turcima 1788. - 1791.

Savez sklopljen s Rusijom, usmjeren protiv Pruske, uvukao je Josipa II. u turski rat. Povod ratu bila je ruska politika koja je tražila uništenje Osmanskog Carstva. Budući da je Austrija zbog Pruske trebala rusko savezništvo, taj se savez morao održati i uz cijenu rata.

U kolovozu 1787. Porta je objavila rat Rusiji. Car Josip II. namjeravao je neprijateljstva početi tek u proljeće sljedeće godina, kada bi cijela austrijska armija bila spremna. Privremeno se zadovoljio s postavljanjem kordona na granici od Jadrana do Dnjestra.

10. rujna naredio je mobilizaciju poljskih postrojbi i prebacivanje na južne granice: 245.000 vojnika i 37.000 konja.

Graničarske su postrojbe bile privremeno određene za zaštitu uže domovine u pukovnijskim okruzima. Dodijeljene su II. armijskom zboru u Hrvatskoj pod zapovjedništvom generala konjice kneza Karla Lichtensteina, kasnije podmaršala baruna de Vinsa. Ovaj je zbor trebao napredovati prema Dubici.

Josip II. odlučio je najprije osloboditi Unu, Savu i Dunav do ušća (...) i Turcima oteti utvrđene položaje uz navedene rijeke.

U travnju je glavna armija trebala osvojiti Beograd, a hrvatski zbor istovremeno sa slavonskim ući u Bosnu. Nada u uspjeh bila je velika, ali turske su se posade odvažno držale i Varaždinci su se u tabore morali vratiti neobavljenog posla.

9. veljače 1788. đurđevačka je bojna s bojom 2. Banske graničarske pješačke pukovnije, pod zapovjedništvom baruna von Kneževića, napala tursku Dubicu, ali bezuspješno. Između 41 poginulog graničara đurđevačke bojne bili su i satnik barun von Mikašinović i natporučnik Maueter, a između 93 ranjenih, kadet barun von Abele.

Bolje nisu prošli ni Križevčani 10. veljače kod Novog. Jedna se bojna nalazila kod čardaka (vrsta obrambene vojarne) Javornik, a druga bojna na brdu Levernica s bitnicom od 5 topova od 6 funti i 3 haubice. Od 5 do 12 h ispaljeno je preko 800 projektila na Novi, ali bez značajne štete. 11. veljače zapovjedništvo opsade preuzeo je bojnik Iller, zapovjednik križevačke bojne.

12. veljače 2. đurđevačka bojna zaposjela je Drežnik pod zapovjedništvom ogulinskog pukovnika Peharnika.

Nakon ovih manjih operacija nastupio je dvomjesečni mir, koji su remetili samo povremeni prepadi i pljačke.

4. travnja obje đurđevačke bojne i jedna križevačka nalazile su se u taboru u Cerovljanima, s postrojbama generala konjice kneza Lichtensteina. General je početkom travnja preuzeo zapovjedništvo hrvatskog armijskog zbora i sredinom mjeseca počeo je opkoljavati Dubicu. U noći s 19. na 20. travnja, 6 bojni i 6 i pol eskadrona prebačeno je preko Une u 2 povorke. U skupini kneza Lichtensteina bila je i križevačka bojna. Kola za izgradnju mosta zbog jake struje nisu se uspjela na vrijeme probiti do Dubice, tako da su postrojbe prebačene čamcima. Položaji su zaposjednuti na Aginom brdu.

22. travnja otvorena je paljba na navedeni položaj i u zidinama je probijena velika rupa. U zoru 25. travnja počeo je juriš na Dubicu, koji je nakon teške 6-satne bitke odbijen.

Tursko pojačanje bacilo se urlikom na neprijatelja. Borbe, u kojima je sudjelovala i križevačka bojna, odvijale su se u rovovima. Konačno su Turci ipak odbačeni i vraćena su 2 topa.

Kada je javljeno da stižu dodatna turska pojačanja iz Berbira (Bosanska Gradiška) i unutrašnjosti Bosne, Lichtenstein je prekinuo opsadu i tijekom noći s 25. na 26. travnja povukao je svoje postrojbe na lijevu obalu Une. Samo su straže imale još nekoliko manjih sukoba.

11. svibnja napadnut je austrijski položaj na Uni. S križevačkom divizijom bojnik Hiller razbio je neprijatelja.

9. lipnja Turci su prešli Unu i napali austrijsko desno krilo, pri čemu je ubijeno 16 strijelaca. Kada su se četiri križevačke satnije približile, Turci su se povukli.

11. lipnja 1. đurđevačka bojna obranila je nekoliko puta mostobran kod Dubice.

Satnik Kittner istaknuo se 23. lipnja kod Divuše (nedaleko od čardaka Crkvina), gdje se sa đurđevačkom satnijom sat i pol odupirao 200 turskih vojnika, koji su se preko Une prebacili radi pljačke žetve. Njihov je napad na kraju odbačen.

Tursku povorku, koja se 25. srpnja kretala prema Kladuši, odbacile su 3 graničarske bojne, od kojih je jedna bila križevačka.

27. srpnja bojnici Hiller otvorio je paljbu na Novi. Turci su uspjeli prijeći Unu, ali ubrzo su ih otjerali 2 Hillerove satnije, dok su se istovremeno druge 2 križevačke satnije uspjele prebaciti na otok Durinu i tamo ukopane Turke odbaciti preko Jablanice.

Sredinom srpnja general konjice knez Lichtenstein morao je zbog bolesti privremeno predati zapovjedništvo podmaršalu de Vinsu. Ovome je tijekom kolovoza uspjelo ukopati se na desnoj obali Une i otvoriti paljbu na Dubicu.

U sastavu opsadnih postrojbi od Varaždinaca je bila samo 1. križevačka bojna.

Neposredno nakon prijelaza rijeke ova se bojna 9. kolovoza sukobila s neprijateljem na brdu Begov-stan; napala je na turski tabor i izvela juriš na bedem. Turci su u bijegu ostavili 6 topova, veliku količinu streljiva, šatore i kola. Za odvažno držanje križevačka je bojna sljedeći dan javno pohvaljena u armijskoj naredbi.

Begov-stan, u svojstvu utvrđenog tabora, trebao je štiti leđa austrijskih postrojbi, a za njegovu je posadu postavljena navedena bojna. 11. kolovoza odbacila je novi napad 3.000 turskih vojnika.

18. kolovoza u tabor kod Dubice stigao je Lichtensteinov nasljednik maršal Laudon, kojeg su vojnici nestrpljivo iščekivali. Nakon što je od turske posade zatražena predaja, 20. kolovoza napadnut je austrijski tabor. Laudon je otvorio paljbu na grad i počeo s pripremama za njegovo nasilno zaposjedanje.

Tijekom juriša 23. kolovoza istaknuo se đurđevački narednik Jakopović. Zapalio je drvenu barikadu, u kojoj je već bila pukotina. Nagrada za ovaj pothvat iznosila je 100 dukata i pravo na prvi slobodan časnički čin.

Novi juriši na Dubicu koštali su Varaždince velikog broja ranjenih i poginulih. Turska se posada predala tek 26. kolovoza. Nakon pada Dubice Laudon je počeo opsadu Novog. Podmaršal de Vins preuzeo je nadzor Une između Novog i Dubice

Podmaršal Laudon predvodio je prema Dvoru 10 bojni, između kojih se nalazila i Đurđevačka graničarska pješačka pukovnija i križevačka bojna. Dana 6. rujna prijeđena je Una između Jablanice i Mišenovca, te su postrojbe sljedeći dan bile pred Novim. Tu se od veljače nalazila i križevačka bojna bojnika Hillera, koji je u međuvremenu, u kolovozu 1788. g., unaprijeđen u potpukovnika. Opsada Novog počela je 8. rujna.

Nakon što je 20. rujna odbijen pokušaj proboja turskih postrojbi pristiglih iz Prijedora, Laudon je 21. naredio juriš, koji, zbog žilavog otpora posade nije uspio.

Tek je drugi juriš 3. listopada uspio, jer je položaj već djelomično bio u ruševinama. Dijelovi Đurđevačke i Križevačke graničarske pješačke pukovnije raspoređeni su u središnju povorku Hiller. Hiller se prvi popeo na bedem i tako ohrabrio graničare u napadima krilnih postrojbi koje su odlučile o sudbini Novog. U 18 h utvrda se predala. I ova je posada kao i dubička, odvedena u ratno zarobljeništvo u Slavoniju.

Za hrabro držanje koje je iskazao u obrani 11 km dugog kordona od Divuše do Ciubine, Hiller je odlikovan viteškim križem ordena Marije Terezije, koji mu je Laudon u studenom osobno pričvrstio na grudi.

Nakon pada Novog, Austrijanci su zagospodarili donjom Unom. Podmaršal Laudon krenuo je uskoro i na Berbir, kako bi onemogućio brodski promet Savom. Ali, nastavak su ratovanja spriječile vremenske prilike. Krajem listopada Laudon je postrojbe prebacio u zimske tabore, on sam se uputio u Zemun i nakon toga u Beč.

Križevčani su prezimili u Vojniću. Pukovnija je 1789. podređena topničkom generalu de Vinsu. (divizija podmaršala Blankensteina i brigada general-bojnika Bubenhofena). Zbog neuobičajeno oštrem zime duž kordona dolazilo je samo do značajnijih sukoba.

U proljeće je car naredio opsadu Berbira (Bosanska Gradiška). Nakon što su obavljene pripreme, 23. lipnja prijeđena je Sava i sat vremena kasnije otvorena je paljba. Metodički se pridržavajući svih pravila umjetnosti ukopavanja, opsada se produžila do bijega turske posade 8. srpnja prema Banja Luci uz zaštitu šumovitih područja.

Kao i prethodne godine kod Novog, i ovdje su se Križevčani istaknuli. Potpukovnik Hiller postao je slavan i ove je godine unaprijeđen u pukovnika.

Uz Hillera, potrebno je spomenuti i natporučnika Gvozdenčevića, koji je 23. srpnja, na Devetki s 240 Đurđevčana dočekao 1.200 Turaka iz Prisjeke i Vodičeva između Novog i Kostajnice na desnoj obali Une, nakon što su zapalili Doberlin. Natporučnik se nakon hrabre obrane morao povući na Aginu krušku, ali zaustavio je daljnje neprijateljsko nadiranje.

Istovremeno je, kako bi raspršio turske postrojbe okupljene između Ključa i Varcarija, general-bojnik Bubenohofen poslao ekspediciju prema Glini. U sastavu zbora bila je i križevačka bojna. Nakon nekoliko manjih sukoba, ozbiljnije su borbe počele tek 9. listopada.

Ujutro toga dana neprijateljske su se postrojbe neprimjetno okupile kod Velike Kladuše i pod zaštitom guste magle počele napredovati prema Glini.

Križevačka je bojna zajedno s odjelima Slunjske graničarske pješake pukovnije zaposjela sve bedeme i čardake između Krstinja i Ostrove gore i čekala da se Turci približe. Tek što su posljednji turski vojnici bili nadomak rovova na Rasić brdu i Širokoj rieki, otvorena je smrtonosna topnička i puščana paljba, tako da se neprijatelj morao povući.

Neprijatelj je ipak pod zaštitom magle uspio neopaženo zaobići lijevo krilo i doći iza leđa carskoj vojsci i zapaliti selo Ivinicu. Magla se podigla tek oko 9 h kada je neprijatelj konačno primijećen i otkriven.

Đurđevčani su 1789. g. uglavnom bili u kordonskoj službi. Sudjelovali su samo u bici kod Kotorana s 3 satnije pod bojnikom Löwenbergom.

U prosincu 1789., 1. i 2. đurđevačka bojna vraćene su u Bjelovar. Samo je jedan dragovoljački zbor ostao na granici pod zapovjedništvom topničkog generala de Vinsa s križevačkim obrambenim divizijama.

1790. g. dogodila se samo jedna zapaženija operacija u kojoj su sudjelovali i Križevčani i to osvajanje utvrde Cetin (zbora de Vins). Opkoljavanje je Cetina počelo 22. lipnja, ali tek je 20. srpnja serežanima i njemačkim dragovoljcima uspjelo zapaliti drvene kuće u utvrđi. Zbog jakog vjetera cijeli je dvorac ubrzo bio u plamenu.

Posadu je zahvatila panika, te su dala u bijeg, ali opsadne su ju postrojbe tjerale natrag.

Austrijski je zapovjednik odlučio iskoristiti nastali kaos. Dragovoljački je odred u 17 h podređen krilnom pobočniku, bojniku Wiesyu, koji je krenuo u juriš.

Jedan od dragovoljaca bio je i pukovnik knez Johann Lichtenstein. Usprkos ogorčenoj obrani, napad je uspio. U 18 h nakon nemilosrdnog obračuna s neprijateljem, utvrda je prešla u ruke pobjedničke carske vojske.

Ovom je operacijom završio pohod armijskog zbora u Hrvatskoj. Topnički general de Vins poslao je bojnika Wiesya caru s porukom o pobjedi. Wiesy je odlikovan viteškim križem ordena Marije Terezije.

Od Đurđevčana istaknuo se satnik Balaško u obrani položaja Ljubina.

1790. Đurđevčani su imali nekoliko napornih marševa zbog prijetećeg naoružavanja Pruske, zbog čega su pod zapovjedništvom topničkog generala kneza Hohenlohea (1. i 2. đurđevačka bojna (divizija podmaršala grofa Thurna)), poslani na austrijsko-prusku granicu.

U brzom napredovanju, odjeli su 19. travnja stigli u Iglau. Odavde su 18. lipnja prebačeni u Náchod.

Napetost između Austrije i Pruske ipak nije dovela do rata i Đurđevčani su se sredinom kolovoza mogli vratiti u domovinu (Leitmischl — Zwittau — Gross-Russbach — Oedenburg — Varaždin — Koprivnica).

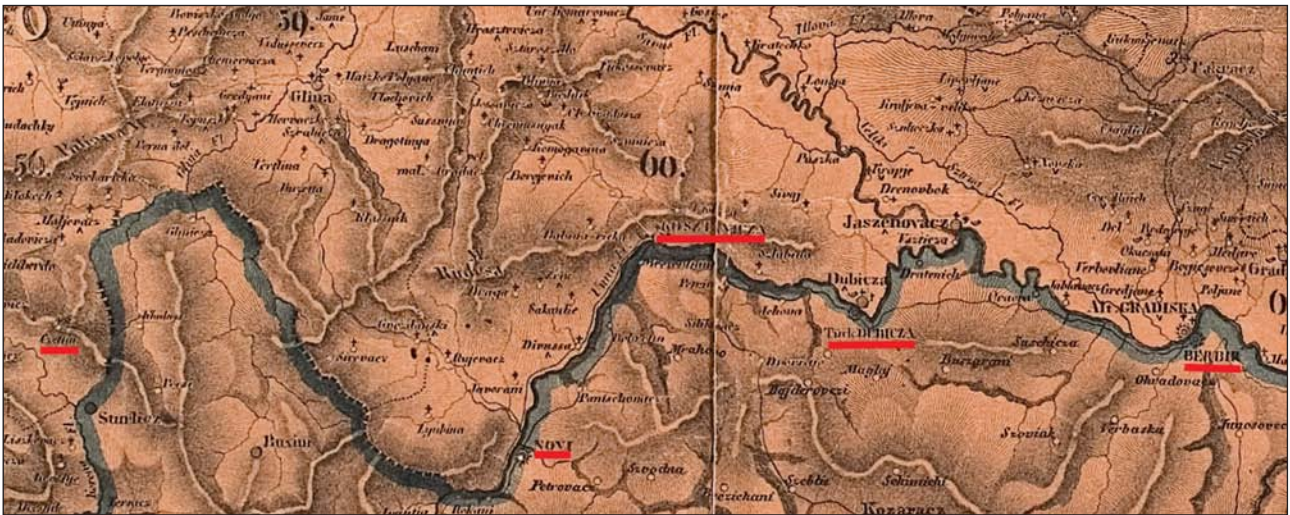
Novi napadi turskih pljačkaških hordi na krajiškom području imali su za posljedicu da su Đurđevčani 23. lipnja 1791. preko Martinske vesi krenuli prema Vojniću (dolazak 4. srpnja). Ali, već su 27. srpnja krenuli natrag, a da nisu sudjelovali ni u jednom sukobu.

Prema turskoj granici austrijsku je vojsku uputio i treći vladar iz kuće Habsburgovaca. 20. veljače 1790. u 4 h umro je Josip II. nakon iznenadne bolesti. Doživio je gorko razočaranje kada je svoje dobronamjerne reforme najvećim dijelom morao ukinuti kako bi umirio konzervativne struje.

Naslijedio ga je brat Leopold II. (1790. - 1792.), koji je s Turcima sklopio Szvistovski mir. Beznačajno proširenje teritorija — Alt Orsova i prijevoj Željezna vrata — bio je rezultat turskog rata.

Leopold je još kraće vladao od svojih prethodnika.

Umro je na pragu novih događanja, koji su donijeli temeljnu promjenu dotadašnjih odnosa.

U ratu s Turcima od 1788. do 1791. godine kada su osvojeni Dubica, Novi, Berbir (Bosanska Gradiška) i Cetin, varaždinski graničari su izgubilo 5.089 vojnika

Pečatnjak Hercegovačke satnije br.3. - Križevačka pukovnija (HR DABJ 297 - Zbirka pečatnjaka)

Vojna vjezbalista smještena na zapadnom dijelu grada na planu Bjelovara iz 1795. godine

III.

Varaždinci pod carem Franjom II. (I.) (1792. - 1835.)

Monarhija se zbog dugotrajnih ratova našla pred teškim iskušenjima. Revolucionarna događanja u Parizu, koja su najprije potresla kuću Burbona, nisu se ograničila samo na Francusku. Republikanska promidžba probila je njezine granice i cijela je Europa pažljivo promatrala događaje u Parizu. Austrija bi rado bila pomogla zlostavljanom kralju, čak i s oružjem, ali strah od prolijevanja krivi bio je ipak prevelik, tako da se zadovoljila time da pojača snagu carskih postrojbi u Belgiji i na Rajni. 7. veljače 1792. car je s Pruskom sklopio savez, u kojem su se obje strane obvezale na uzajamnu pomoć. Ali, nakon što je Luj XVI. u ožujku iste godine sazvao žirondinsko ministarstvo, rat je postao neizbježan. Žirondisti su 20. travnja prisilili kralja na objavu rata Austriji. Bio je to znak za sudar nove, revolucionarne Francuske i stare, monarhističke Europe. Rat, koji je obuhvatio područje od Moskve do Lisabona i zahtijevao najveće žrtve do tada, trajao je 20 godina. Ipak, revolucija je na kraju bila ukročena i uspostavljen je novi državni poredak.

Lavovski udio u povoljnom ishodu ovog svjetskog rata neosporno pripada i Austriji i njezinoj izvrsnoj armiji, koje je postala uzor odvažnosti, ustrajnosti, hrabrosti i discipline.

Ne treba posebno napominjati da su se Varaždinci i u ovom ratu pokazali dostojni svojih predaka. Njihovo su ime proslavile nove slavne pobjede.

A. Prvi koalicijski rat 1792. - 1797.

Ratni pohod 1792.

Nakon što je Austriji Francuskom revolucijom u ruke gurnut mač, car Franjo odlučio je umarširati u Pariz kako bi uspostavio stari poredak. Planirao je u Francusku upasti s 2 armije: glavnom armijom, sastavljenom od austrijskih i pruskih postrojbi kroz Lotaringiju, i drugom kroz Austrijsku Nizozemsku.

Varaždinske su graničarske pješačke pukovnije zajednički djelovale do 1799. g, tako da u navedenom razdoblju pukovnije dijele iste događaje. 31. svibnja 1792. pod zapovjedništvom bojnika Kenyela, mješovita je 3. bansko-varaždinska bojna krenula u Nizozemsku. U tabor u Mesaneyu stigla je 27. studenog. Sastojala se od po jedne divizije varaždinskih pukovnija i divizije 1. banske graničarske

pješačke pukovnije (divizija je imala 532 graničara). Uskoro je ustrojen i mješoviti varaždinski stre-
ljački zbor pod zapovjedništvom bojnika Elliasa (1 časnik i 148 graničara).

Ratni pohod 1793.

1793. g. varaždinske su postrojbe raspoređene na Rajni. 3. ožujka stigla je i 2. mješovita varaždinska graničarska bojna pod zapovjedništvom đurđevačkog potpukovnika Dedovića. 18. travnja pridružila joj se i 3. bojna (đurđevački bojnik Löwenberg), s kojom je marširao i pukovnik Karlo Xaver Finke. Svaku su bojnu činile 3 satnije.

2. i 3. mješovita graničarska bojna stigle su zajedno u Frankfurt na Majni. Marš su nastavile preko Koblenza i Kölna do armije vojvode von Koburga na francuskoj granici. Dok su ove bojne još marširale, 1. mješovita već je sudjelovala u borbama.

Austrijska je vojska pod princem Josiasom von Koburgom stigla u Belgiju i potisnula Francuze preko Maasa. Francuski general Dumonrier poražen je nakon višesatne borbe 18. ožujka kod Neerwindena.

U borbi se uskoro našla i 3. mješovita graničarska bojna. Sudjelovala je tijekom opsade Maubeugea, u protjerivanju Francuza iz Rouviersa 4. listopada. Pukovnik Finke i bojnik Löwenberg odmah su se proslavili.

Usprkos austrijskim početnim uspjesima, 1793. ipak su Francuzi bili pobjednici. Maubeuge je oslobođen neodlučnom bitkom kod Wattigniesia u noći s 15. na 16. listopada, budući da je Koburg dragovoljno napustio bojište i odustao od daljnje opsade. U ovoj su bici sudjelovale 2. i 3. graničarska mješovita bojna.

Nakon bitke dogodio se niz manjih sukoba duž cijele crte bojišnice. Oni su prestale kada su se obje vojske u studenom povukle u zimske tabore.

Ratni pohod 1794.

Saveznici su Nizozemsku smatrali najvažnijim polazištem svojih ratnih pohoda. U skladu s učenjem suvremene ratne tehnike, smatralo se da je marš na Pariz moguć tek nakon pada francuskih pograničnih utvrda.

Postrojbe smještene u Nizozemskoj trebale su za osvajanje francuskih utvrda ustrojiti 3 vojske: jednu na rijeci Maas, drugu kod Tournaya, i između njih glavnu armiju, koja je pohod trebala započeti zaposjedanjem Landreciesia.

Već je osmišljavanje plana operacija ukazalo na prve probleme. Postrojbe saveznika su bile raspršene na velikom području i kada su Francuzi mudro istovremeno napali cijelu bojišnicu, saveznici nigdje bili dovoljno jaki za odlučujuću bitku.

Došlo je do manjih borbi, u kojima su malo pobjeđivali Francuzi, malo saveznici. U borbama su sudjelovale sve 3 varaždinske mješovite graničarske bojne.

Posebno su se istakle u opsadi Landreciesia, koja je počela 18. travnja, nakon što je austrijska glavna armija pod Koburgom prethodni dan odbacila francusku prethodnicu. Pokušaj Francuza da ga oslobode 26. travnja nije bio uspješan, i grad je 30. travnja pao.

Nakon zaposjedanja Landreciesa, Koburg je krenuo na Tournay. Suprotstavio mu se Pichegrn. Koburgov položaj kod Torunaya Francuzi su bezuspješno napali 22. svibnja. Varaždinci su sudjelovali i u ovoj operaciji.

24. i 15. svibnja borili su se i kod Rouveroya, kada su Austrijanci zaustavili neprijateljsko napredovanje preko Sambre. Francuzi su pobjegli u neredu, ostavljajući oružje.

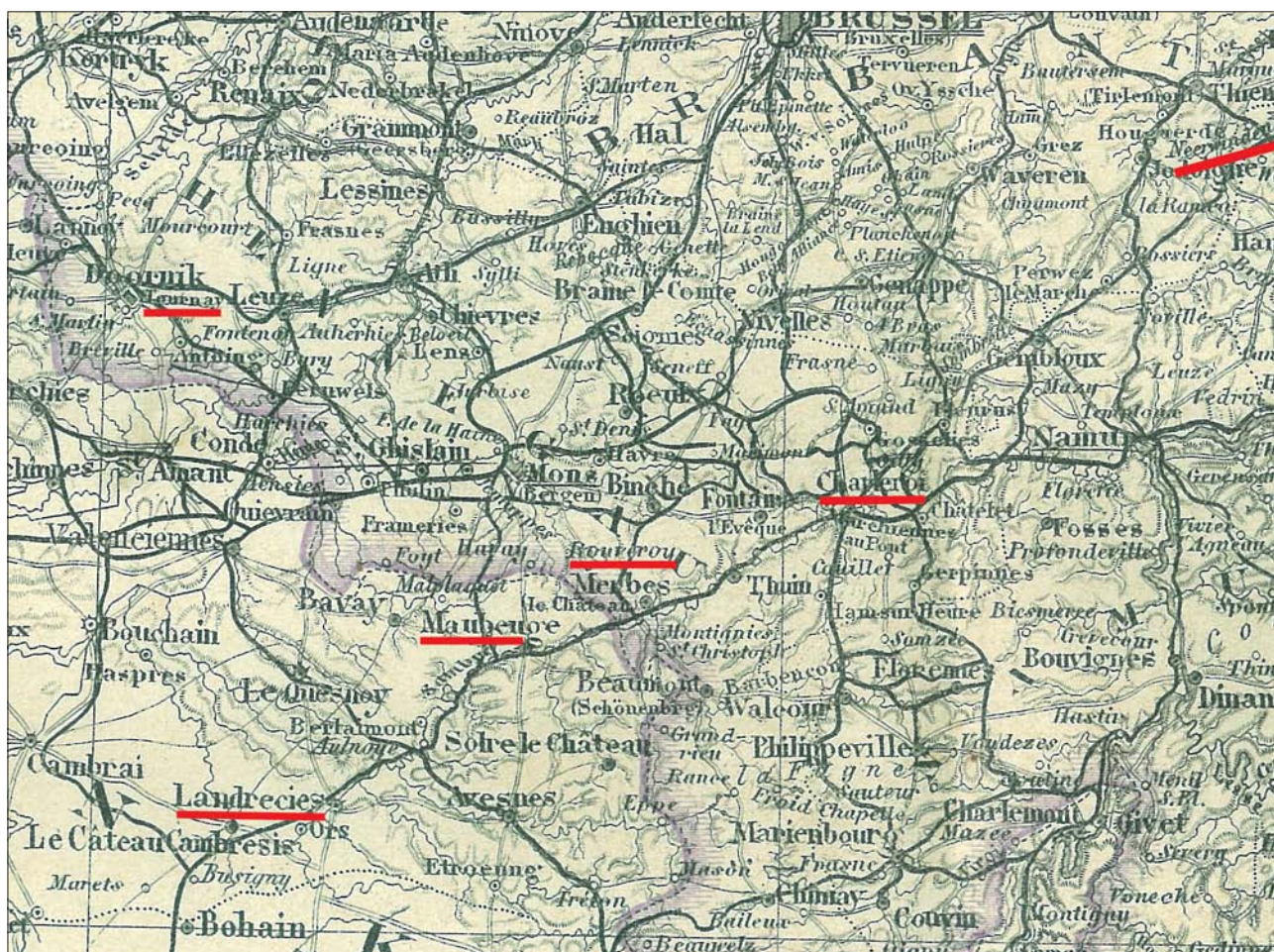
Napredovanje savezničkih postrojbi prema Charleroiu, koji je od 30. svibnja bio pod opsadom francuske vojske, dovelo je 5. lipnja do bitke koja je završila povlačenjem Francuza.

General Jourdan pokušao je nekoliko puta prijeći Sambre i zaposjesti utvrdu, što mu je uspjelo tek 25. lipnja. Sljedeći je dan porazio princa von Koburga. Varaždinci su se hrabro borili, ali ovaj put bezuspješno.

Koburg se povukao u Tirlemont (9. srpnja), gdje se okupio i veći dio austrijskih postrojbi, a Francuzi su se uputili prema Brüsselu. Usprkos neuspjehu kod Fleurusa, moral graničara nije opao, što dokazuje epizoda od 12. srpnja. Razvodnika Nikolausa Schanicha, pripadnika 3. mješovite graničarske bojne, kao zapovjednika pješaka na briselskoj cesti, iznenada je napala francuska konjica. Schanich nije ustuknuo, već se obranio bajunetama. Iako je zadobio 16 rana, izdržao je do dolaska podrške.

Tijekom povlačenja, bečki je dvor smijenio Koburga i za novog zapovjednika postavio Clerfaita, koji je u jesen predvodio ostatke austrijske vojske preko Rajne.

Posebnu su važnost tijekom povlačenja imale lake postrojbe, budući da se rat ograničio na međusobne sukobe prethodnica. Činilo se da vojskovođe obje strane izbjegavaju krvavi sudar masa.

U ratu protiv Francuske 1794. godine na postoru Nizozemske sudjelovale su tri mješovite varaždinske graničarske bojne

Ovakvo je ratovanje graničarima nudilo dovoljno prilika za slavu, tako da su i nositelji najnižih činovi često bili na zapovjedničkim položajima.

Tako je 5. rujna poručnik Radulović s varaždinskom ophodnjom sudjelovao u borbama kod Schweiga, a 15. prosinca se uz poručnika Mösenaa proslavio i u operacijama kod Hetzenrada, koje su razvodniku Theodoru Kocorepu donijele srebrnu medalju za hrabrost. U sve ove manje sukobe Francuzi su se morali upustiti, kako bi ove lake postrojbe potisnule na desnu obalu, kamo su se povukle glavne snage.

Ratni pohod 1795.

Nadvojvoda Karlo u svojim je "Ausgewählten Schriften", napisao da tijekom cijelog prvog koalicijskog rata nije bilo značajnijeg pohoda od onog 1795. g.

Clerfait je držao desnu obalu Rajne od Basela do ušća Ruhra. Iako je od njega zatraženo da oslobodi Luxemburga, Clerfait se ograničio na to da je 30. travnja s većim odredom, u kojem su se nalazile i sve 3 mješovite graničarske bojne, napustio Mainz i zaposjeo položaje Hartenburga. U bici je poginuo poručnik Radulović i 5 je časnika ranjeno.

7. rujna Francuzi su prešli Rajnu i Jourdan se probio do Frankfurta. Pichegrn je 20. rujna zaposjeo Mannheim.

Tek je sada Clerfait krenuo u susret Jourdanu. Prethodnicu je činila 2. mješovita graničarska bojna. 12. listopada Jourdan je kod Höchstaa odbačen. Čak mu je i crta povlačenja bila ugrožena.

Šest dana kasnije, 2. bojna se borila pod Wurmserom u napadu na francuski tabor kod Mannheima.

Bojna je 18. listopada izgubila natporučnika Karla grofa von Valentinoisa s 37 ljudi. Ranjeni su bili satnik barun von Fronmüller, potporučnik Timotia Karalia i 112 graničara.

Clerfait je u međuvremenu nastavio marš prema Mainzu i u jurišu je 29. listopada razbio opsadnu vojsku. 3 satnije 1. mješovite graničarske bojne stigle su pod zapovjedništvom križevačkog pukovnika Petra baruna von Kneževića, i isti su dan zaposjele Laubenheim, Heiligkreuz i Hechtsheim. Francuska je konjica, koja je štitila povlačenje francuskih pješaka, odbačena kod Findheima.

Te su satnije kasnije raspoređene u pričuvni zbor, koji je s kirasirima vojvode od Nassaua, zaposjeo rov Marienborn. Varaždinci su izgubili 5 graničara. Između 58 ranjenih, bio je i zastavnik Josef Marić.

Nakon ovog uspjeha, Clerfait je slijedio neprijatelja na jugozapad preko Alzeya. Tijekom marša bojničar Kengyel odbacio je 3. studenog s 5 satnija prethodnicu francuskih postrojbi (1 bojna i 1 eskadron) kod Donnerteicha (nedaleko od Kirchheima) zarobio je 2 časnika i 70 vojnika te zaplijenio 15 konja.

Francuzi su se nastavili povlačiti. Austrijska se prethodnica 13. studenog probila do Frankenthala usprkos stalnim neprijateljskim napadima. Divizija 1. bojne izgubila je dvije osobe i imala je 19 ranjenih. Isti je dan sudjelovala u uzbunjivanju lijevog krila Pichegrna kod Dürkheima.

U međuvremenu Wurmser je počeo s opsadom Mannheima, koji je imao posadu od skoro 10.000 vojnika. Kada se Mannheim 23. studenog predao, Wurmser se uputio preko Rajne i smijenio Clerfaitove postrojbe, koji je sada mogao krenuti na Jourdana. Jourdan je odbačen 8. prosinca kod Meisenheima, nakon čega je naredio opće povlačenje. U toj je bici sudjelovala 1. bojna. Bojničar Kengyel je bio ranjen.

Primirjem sklopljenim 30. prosinca prestala su neprijateljstva na rajnskom bojištu.

Ratni pohod 1796.

Kada je Pruska Mirom u Baselu (5. travnja 1795.) istupila iz koalicije protiv Francuske, najveći je teret ratovanja preuzela Austrija. Borbe su se u međuvremenu nastavile u Njemačkoj i Italiji s novim elanom. Posebno su izvanredni bili uspjesi 25-godišnjeg nadvojvode Karla, koji je opravdano imenovan glavnim zapovjednikom carske armije u Njemačkoj.

Istovremeno je i u Italiji zasvijetlila nova zvijezda: Napoleon Bonaparte, genijalni vojskovođa koji će uskoro iz temelja promijeniti dotadašnji način ratovanja. Njegov način ratovanja postepeno su preuzeli i njegovi neprijatelji nakon teške škole mnogobrojnih poraza, tako da je na kraju najveći vojni genije svih vremena bio poražen vlastitom taktikom i strategijom. Bonaparteov prvi uspjeh bio je ratni pohod 1796. u sjevernoj Italiji, nešto slično kao što je to bila Njemačka za 2 godine mlađeg nadvojvodu Karla. Zbog toga je 1796. g. jedna od najinteresantnijih ratnih godina uopće.

Varaždinci su sudjelovali u bitkama na obje bojišnice. Uz već navedene postrojbe u Njemačkoj, ustrojeno je još 6 mješovitih graničarskih bojni:

a) 2. mješovita bansko-varaždinska bojna (po 1 i pol satnija Banske i 5. i 6. varaždinske graničarske pješačke pukovnije, pod zapovjedništvom potpukovnika Karla Rittera von Wiesya, kasnije pukovnika Seeaua), od 19. veljače smještena je u Zagrebu;

b) 4. mješovita varaždinsko-slunjska bojna (ustrojena iz 3 križevačke, 2 đurđevačke i 1 slunjske satnije, pod zapovjedništvom bojnika Eisenfelsa iz Križevačke graničarske pješačke pukovnije, prebačena je u Tirol;

c) 5. mješovita varaždinsko-karlovačka bojna, pod zapovjedništvom bojnika Bojčete iz Križevačke graničarske pješačke pukovnije, prebačena je u Tirol (2 đurđevačke, 1 križevačka, 1 slunjska i 2 ogulinske satnije);

d) 6. mješovita varaždinska bojna sastavljena je isključivo od Đurđevčana pod zapovjedništvom bojnika Seidela (...);

e) 7. mješovita varaždinska bojna sastavljena je isključivo od Križevčana pod zapovjedništvom križevačkog potpukovnika Wiesya (...);

f) 8. mješovita varaždinsko-karlovačka bojna, ustrojena je od po 2 satnije Đurđevačke i Križevačke i od po 1 satnije Otočke i Ličke graničarske pješačke pukovnije, pod zapovjedništvom slunjskog bojnika Živkovića, kasnije đurđevačkog pukovnika Seeaua, bila je određena za Tirol.

6. i 7. mješovita bojna (isključivo Varaždinci) dodijeljene su armiji nadvojvode Karla (divizija podmaršala Kraya i brigada general-bojnika Linkeua).

Broj graničara obje varaždinske graničarske pukovnije bio je iznimno visok. Prema tadašnjem broju muškog stanovništva od 25.000 do 26.000 ljudi u oba pukovnijska okruga, u vojsku je poslano oko 5.000 muškaraca, dakle 1/5 ukupnog muškog stanovništva.

Neočekivano hrabar bio je ratni plan Bonapartea za 1796. g.: dok je on sam kao glavni zapovjednik talijanske armije trebao iz sjeverne Italije izbaciti Austrijance i probiti se u austrijske nasljedne zemlje, ostatak je francuskih postrojbi trebao prijeći Rajnu i preko južne Njemačke isto tako krenuti na Austriju. Obje su se vojske trebale spojiti kod alpskih prijevoja i Beču odrediti mirovne uvjete.

Vjerojatno bi se tako nešto i dogodilo, da nije bilo nadvojvode Karla u južnoj Njemačkoj. Njegovi su uspjesi bila protuteža neuspjesima carskog oružja u Italiji.

Na njemačkom je bojištu nakon prekida primirja, 31. svibnja Jourdan prešao Rajnu i već je 4. lipnja došlo do bitke kod Altenkrichena, u kojoj je kao zaštitnica sudjelovala i 3. mješovita bansko-varaždinska bojna pod zapovjedništvom bojnika Mihaljevića.

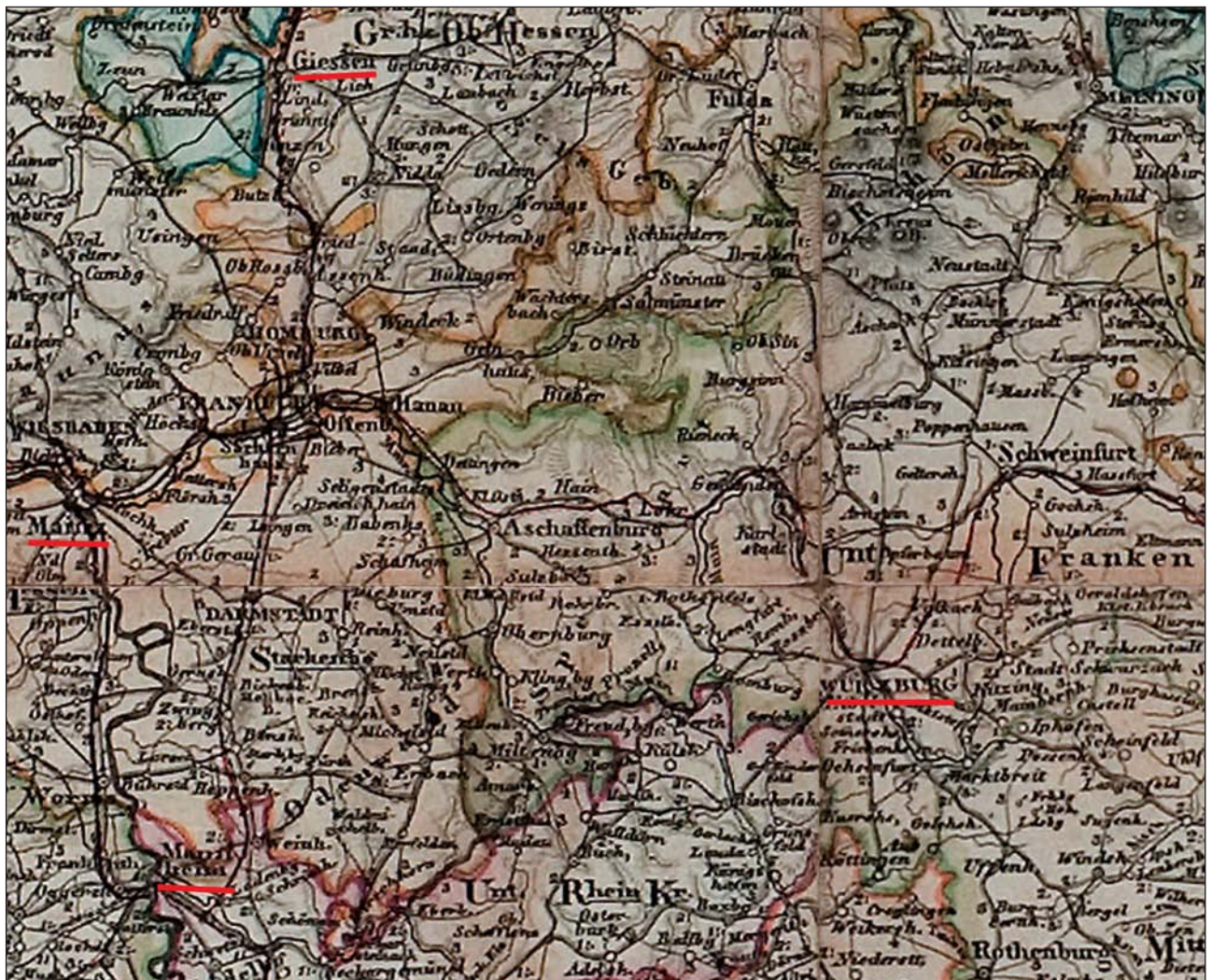
U međuvremenu je stigao nadvojvoda Karlo i 15. lipnja potukao je Jourdana kod Wetzlara, na što su se Francuzi povukli na Siegburg.

Skupina podmaršala Kraya, s kojom je marširala i 3. mješovita graničarska bojna, 19. je lipnja kod Uckeratha naišla na francusku zaštitnicu generala Klebera. Kray je napao, ali nakon početnih uspjeha, morao se povući do Kircheipa. Kleber se na kraju ipak morao povući na prijašnji položaj. Varaždinci su posebno zaslužni za uspješnu obranu.

Nakon što je Jourdan prešao na lijevu obalu Rajne, nadvojvoda Karlo je krenuo na Moreaua, koji je preko Schwarzwalda prodro do Stuttgarta. Ali, nakon dvodnevne bitke kod Cannstadta (21. i 22. srpnja), morao se povući u Baiern.

Jourdan je iskoristio priliku i nastavio napredovanje do Bamberga, odakle se uputio prema Dunavu kako bi se spojio s Moreauom i nastavio marš prema Beču. Nadvojvoda Karlo krenuo je odmah na Jourdana i 22. kolovoza došlo je do sukoba izvidnica kod Feininga, što je imalo nepovoljan ishod za francuskog generala Bernadottea. Karlo je pobijedio kod Amberga 24. kolovoza. Novi je poraz 3. rujna nanio i Jourdanu kod Würzburga kojim ga je već drugi put odbacio preko Rajne.

U svim su ovim bitkama sudjelovale 1., 6. i 7. mješovita graničarska bojna. 1. se bojna borila i 15. rujna kod Giessena, kamo je podmaršal Kray poslan da odvuče pažnju Jourdana prema Wetzlaru. Bojnik Kengyel je kod Giessena ranjen drugi put.

Mješovite graničarske bojne ratovale su 1796. godine u Njemačkoj

Nadvojvoda Karlo krenuo je nakon bitke kod Würzburga krenuo na Moreaua, koji je u međuvremenu stigao do Münchena. Moreau se nakon povlačenja Jourdana nije mogao održati, tako da se i on uputio natrag do Rajne. Tijekom povlačenja pretrpio je od nadvojvode Karla 19. listopada novi poraz kod Emmendingena i 24. listopada kod Schliengena. Francuzi su kod Hönningena prešli na suprotnu obalu, na što su Austrijanci počeli opsadu Kehla, koji se predao 7. siječnja 1797. U opsadnom zboru podmaršala Latoura bila je i mješovita graničarska bojna.

4. i 5. mješovita graničarska bojna (određene za Tirol) borile su se u Vorarlbergu pod generalom Fröhlichem, potjeravši Francuze iz Tirola.

Iako nije stigao do Beča dolinom Dunava, Napoleon Bonaparte nanio je Austrijancima u sjevernoj Italiji osjetljive gubitke. Bonaparte je 12. travnja porazio 71-godišnjeg topničkog generala von Beauliena kod Montenotte. Sljedeći je dan nakon teške bitke krenuo na austrijske i sardinijske postrojbe, kako bi ih porazio kod Millesima. Nakon poraza kod Dega i Mondovija, kralj Viktor Amadeus III. napustio je savezništvo s Austrijom. Bonaparte je ušao u Lombardiju i 10. je svibnja kod Lodija prešao most na Addi, koji je čuvalo 16.000 vojnika, a između njih i pripadnici 2. mješovite graničarske bojne. Beaulien se povukao u Mantui Minicio, dok je Bonaparte 15. svibnja ušao u Milano i nastavio marš prema Veroni i Legnagu, dok je general Serrurier trebao početi s opsadom Mantue.

Dio Beaulienovih postrojbi povukao se naime u južni Tirol kod Rovereta, ali Mantua je ipak zadržala vlastitu posadu, u kojoj je bila i 2. mješovita graničarska bojna. Time je bila podređena brigadi general-bojnika Rukavine. Francuzi su utvrdu okružili 4. lipnja, tako da su se sve carske postrojbe iz njezine okolice morale povući unutar zidina. Borbe su se 5. lipnja vodile i kod Porte Ceresse. 2. bojna imala je 25 poginulih i 29 ranjenih.

Posada Mantue pokušala je nekoliko puta probiti opsadu, ali bezuspješno 2. je bojna 6. i 16. srpnja izgubila 4 graničara, a 19 ih je ranjeno. Hrabrošću se istaknuo narednik Georg Miliević.

Situacija u sjevernoj Italiji natjerala je austrijsku vladu da pošalje 30.000 vojnika pod zapovjedništvom generala Wurmsera za oslobađanje Mantue i izbacivanje Francuza iz sjeverne Italije. S Wurmsenom su marširale i 4. i 5. mješovita graničarska bojna. Zbog Wurmserevog napredovanja, Napoleon je okupio svoje snage te osigurao crtu povlačenja. Serrurier je trebao prekinuti opsadu i krenuti na Oglio.

Nakon njegovog odlaska, general-bojnik Vukasović krenuo je 1. kolovoza s dijelom posade u susret Wurmsenu. U toj su skupine bile 4 satnije 2. mješovite graničarske bojne, za koje je odlazak bio tako neočekivan, da su morale ostaviti velik dio ratne opreme i do 3. rujna snaći se bez nje.

Bonaparte je najprije krenuo na Quosdanovitscha, na njegov položaj zapadno od Gardskog jezera, te ga 3. kolovoza kod Lonatoa porazio, a 5. kolovoza i Wurmsera kod Castiglione. Oba austrijska generala povukla su se tada u Tirol, na što je Mantua odmah okružena. 4 graničarke satnije nisu se više mogle vratiti natrag, i ostale su u Tirolu kao zaštitnica brigade Vukasović (Goita — Perschier — Verona — Rovereto). Tijekom daljnjih operacija 12. kolovoza pretrpjele su u bici kod Rocca d'Anfe osjetljive gubitke.

Nakon neuspjelog pokušaja oslobađanja, Wurmsen se s glavnim snagama odlučio za napredovanje venecijanskom nizinom. Kod Rovereta ostao je samo Davidović radi zaštite Tirola i mogućnosti da djelovanjem duž Etscha pomogne oslobađenju Mantue. Ali, Bonaparte je preduhitrio Austrijance i spriječio spajanje armija. Njegove su postrojbe nezadrživo napredovale prema Davidovićevim položajima.

4. rujna austrijska je prethodnica protjerana iz San Marca na Etschu, iz Rovereta i La Pietre u Trentu. 4 satnije 2. mješovite graničarske bojne borile su se kod San Marca pod narednikom Milievićem.

General-bojnik Vukasović uspio se u Trentu spojiti s brigadama Reuss i Spork i s Davidovićem nastavio se povlačiti u Luis.

U međuvremenu je Bonaparte obaviješten o Wurmserovom kretanju kroz Val Suganu prema venecijanskoj nizini. Odlučio ga je slijediti nakon napada na Davidovića kojeg je natjerao na povlačenje u Neumarkt. Wurmsera je 15. rujna natjerao u Mantuu pod opsadom. Tako je i drugi pokušaj oslobodjenja utvrde propao, ali iza njega je odmah uslijedio treći.

Dok je general Alvinczy s glavnim snagama marširao iz Isonza prema Mantui, Davidović je trebao napredovati preko Calliana, Bassana i Vincenze, te pokušati spojiti se s njim.

Davidović je na početku potiskivao francuskog generala Vaubois. Kod Calliana Francuzi su zaštitili bok položaja s posadama u brdskim dvorcima Besenu i La Pietri te u selu Nomi na desnoj obali Etscha. Davidović je dvorce napao 6. listopada, ali bez učinka. 7. studenog je u Nomi stigla austrijska postrojba s Varaždincima i opkolila i prisilila neprijateljski bok na povlačenje.

Davidović se nakon dolaska graničarskih odjela 8. studenog s prethodnicom probio do Ale, gdje je bezrazložno proveo nekoliko dana, a napredovanje je nastavio tek 14. studenog.

Vanabois je 17. studenog poražen kod Rivolija. Ovdje se slavno borila i mješovita bojna pod potpukovnikom Davidovićem. Graničarske su se bojne nalazile i u sastavu glavnih snaga Alvinczya.

Kao i Davidović, i Alvinczy je na početku imao uspjeha. Bonaparte ga je 6. studenog uzaludno napao kod Bassana, te se morao noću povući u Vicenzu. Još uspješnije mu je odbijen napad 13. studenog kod Caldiera, zbog čega su se Francuzi počeli povlačiti prema Veroni.

Ali, u konačnici je u 3-dnevnoj bici kod Arcole (15. - 17. studeni) poražen Alvinczy. Graničari su se borili pod general-bojnikom Mitrovskym, i ustrajno branili nasipe duž rječice Albone.

Iz Arcole Bonaparte se požurio kako bi pomogao Vauboisu, i 21. studenog već je bio u dolini Etscha kod Perija, zbog čega su Austrijanci bili prisiljeni na oružano povlačenje u Alu, koje su pratili veliki gubici. U svim su borbama sudjelovale 4 satnije 2. mješovite graničarske bojne. Kod Perija istaknuo se narednik Simon Bajčeta. Tijekom nastupajuće pauze, te su 4 satnije prebačene u pričuvu u Rovereto.

Alvinczy se na vijest o događajima u dolini Etscha odlučio na povlačenje iza Brenta. Njegovi zimski tabori protezali su se od Padove preko Bassana do Val Lugana.

I Bonaparte se odlučio odmoriti. Zbor kod Mantue pojačao je na 10.000 ljudi kako bi spriječio svaki pokušaj proboja posade.

Tijekom I. koalijskog rata 1792. do 1797. godine područje sjeverne Italije bilo je poprište mnogobrojnih bitaka između austrijske i francuske vojske

Ratni pohod 1797.

Primirje je bilo kratkotrajno, žilavost bečkog dvora još nije bila iscrpljena. Nije se odustajalo od plana o oslobođenju Mantue i postrojbe su pojačane na 45.000 vojnika.

Ovaj je put Alvinczy odlučio da glavni napad s 30.000 vojnika krene dolinom Etscha, dok bi postrojbe Bassana napredovale prema Veroni, a postrojbe Padove preko Legnaga prema Mantui.

Ali, ni i ovaj 4. pokušaj oslobođenja Mantue nije uspio. Alvinczy je počeo s napredovanjem 11. siječnja u 6 povorki. Odlučujući je udar trebala zadati krajnja desna povorka koja se kretala preko Brentanica i obronaka Monte Baldoa prema Gardskom jezeru, pokušavajući neprijatelju doći iza leđa. Provođenje tog plana spriječio je duboki snijeg i onemogućio napredovanje preko Monte Baldoa.

U teškom maršu do Monte Baldoa sudjelovale su 4 satnije 2. mješovite graničarske bojne pod zapovjedništvom general-bojnika Vukassovicha.

General Jourdan povukao se na uzvisine Rivolija, kamo se požurio i Bonaparte. Alvinczya je napao 14. siječnja i odbacio ga u Tirol. (...)

20. ožujka počela je bitka kod Salurna, tijekom koje su graničarske bojne do kasno navečer odbijale francuske napade. Kod Cembue je poginuo đurđevački potpukovnik David Ellina.

Sudbinu Mantue odlučio je poraz kod Rivolija. 3. veljače otvorena su vrata grada i Wurmseru je zbog njegove hrabrosti odobren slobodan odlazak sa 700 vojnika.

U ovoj bezizlaznoj situaciji car je svom bratu, nadvojvodi Karlu, povjerio zapovjedništvo nad ostacima austrijske vojske na jugoistočnoj bojišnici kako bi se suprotstavio Bonaparteu, ali već je bilo prekasno. Bonaparte se probio kroz Korušku u Gornju Austriju.

Tek je sada postalo jasno koliko su bile značajne Karlove pobjede u Njemačkoj. Bonaparte je uočivši opasnost koja mu je prijetila u pohodu na Beč, ponudio mir na vlastitu inicijativu. 18. travnja potpisano je primirje u Leobenu, nakon njega i mir u Campoformiu.

Varaždinci su se borili i na Rajni, gdje se istakla 3. mješovita graničarska bojna pod zapovjedništvom bojnika Mihajlovića. Kad je u Leobenu objavljeno primirje, borila se kod Neuwieda, gdje su Austrijanci poraženi od francuskog generala Hochea.

8. mješovita graničarska bojna nije sudjelovala u borbama. Nakon odlaska iz Krapine morala se vratiti u domovinu, jer je u međuvremenu potpisan mir.

Ova je bojna za cijelu carsku vojsku predstavljala prekretnicu, jer je 16. siječnja 1797. prvi put u povijesti u redove vojske primljena žena.*

* Franziska Scanagatta bila je kćer dobrostojećih roditelja. Već je u djetinjstvu pokazivala muški duh, te joj je lukavstvom uspjelo da bude primljena na Akademiju u Bečkom Novom Mestu, i to umjesto brata kod kojeg je prevladao ženski karakter. U Bečko Novo Mesto otputovala je u muškoj odjeći i našla je stan kod akademijinog glavnog liječnika Hallera. Položila je prijemni ispit i tek onda javila ocu gdje se nalazi. Ovaj je bio užasnut i s Hallerom je počeo pregovore, ali na latinskom jeziku koji su obojica slabo poznavali. Haller je hvalio mladog studenta i otac je konačno pristao platiti studij i svakodnevne troškove. Liječnik je vjerojatno primijetio da otac, kada govori o studentu, koristi ženski rod, ali to je vjerojatno pripisao njegovom nedovoljnom poznavanju latinskog jezika. Franzisca je uspijevala prikriti spol do 10. prosinca 1801. kada je zatražila otpust iz vojske (prema Svobodinoj "Povijesti Akademije").

Rođena je 1. kolovoza 1776. u Milanu. Nakon završetka Vojne akademije u Bečkom Novom Mestu, unovačena je 16. siječnja 1797. u Đurđevačku graničarsku pješačku pukovnicu. Sudjelovala je u posljednjoj fazi 1. koalicijskog rata. 17. kolovoza 1798. prebačena je u 56. pješačku pukovnicu. Njezin amazonski životopis prijevremeno je prekinulo ranjavanje kod Đenove 1799. Postigla je čin poručnika, ali umirovljena je 1801.

Na 7-godišnjicu pristupanja vojsci, udala se za poručnika Cälestina Spinija. Suprug joj je umro 1832. u činu bojnika. Car Franjo dodijelio joj je mirovinu udovce bojnika, ali i mirovinu poručnika. Obje je primala do smrti u Milanu 1865.

B. Drugi koalicijski rat 1799. - 1802.

Francuska republika postigla je velike ratne i vanjsko-političke uspjehe. Ali, nasilje koje je provodila usprkos potpisanim mirovnim ugovorima, brinulo je ostale države. Uzrok novog svjetskog saveza 1799. g. — Druge koalicije, bile su teritorijalne pretenzije Francuske.

Rusko-austrijska vojska trebala ju je protjerati iz Italije, dok se druga austrijska vojska trebala probiti u Francusku kroz Švicarsku i južnu Njemačku. Podrška se očekivala od rusko-engleske vojske iz Nizozemske.

U ovom pohodu graničari više nisu bili raspoređeni u mješovitim graničarskim bojnama jer su se pokazale nesvršishodnima. I Đurđevačka i Križevačka pukovnija ustrojile su 2 poljske i 1 pričuvnu bojnu.

Tijekom 2. koalicijskog rata varaždinske su bojne bile raspoređene u raznim armijskim skupinama boreći se na svim bojištima, gdje se borila i carska vojska.

Ratni pohod 1799.

1. đurđevačka poljska bojna utaborila se 1798. u Schüttenhofenu u Češkoj. Njezinim je zapovjednikom 24. travnja imenovan bojnik Reith. Od lipnja do studenog boravila je u Klattauu, odakle je prebačena u zbor podmaršala kneza von Schwarzenberga, kako bi sudjelovala u operacijama nadvojvode Karla u gornjoj Njemačkoj. Te su operacije bile usmjerene protiv Jourdana koji je prešao gornju Rajnu i napredovao prema Gornjoj Švapskoj. 21. ožujka poražen je kod Ostracha, 25. ožujka i kod Stockacha. 1. đurđevačka bojna pretrpjela je osjetljive gubitke, 3 časnika su poginula, 3 su bila ranjena. Među ranjenima bio je i satnik Car, koji je pohvaljen za hrabro držanje. I satnik Janković pohvaljen je istim povodom.

Francuzi koji su bili poraženi kod Stockacha, pobjegli su u Švicarsku do Massene, kamo se uputio i nadvojvoda Karlo s glavnom vojskom. 5. i 6. travnja utaborio se iza Engena i Wahlwiesea. Izvidnica je nadzirala položaje na Rajni i točke na desnoj obali: Petershausen, Schaffhausen i Eglisau.

1. đurđevačka bojna bila je raspoređena u glavnu armiju nadvojvode Karla. Travanj je bio miran. Samo je prethodnica spomenute bojne 13. travnja otjerala neprijatelja iz Schaffhausena, a 14. travnja iz Petershausena i 17. travnja iz Eglisaua, i tako ga prisilila na napuštanje desne obale Rajne na tom odsječku. Bojna se hrabro borila, ali je pretrpjela i velike gubitke.

Nadvojvoda se vratio u Švicarsku i okupio postrojbe generala Hotzea, kako bi se mogao suprotstaviti 40.000 Masseninih vojnika kod Züricha.

Dogovor je savezničkih sila bio, da ruska vojska pod Suworowim napusti Italiji i prebaci se u Švicarsku, gdje bi se spojila s ruskom armijom generala Korsakowa. Nadvojvoda Karlo trebao je krenuti prema donjoj Rajni kako bi podržao englesko-ruski napad. Na Rajnu je prebačena i 1. đurđevačka bojna.

Francuzi su na vijest o napredovanju nadvojvode Karla prekinuli opsadu Phillippsburga, i povukli se u nedovoljno utvrđeni Mannheim. Radi zaštite postavljena su 2 velika bedema s rovovima. Južno od Mannheima za obranu se pripremio i Neckar.

Austrijanci su napali 18. rujna u 2 velike skupine: lijeva je krenula na Neckar, a desna uz rijeku Neckar ravno na Mannheim. Tijekom ogorčene borbe, Austrijanci su jurišom zaposjeli francuske ro-

vove. Istaknuo se zapovjednik đurđevačke bojne, vojnik Reith. Francuzi su pretrpjeli velike gubitke i samo se dio uspio spasiti na lijevu obalu Rajne.

Nakon zaposjedanja Mannheima, nadvojvoda Karlo uputio se u okolicu Rottweila, sjecište 3 moguća pravca francuskog napredovanja — uz Neckar preko Schwarzwalda, Konstanz i Schaffhausen. 1. đurđevačka bojna tako se 10. listopada 1799. našla u Villingenu.

Istovremeno su počele operacije i u Švicarskoj.

Austrijske su postrojbe početkom ožujka na švicarskoj granici raspoređene u 2 glavne skupine: skupinu podmaršala Hotzea u Vorarlbergu (odbrana Debouchéa od Bregenza) i skupinu podmaršala grofa Bellegardea u Vintschgauu (stožer u Bozenu).

Varaždinci su bili raspoređeni u obje skupine. Zbog nadolazećeg pohoda obavljene su pripreme za gorsko ratovanje. 2. đurđevačka bojna podređena je Hotzeu (divizija podmaršala Schulza i brigada general-bojnika Otta). Križevačka bojna upućena je u skupinu Bellegarde pod zapovjedništvom pukovnika Kneževića. Bitka je počela napadom Massena, koji je zaposjeo Graubünden i nastavio napredovanje prema dolinama Etscha, Inna i Rajne.

Zapovjednik francuskih postrojbi u nizini Rajne prema Feldkirchu bio je Massena osobno. Saznao je da je Hotze iz Feldkircha povukao dio snaga i prebacio ih u Bregenz te je odlučio zaposjesti prilaz prijevoja Alberg. Kod Feldkircha stvarno je ostao samo general Jellačić s 5 bojni, među kojima se nalazila 2. đurđevačka bojna i 2 eskadrona.

Nakon što se 22. ožujka sukobilo nekoliko izvidničkih ophodnji, Massena je 23. ožujka naredio glavni napad. Ali, Jellačić je dobio podršku domobranskih strijelaca i pučkog ustanka. Massena je morao prijeći u defenzivu.

Dessoles je imao više sreće. 25. ožujka u bici kod Taufersa, otvorio je put u dolinu Etscha. I Lecourbe se uspješno probijao dolinom Inna. Doduše, posljednji se ipak tijekom nekoliko neuspješnih napada na Martinsbruck, uvjerio u snagu austrijskih postrojbi. Taj su položaj branile 2 austrijske bojne (bojna pukovnika Kneževića). Bojna se istakla u obrani Novella-Steignesa. Konačno je Lecourbe 25. ožujka opkolio položaj. Dio njegovih postrojbi napao je Martinsbruck, dio je na čelu s generalom Loisonom preko strme i neprohodne stijene Piz Lata, zaobišao austrijski položaj. Kod Naudersa pričuva je uzmakla u Finstermünz, ali time su branitelji izgubili crtu povlačenja, tako da je pukovnik Knežević s najvećim dijelom bojne zarobljen.

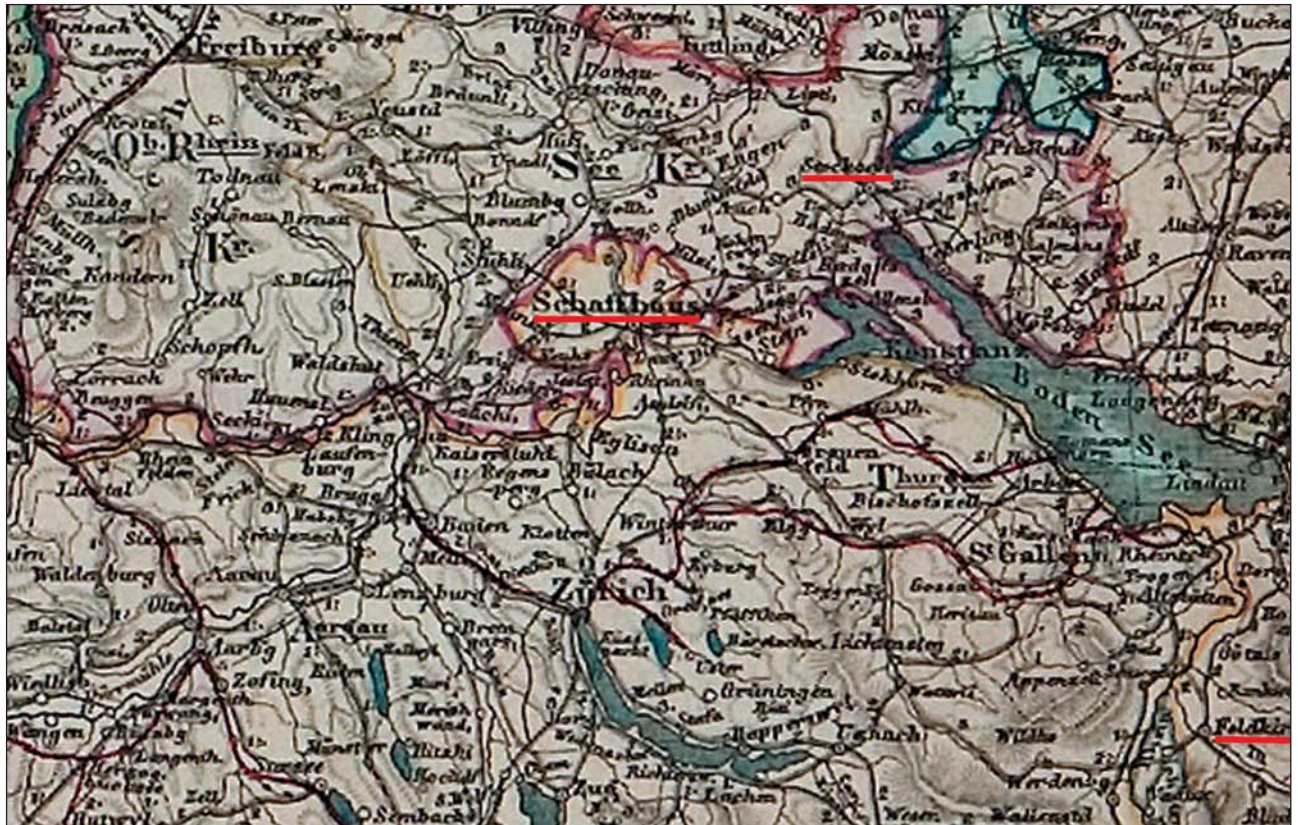
Ipak, Lecourbe se nije dugo veselio uspjesima iz doline Inna.

Bellegarde je na zahtjev bečkog dvora krenuo u protuofenzivu. Protjerivanje neprijatelja iz talijanskih riječnih dolina na granici sa Švicarskom, bilo je neophodno radi napredovanja Suworowa.

Lecourbe se morao povući i zaposjeo je obrambene položaje kod Süsa na ulazu u dolinu Flüela; prethodnica je ostala kod Guardie i Lavina. 2. svibnja Austrija je slavila ovdje pobjedu (2. đurđevačka bojna). Poraženi Francuzi morali su se povući do Lenza južno od Chura. Povlačenje su nastavili prema Altorfu na jezeru Vierwaldstättersee, kamo su stigli 24. svibnja.

Glavni se dio Massenine vojske povukao nizvodno uz Rajnu prema St. Gallenu i Bodenskom jezeru.

Nakon što je i Graubünden zaposjednut, Bellegarde je mogao krenuti u Italiju. Podmaršal Hotze s 12.000 vojnika ostao je u St. Gotthardu kako bi dočekao Suworowa i zaštitio njegovo desno krilo, te se spojio s Hotzeom. Prilikom proboja u kanton Wallis, bio je odsječen od crte povlačenja, tako da se prema Italiji morao probijati opasnim gorskim putovima.

U velikoj bitci kod Stockacha u južnoj Bavarskoj 25. ožujka 1799. godine Đurđevačka pukovnija je imala značajne gubitke

U Italiji je vrhovnim zapovjednikom austrijsko-ruske vojske imenovan 70-godišnji, ali vitalni Suworow, slavni pobjednik nad Turcima i Poljacima.

Do borbi je došlo ipak prije dolaska Rusa. General Kray, (...), obaviješten o neuspjesima u Tirolu, i o okupljanju francuskih postrojbi pod generalom Schererom kod Mantue, odlučio se i sam na zbijanje svojih redova: desno je krilo činio utvrđeni Pastrengo, u središtu je bila Verona, a lijevo krilo i pričuva kod Bevilacqua iza Legnaga. Križevačka je bojna pod zapovjedništvom bojnika Maretića bila smještena na istočnoj obali Gardskog jezera i s lovcima i konjanicima izborila je kordon od Bardolina do Bossolenga. 26. ožujka Francuzi su bez najave napali austrijske položaje. Probijen je kordon kod Pastrenga. Maretić je na brzinu okupio svoje Križevčane i uz podršku lovaca krenuo na Francuze. Veći je dio bojne zajedno sa zapovjednikom, zarobljen.

Kod Bossolenga slavno se borio križevački satnik Pászthory sa svojom divizijom. Pravovremenim prebacivanjem satnija osujetio je opkoljavanje. Napale su ga 3 francuske satnije, ali svoj je položaj žilavo branio. Uspio je prijeći u ofenzivu uz podršku 7. varaždinske bojne, koja je uopće prvi puta sudjelovala u borbi. Neprijatelj je bio odbačen i satnik ga je čak neko vrijeme i progonio. Povukao se tek kada su Francuzi ipak zarobili veći dio njegove bojne. Bojna je izgubila oko 600 graničara.

U 16 h Kray je upotrijebio pričuvu iz Bevilacqua i Scherer je bio potpuno odbačen. Morao se povući do Isole della Scale.

Već 5. travnja Scherer je kod Magnana (južno od Verone) opet poražen od Kraya. 8 dana iza toga stigao je Suworow, koji je nastavio s pobjedama. Prešao je Addu, zaposjeo Milano i onda krenuo na Macdonalda, koji je žurio u pomoć Moreauu. Nakon trodnevne bitke na rijeci Trebbiji (17. - 19. lipnja) postignuta je pobjeda u kojoj su sudjelovali i Križevčani pod Pászthoryem. Progonili su protivnika u pravcu Parme i Bologne. Na čelu progonitelja bili su generali Ott, Hohenzolern i Klenau.

U Parmi križevački poručnik Delić razbio je 24. lipnja francusku postrojbu koja se tek okupljala. Isti je dan Pászthory na Secchiji, sa svojim graničarima i eskadronom lovaca Bussy, naišao kod Sassuola na povorku francuskog generala Calvina, koja se kretala prema Ottovom boku. Pászthory je odlučio osujetiti Calvinov plan. Napao je Francuze i odbacio ih preko Secchie, te je i sam prešao rijeku i nastavio progoniti neprijatelja. Francuzi su se pokušali utvrditi kod Sassuola, ali morali su nastaviti povlačenje do Castelnova.

Pászthory je krenuo dalje prema Rubieri, odakle se čula paljba. Namjeravao je prema Rubieri osigurati putove i neprijatelju koji se borio s Ottom, presjeci crtu povlačenja. Ali, kada je shvatio da se ne radi o manjim snagama, nego o Macdonaldovoj armiji, da bi prikrio vlastitu slabost, od Francuza je zatražio polaganje oružja. Neprijatelj se ipak nije dao prevariti i prešao je u napad. Očajnička borba završila je opkoljavanjem Pásthorya. Zarobljen je s preostalih 250 graničara. 50 ih je poginulo. I Francuzi su pretrpjeli osjetljive gubitke, imali su oko 400 mrtvih i ranjenih.

Osim Macdonalda, ni novi francuski vojskovođa general Joubert nije bio uspješan. 15. lipnja poginuo je kod Novija, a njegova je armija poražena.

U međuvremenu, Suworow se dokopao Švicarske, a Melas je zaposjeo široku crtu od obronaka St. Gottharda preko Torina i Brá do Riviere di Levante.

Njemu nasuprot nalazili su se na velikoj udaljenosti Francuzi pod Championnetom.

Championnet je krajem listopada kod Cunea okupio 35.000 vojnika, kako bi uzvodno uz Sturu, napao Melasa. Francuski general St. Cyr trebao je osigurati podršku za napad od Bosco-Marenga preko Acquia do Albe.

Nakon što je Melas pravovremeno saznao za francuski plan, odlučio se za protunapad i naredio je Krayu, koji je preuzeo zapovjedništvo postrojbi protiv St. Cyra, da odmah napusti Francusku i pridruži se glavnom napadu na Albi.

Kray je 1. studenog napustio Ivreu, ali kada je stigao do Bormide, morao je stati, jer je ona toliko narasla, da prijelaz prvih nekoliko dana nije bio moguć. Vrijeme je iskoristio za protjerivanje Francuza iz Acquia (Križevčani i vod husara). U 6 h napustili su Casu Bormidu i 2 satnije prebacili na put prema Acquiu, a 2 pod zapovjedništvom satnika Bauera na uzvisine oko naselja. Bauer je jurišom zaposjeo kapucinski samostan, a nakon što su Francuzi odbačeni i na cesti, Varaždinci su u Acqui ušli jako brzo. 3. studenog Kray je mogao prijeći Bormidu i pridružiti se Melasu, koji je nakon nekoliko pobjeda nad Championnetom konačno zaposjeo i Cuneo.

Ali, Genova nije pala. Zbor Klenau je pojačan na Rivieri de Levante. U navedeni zbor prebačena je i križevačka bojna Pászthory koja je zarobljena kod Rubiere i u međuvremenu oslobođena.

14. prosinca Klenau je napao francuske položaje kod Genove. Pászthory je predvodio vlastitu postrojbu koja je razbila neprijateljski položaj kod St. Huberta, i otjerala neprijatelja u dolinu Bisogno. Zaposjeo je i položaj kod Prada, koji su Francuzi sljedeći dan uzaludno napali.

Na vijest, da je Ogulinska graničarska pješaka pukovnija pod zapovjedništvom bojnika Paulića ugrožena na desnom krilu, Pásthory je ponovo napao Francuze i odbacio ih do vrata Genove.

U predvečerje konačno je do Prada stigao Klenau, ali uvidjevši da je preslab da drži položaj, naredio je povlačenje iza Magre.

Pászthory je kao zaštitnica napadnut kasno navečer. Neodlučeni je ishod bitke visio u zraku, ali Pászthory je neprijatelja ipak natjerao na uzmak, tako da se zbor Klenau nesmetano mogao vratiti do Magre. Klenau je zaposjeo položaj kod Sarzane i uspostavljanjem izvidničkih položaja, zaštitio zimske tabore. Spretnom je Pásthoryu dodijeljeno zapovjedništvo izvidničkog položaja u Sestri-Levantu na crti Chiavari — Levante. Hrabrošću se istaknuo i križevački satnik Petrović.

Ratni pohod 1800.

Kako bi uništio Englesku kao kolonijalnu silu, Bonaparte je 1798. krenuo u osvajanje Egipta. Za vrijeme njegovog odsustva francuski su generali pretrpjeli mnoge poraze, posebno u gornjoj Italiji, što je na tom području dovelo do sloma revolucionarnih dostignuća.

Krajem 1799. cijela je Italija bila u rukama carske vojske, samo se u Genovi držao Massena.

Ova je teška situacija natjerala Bonapartea na povratak iz Egipta. Dao se imenovati prvim konzulom i uspostavio je red u Parizu. Ubrzo je ponovo bio na čelu armije kako bi novim ratnim pobjedama učvrstio svoju vladavinu.

Moreau je s Rajne upućen u Bavarsku, Massena je trebao držati Genovu i zaposliti Melasa, dok je Bonaparte osobno bio na čelu postrojbi koje su trebale protjerati Austrijance iz gornje Italije.

Melas je izvorno namjeravao s operacijama početi 27. veljače 1800. i krenuti na Genovu i Var. Osim toga, trebao je podržati i ustanak seljaka protiv francuske vlasti. Na odgodu do travnja natjerao ga je snijeg. Ipak, stanovništvo je već početkom ožujka započelo insurekcijske borbe.

Francuzi su 4. i 5. ožujka stigli pred dvorac Rocca Grimaldda u kojem se nalazilo oko 50 Križevčana bojne Pásthory brigade Gottesheim zbora Ott (stožer od ožujka na Monte Fasciu kod Genove). Beznačajni križevački odred toliko se žilavo branio, da su Francuzi morali otići neobavljenog posla.

U međuvremenu izrađen je novi ratni plan: neprijateljski obrambeni položaji oko Genove trebali su biti probijeni, svi putovi na kopnu i vodi blokirani, i Francuzi glađu natjerani na predaju.

5. travnja general Gottesheim je s 3 bojne (križevačka bojna Pásthory), počeo pripreme za napad na Recco radi podrške općem napadu na Genovu planiranom za 6. travanj. Napad je uspio, samo je neustrašivi Pásthory bio ranjen.

Sljedeći su se dan Križevčani borili na Monte Fasciu protiv Francuza pristiglih iz Genove i Quinta. Gottesheim se morao povući prema Ponte Cigagni. Ali, postepeno su stizale Melasove snage i Genova je uskoro bila okružena. Masseni nije preostalo ništa drugo, nego čekati na pojačanje.

Kako bi si olakšao proboj do Genove, Melas je namjeravao najprije zaposjesti San Martino d'Albaro, s izvanrednim bitničkim položajima. 30. travnja u 2 h počeo je opći napad. Gottesheim je s križevačkom bojnom ušao u prve kuće u San Martinu d'Albaru. I druge su skupine napredovale. Ali, Massena je energično iskoristio sve mogućnosti koje je imao na raspolaganju. General d'Arnaud probio se obalom do San Martina i oteo ga Gottesheimu. U predvečerje ishod je bio odlučan i Massena je ponovo obranio Genovu.

Od toga dana, Francuzi su Genovu branili aktivno, pokušavajući probiti opsadu. Prilikom jednog takvog pokušaja proboja 5. svibnja na Monte Castagnu, križevački potpukovnik Oguman napadnut je s leđa. Odjel se hrabro brani do dolaska banatskih i lovačkih odjela.

Opsada je Genove nastavljena. Massena je grad konačno morao predati 3. lipnja u 19 h zbog nedostatka hrane. Preuzeo ga je podmaršal Ott.

Svi su ovi teško ostvareni uspjesi, uništeni prodorom Napoleona. Prvi konzul napustio je Pariz 6. svibnja i pridružio se postrojbama okupljenih kod Geneve i Lausanne. Alpe je prešao po dubokom snijegu: glavna vojska pod njegovim zapovjedništvom preko St. Bernaharda, druga skupina preko Simplona, dok je general Moncey Alpe prešao preko Bellinzone kako bi osigurao cestu prema Gottardu.

Od austrijske vojske na ovom se području nalazila divizija Vukassowich, u kojoj su pod zapovjedništvom brigadira Dedovića, bile raspoređene i đurđevačke bojne: 1. bojna u Luganu i 2. bojna u Vareseu.

Nakon uspješnog prijelaza preko Alpa, Napoleon je iz Ivree krenuo na Milano, kako bi se pridružio Monceyu.

Melas je bio zatečen i naredio je Vukassovichu, da se u Tessinu održi tako dugo dok se barem milanske blagajne i skladišta ne prebace u Mantuu.

28. svibnja počele su borbe u Leventini. U noći s 29. na 30. svibnja 2 đurđevačke satnije pod zapovjedništvom satnika Mihaljevića i Cara, borile su se na Moîsi. S husarskim su eskadronom Monceya, usprkos njegovim topovima, uspjele zadržati 10 sati, da bi oko ponoći uzmakle u rovove na Monte Cenere.

Nakon što je 2. lipnja Napoleon ušao u Milano, Vukassowich je naredio brigadi Dedović da napusti Monte Cenere i priključi se diviziji na Cassanu, odakle je trebalo nastaviti marširati prema Mantui. Ali, francuski general Loison je brigadi kod Cassana presjekao put, tako da se Dedović do Mantue morao probijati preko Bergama, Palazzola, Brescia i Peschiere. Za tu su mu udaljenost trebala 3 dana i dnevno je prelazio više od 45 km.

Budući da je Milano bio izgubljen, Melas je za okupljanje austrijskih snaga izabrao utvrdu Alessandriju. Podmaršal Ott upućen je u Piacenzu kako bi osigurao prijelaz preko rijeke Po.

Tijekom marša preko uzvisina oko Casteggia, 9. lipnja naišao je na Napoleonovu prethodnicu na čelu s Launesom. Napoleon, naime, nije krenuo prema Mantui, kako je to Ott pretpostavljao, već se preko Pavije uputio prema Melasovim položajima.

Francuzi su poraženi kod Casteggia, ali ubrzo su oni natjerali Otta na uzmak i to iza Montebella. Križevačka se bojna borila kod dvorca Dordone.

Nakon dva dana Ott je stigao u San Giuliano i spojio se s Melasovom glavnom vojskom.

14. lipnja došlo je do odlučujuće bitke kod Marenga. Tek što su Austrijanci postigli pobjedu, a bolesni se i umorni Melas uputio prema Alessandriji, Napoleon je s novim nova pojačanjima (Desai), napao u 17 h. Pobjeda se pretvorila u poraz.

Križevačka bojna, koja je s ogulinskim graničarima kod Marenga branila mostobran, izgubila je 11 graničara, a 20 ih je bilo ranjeno. Položaj carske armije bio je bezizlazan. Sljedeći je dan Melas ponudio primirje, prema kojem bi napustio Lombardiju i povukao se iza Mincia.

Sklopljeno je primirje istjecalo 5. prosinca kada su u gornjoj Italiji počele nove borbe. Zapovjednik francuskih snaga bio je Massena, a austrijskih grof Bellegarde.

Francuzi su odmah krenuli prema Minciu. Moncey je 21. prosinca naletio na carsku izvidnicu princa Hohenzollerna, u kojoj je bila i križevačka bojna, koja je na početku pohoda bila raspoređena na rimskom i toskanskom području. Hohenzollern je držao zaposjednutima uzvisine Votta. Nakon kratkog sukoba, Hohenzollern je sljedeće noći napustio desnu obalu Mincia i povukao se na crtu između Goita i Monzambana.

15. i 16. prosinca Francuzi su prešli Mincio. I obje križevačke i đurđevačke bojne sudjelovale su u borbama kod Monzambana i Bozolla. Pászthory je bio ponovo ranjen.

Bellegarde se preko Etscha vratio u Treviso. Đurđevčani su 12. siječnja 1801. raspoređeni kao zaštitnicu kod Castelfranca, gdje su pretrpjeli velike gubitke od neprijateljske konjice.

9. veljače 1801. sklopljen je mir u Lunevilleu u Lotaringiji. Borbe u gornjoj Italiji prestale su. Austrija je Francuskoj prepustila cijelu lijevu obalu Rajne, a u gornjoj Italiji i sav teritorij s one strane Etscha. 1802. i Engleska je sklopila mir s Francuskom u Amiensu, nakon što je Rusija stupila u prijateljske odnose s pariškom konzularnom vladom. Time je završen 2. koaličijski rat.

Varaždinci su 2. travnja 1801. preko Rajne i Karlovca krenuli prema Bjelovaru.

Iako su hrabri Varaždinci u 2 ratne godine sudjelovali u više nesretnih, nego sretnih borbi, one ne stoje ni u kakvom odnosu s njihovom odvažnošću. Stalno su ispunjavali najteže zadatke, bez obzira na žrtve. Nepovoljni ishodi posljedica su neučinkovitog načina ratovanja koji nije mogao parirati vojnom geniju Bonaparteu u kombinaciji s njegovom neograničenom energijom.

U II. koalicijskom ratu od 1792. do 1802. godine u sastavu austrijske vojske na prostoru sjeverne Italije borili su se dijelovi Križevačke i Đurđevačke pukovnije

O savjesnom ispunjavanju dužnosti svjedoče mnogobrojna odlikovanja: Pászthory je odlikovan viteškim križem Marije Terezije, a zlatnom medaljom za hrabrost graničar Josef Leščan, srebrnom medaljom za hrabrost odlikovani su natporučnici Stefan Radanović, Josef Kampor, Lukas Horvath, Mathias Antolić, potporučnik Lukas Muzević, zastavnici Petar Glumac, Josef Marjanović, Lazar Savić, Johann Orac, Jakob Habcanovic, kadet Ignaz Konski, narednici Josef Živko, Blasius Ištvanović, Simeon Pavleković, desetari Nikolaus Kataranin, Pero Benkovac, Basilius Višnić i Theodor Kocorep, razvodnici Markus Haidinjak i Glischo Ciganović te bubnjar Johann Brusač.

Pričuvne bojne nisu sudjelovale u ratu.

Pečatnjak Pitomačke satnije br. 6. - Đurđevačka pukovnija (HR DABJ 297 - Zbirka pečatnjaka)

C. Treći koalicijski rat 1805.

Napoleon nakon svojih sjajnih pobjeda, Europi nije dao mira. Ozloglašena kontinentalna blokada koja je engleskoj trgovini trebala donijeti smrt, natjerala je otočko kraljevstvo na rat. Engleski su saveznici bile Austrija, Rusija i Švedska.

Dok se Napoleon na Dunavu borio protiv austrijskog generala Macka, u gornjoj se Italiji nadvojvoda Karlo sukobio s Massenom.

Đurđevačka je graničarska pješačka pukovnija 1805. poslala 4 poljske i 1 pričuvnu bojnu sa po 4 satnije. Prve 3 bojne u kolovozu su preko Zagreba, Karlovca i Trsta marširale prema armiji nadvojvode Karla u gornjoj Italiji, gdje su im se pridružile i 2 križevačke bojne.

4. đurđevačka bojna 5. studenog krenula je preko Jaske u Karlovac i raspoređena je u brigadu Stojanović. Preko Neustadtla stigla je u Ljubljanu (...).

Pričuvna bojna stigla je 29. studenog u Varaždin i spojila se 4. đurđevačkom i 4. i 5. križevačkom bojnom. One su u prosincu raspoređene u brigadu Rakitčević i zaposjele su kordon između Taurića i Varaždina.

1., 2. i 3. poljska đurđevačka bojna prebačene su u diviziju Nordmann brigade Siegenfeld (Italija). Izvorno su imale 4 satnije, ali u Veroni su 2 bojne imale po 6 satnija. 1. đurđevačka bojna pod zapovjedništvom bojnika Mihaljevića smještena je na uzvisinama Case Alberti. Tijekom jakog nevremena 18. listopada 1805. g. u 22 h otjerala je neprijatelja u bici kod Parone (sjeverno od Verone).

Bojna se sjajno borila i kod Caldiera 30. listopada (nadvojvoda Karlo), kada je bojnik Mihaljević primijetio da je neprijatelj zaposjeo uzvisinu uz cestu Gombio — Belfiore di Porcile, i otvaranjem topničke paljbe ugrozio komunikaciju, nakon čega se bojnik odlučio na napad. Mihaljević se uspješno odupro diviziji Vernier i s 5 je bojni dočekao pojačanje koje je osiguralo posjed uzvisine.

Križevačke su bojne s ostalim postrojbama u međuvremenu osiguravale rovove Goane uz Stradu Romanu (...) koja je povezuje Belfiore i Caldiero.

Ali, zbog kapitulacija Macka kod Ulma, nadvojvoda se morao povući u unutrašnjost monarhije.

Mihaljeviću je naređeno da štiti lijevi bok izvidnice od San Bonifacia do Vicenze. Ovaj je zadatak besprijekorno izvršen na zadovoljstvo brigadira general-bojnika Frimonta. Mihaljević je i 15. studenog, tijekom prijelaza Brente kod San Pietra in Gú, odbacio napade nadmoćnijeg neprijatelja, ali našao se na kraju u potpunom okruženju. Zarobljeno je oko 70 graničara.

U borbama kod Monteforte 2. je đurđevačka bojna pretrpjela velike gubitke. 4. i 5. đurđevačka bojna ove godine nisu sudjelovale u borbama.

Godina je završila nesretnim mirom u Požunu, koji je potpisan nakon poraza u bici kod Austerlitz 2. prosinca 1805. g.

D. Austrijski rat protiv Napoleona 1809.

a) Đurđevačka graničarska pješačka pukovnija

Dok je Napoleon bio zauzet ratom u Španjolskoj, car Franjo Josip I. ponadao se da će moći ispraviti loše strane Požunskog mira. U proljeće 1809. krenuo je u rat, a da nije uspio pridobiti saveznike.

1. armija pod nadvojvodom Karlom ušla je u Bavarsku, 2. armija pod nadvojvodom Johannom u Italiju, dok je 3. armija pod zapovjedništvom nadvojvode Ferdinanda upućena u Galiciju zbog napada na francuske saveznike, Ruse.

Đurđevačka je graničarska pješačka pukovnija 22. veljače s 2 poljske bojne pod zapovjedništvom pukovnika Roditzkog, krenula prema Njemačkoj. Prema "Ordre de bataille" bila je podređena zboru topničkog generala baruna von Hillera, diviziji podmaršala Vincenta i brigadi Nordmann.

Već 16. travnja borila se kod Landshuta. 18. travnja u diviziji satnika Kotzija sudjelovala je u bici kod Pfaffenhofena, a 20. travnja kod Alensberga, u kojoj je izgubila 5 satnija 1. bojne. Satnije se nisu stigle povući preko prerano zapaljenog mosta, tako da su zarobljene.

Nakon što je kod Regensburga ponovo poražen, nadvojvoda Karlo počeo je s povlačenjem prema Beču.

6. satnija 1. bojne i 2. bojna sudjelovale su u pobjedničkim bitkama kod Neumarkta (24. travnja) i Ebelsberga (3. svibnja).

U Beču graničarska je pukovnija pojačana na 8 satnija. Dodijeljen joj je položaj na Spitzu.

Đurđevčani su se borili i kod Asperna (...) u "najtežoj i najkrvavijoj bici od izbjivanja revolucije" (21. i 22. svibnja 1809.), u kojoj je Napoelon prvi put u životu poražen na otvorenom bojištu i nakon koje je izgubio auerolu nepobjedivosti.

Graničari su djelovali u lakim postrojbama, koje su se probile iza Asperna i otjerale Francuze iz okolnih šuma, a u drugom jurišu došle im iza leđa. Poginuli su natporučnik Diditz, poručnik Radanović i zastavnik Zović. Teško je ranjen satnik Heržić.

Srebrnu medalju za hrabrost dobili su narednik Paul Gatalica, desetar Sava Obsoka i razvodnik Makaria Solar. Do 3. srpnja pukovnija je u okolici Asperna obavljala izvidničku službu.

Dan prije bitke kod Wagrama (4. srpnja 1809.), Đurđevčani su se povlačili s brigadom Vecsey. Nakon što je Napoleon otvorio topničku paljbu na rovove Enzersdorfa, pretrpjeli su velike gubitke. Kod rukavca Stadlau na Dunavu, zaštitilo ga je jako nevrjeme. Đurđevčane je tijekom povlačenja kod Hirschstettena napala i francuska konjica kada je satnik Lazar Rakiaš bio teško ranjen.

Vecsey je zaposjeo položaje kod Aderklaa. Bitka kod Wagrama završila je za njega povlačenjem na crtu Stockerau — Hollabrunn. Drugog dana bitke (5. srpnja) Đurđevčani su opet pretrpjeli osjetljive gubitke.

Nadvojvoda Karlo pratio je opći smjer povlačenja prema Pragu, usporavajući Massenu stalnim manjim sukobima. 7. i 8. srpnja u bitkama kod Kornenburga i Stockeraua, Đurđevčani su izgubili 10 graničara i imali su 60 ranjenih. Ranjeni su poručnik Basilj i zastavnik Johann Burits von Purnay.

Nedaleko od Znaima počeli su mirovni pregovori koji su 14. listopada završili Mirom u Schönbrunnu. Iscrpljena Austrija pokorila se sudbini: izgubila je veliki teritorij s 3 i pol milijuna stanovnika i bila je odsječena od mora.

Nakon zaključenja primirja u Znaimu Đurđevačka graničarska pješačka pukovnija vratila se u domovinu.

3 su poljske bojne ustrojene nakon izbijanja rata u Komornu, gdje su i ostale tijekom cijelog rata. Ustrojena je i bojna za posadnu i stražarsku službu.

U ratu protiv Napoleona 1809. godine Đurđevačka pukovnija se borila u Njemačkoj 16. travnja kod Landshuta, 18. travnja kod Pfaffenhofena, 20. travnja kod Alensberga te 24. travnja kod Neumarkta i Ebelsberga

b) Križevačka graničarska pješačka pukovnija

Kao i Đurđevčani, i Križevčani su imali 2 bojne u glavnoj vojsci, i to u VI. zboru (Hiller). Kasnije su ipak prebačene u Tirol. Početkom svibnja branili su prijevaj Laeg (južno od Salzburga).

Podmaršalu Chasteleru, zapovjedniku obrane Tirola, naređeno je napuštanje pokrajine i priključivanje postrojbama nadvojvode Johanna, koji se iz gornje Italije preko Klagenfurta uputio prema Körmendu u Ugarskoj. Križevčani su tamo stigli 1. lipnja, i to u diviziji podmaršala Jellačića i brigadi general-bojnika Legisfelda.

Na zahtjev nadvojvode Karla, koji je nakon bitke kod Asperna zbog napada na Napoleona pri novom pokušaju prijelaza rijeke, pokušavao okupiti što veći broj postrojbi sjeverno od Dunava, skupina nadvojvode Johanna 6. lipnja napustila je Körmend i krenula prema Raabu. Ovaj je grad brzo utvrđen i okupljene su postrojbe ugarske insurekcije pod zapovjedništvom ugarskog palatina nadvojvode Josefa.

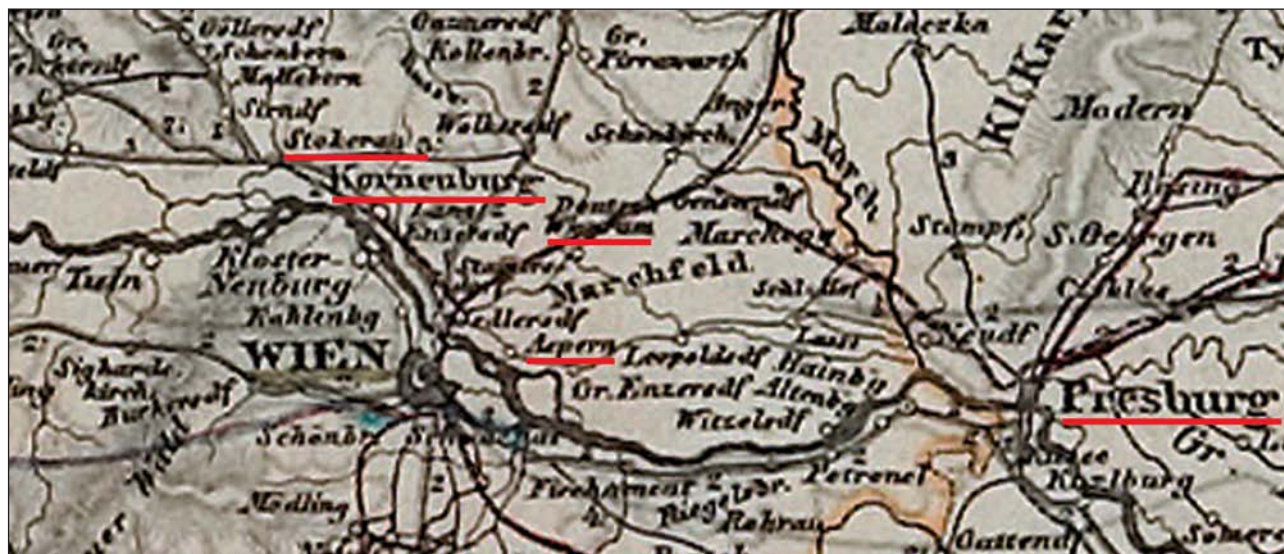
Nadvojvoda Johann stigao je 12. lipnja u Raab i spojio se s postrojbama insurekcije. Oštro proganjen od francuskog generala Macdonalda i potkralja Eugena, nadvojvoda je 14. lipnja morao uzmaknuti na uzvisine jugoistočno od Raaba.

U bici s nadmoćnim francuskim snagama, Križevčani su se ponovo iskazali. Ali, nadvojvoda se morao povući do Komorna. Zaposjao je tabor na sjevernoj obali Dunava i na Karlovu zapovijed

zaposjeo je i Požun, u čemu su sudjelovali i Križevčani. Francuski maršal Davout otvorio je paljbu na grad, ali bez učinka.áá

Napadnut je i mostobran Engerau u dunavskom rukavcu. Na otok, na kojem se nalazila lovačka kuća, prebacio se pukovnik Longneville, kojem su bile podređene 2 križevačke bojne i 61. St. Julien bojna s 2 topa od 3 funte. Prije zore 30. lipnja neprijatelj je uz podršku topničkih bitnica krenuo u napad. Topnička je kugla pogodila pukovnika, a ista je sudbina zadesila i stožernog satnika Latoura, koje je preuzeo zapovjedništvo i nekoliko se puta pokušao probiti do mostobrana. Gubici: 141 vojnik i 2 topa.

Nakon potpisivanja mira u Schönbrunnu Križevčani su se vratili u domovinu.

U bitkama kod Asperna, Wagrama, Bratislave, Kornenberga i Stockeraua od 21. svibnja do 8. srpnja sudjeluju dijelovi obiju varaždinskih pukovnija

E. Rat Napoleona protiv Rusije 1812.

Nakon rata protiv Austrije 1809., Napoleón Bonaparte bio je na vrhuncu moći i svi su strahovali pred moćnim gospodarom svijeta. Za osiguranje trajne vlasti u Europi trebalo je pokoriti još samo Rusiju..

Počelo je s manjim razilaženjima oko kontinentalne blokade, ali napetosti su konačno 1812. dovele do rata.

Napoleon je u ovaj rat poslao više od 500.000 vojnika. Na savez su prisiljene Italija, Pruska, južna Njemačka i Austrija. Austrija je dala 30.000 vojnika pod neovisnim zapovjedništvom kneza Schwarzenberga, kojem su bile podređene i saske postrojbe (desno krilo Grand'-Armée). Đurđevčani su sudjelovali s 1.344 graničara pod zapovjedništvom bojnika Fortunata Kotzija u brigadi general-bojnika Pflacher i diviziji podmaršala baruna Frankenberga. Križevčani su bili raspoređeni u brigadu pukovnika Andrassyja i diviziju podmaršala baruna Siegenthala (v. Gebler "Das k. k. österreichische Militärkorps im Feldzuge 1812", S. 12). Bojne su 20. ožujka 1812. napustile Bjelovar i preko Drnja, Budima, Kaschaua i Lemberga početkom lipnja stigle u Zarkezw.

Borile su se kod Pruszanya, kod Gorodeczna i Podubnija (12. kolovoza). Već neko vrijeme bolesni satnik-poručnik Osoić poginuo je prilikom pada s konja.

Tormassove su postrojbe poražene, nakon čega su se povukle na Styr kako bi pričekale pojačanje. Schwarzenberg ih je progonio, ali dolazilo je samo do beznačajnih sukoba (23. kolovoza kod Krymnog i 28. kolovoza kod Stare Wyžwe). U tim su sukobima sudjelovali Križevčani.

Schwarzenberg se utaborio između Lucka i Kowela (Đurđevčani), dok se Siegenthal (Križevčani) ukopao kod Radnog. Četverotjednu pauzu su obilježili tek manji sukobi.

Nakon što je stigao Tschitschagow s pojačanjem, Schwarzenberg je morao uzmaknuti, ali ruski napadi 29. i 30. rujna bili su neuspješni.

Schwarzenberg se povukao do Ljubomla i na Wlodawu. Austrijske su se postrojbe 4. listopada ukopale istočno od Brzesc-Litowska, uz rijeku Muchawec.

Divizija Siegenthal se morala probijati sporednim putovima preko Kobrina. S glavnom vojskom spojila se 5. listopada.

8. listopada napao je Tschitschagow. Rusko je desno krilo krenulo na Triszyners Hof, koji su držali 7. lovačka i Križevčani pod zapovjedništvom potpukovnika Veydera. Ruski su husari odbačeni. Lijevo je krilo napalo šumu kod Wyczoka, gdje se nalazila brigada Andrassy. Ostajući bez podrške vlastite konjice, brigada je bila okružena kozacima, ali povukla se u savršenim redu preko otvorenog bojišta do Tristyna. Veyder je morao napustiti Triszyners Hof i uzmaknuti na Plosky. Rusi su krenuli u potjeru, ali lovci i Križevčani su ih odbacili sjajnim napadom i trajno zaposjeli navedeni položaj.

Nakon što je Tschitschagow 10. listopada okupio vojsku, Schwarzenberg nije čekao njegov napad, nego se u noći s 10. na 11. listopada povukao u Drohiczin.

Već u 5 h 11. listopada Schwarzenbergova je vojska bila na desnoj obali Ljesne. Ruse, koji su stizali preko mosta Czuchiviczi, dočekala je topnička paljba i Križevčani, satnik Rakiaš teško je ranjen. 13. listopada Schwarzenberg je naredio nastavak povlačenja preko Moszowe. Dan ranije unaprijeđen je u maršala. Povlačenje je počelo u 3 h. Zaposjednuti su položaji iza Moszowe. Oko 8 h husarska brigada Frölich, inače zaštitnica, naišla je na kozake, koje su paljbom iz obližnje šume graničari i lovci natjerali u bijeg.

Tschitschagow se nije uspio približiti Schwarzenbergu. U Brzescu Rusi su se odmarali više od 2 tjedna i 28. listopada admiral Tschitschagow krenuo je na Minsk i Borisow kako bi Napoleonu došao iza leđa. Kao protivnika austrijsko-saskoj vojsci ostavio je generala Sackena s 30.000 vojnika.

Schwarzenberg ga je odmah napao porazio ga kod Izabelina. Sacken se povukao prema Kowelu i Ljubomlu. Schwarzenberg ga je pratio do Brzescza. Svoje postrojbe, koje su od 28. listopada bile stalno u pokretu, smjestio je u natkrivena skloništa u okolici Brzescza i Kobrina radi odmora.

Draguni su 26. studenog napali Pinsk i zarobili 500 neprijateljskih vojnika. Manje je bio uspješan eskadron s graničarima i satnikom Hillerom u bici kod Lohyczina. Zarobili su 38 Rusa.

30. studenog Schwarzenberg je napustio Brzesc kako bi štitio povlačenje francuske vojske. 5. prosinca bio je u Slonimu, u kojem je raspad "Grand'-Armée" bio očigledan. Postrojbe je poveo preko Bialystoka do Varšave. Tijekom povlačenja Varaždinci su zbog iscrpljenosti pretrpjeli velike gubitke.

U veljači 1813. knez Schwarzenberg je počeo pregovore s Rusima i ratni su sukobi postepeno prestali. Austrijske su se postrojbe vratile u Češku tijekom svibnja i lipnja.

Graničari su za svoje hrabro držanje javno pohvaljeni u generalskoj zapovijedi od 2. prosinca 1812.

U Napoleonovom pohodu na Rusiju u sastavu austrijskog kontigenta borilo se 2.447 vojnika varaždinskih pukovnija. Bojne su 20. ožujka 1812. godine krenule iz Bjelovara i preko Budima i Lavova početkom lipnja stigle u Ukrajinu

F. Veliki oslobodilački rat protiv Napoleona 1813. - 1814.

Neuspjehi u Rusiji potakli su novu borbu Evrope protiv genijalnog vojskovođe i bezobzirnog tiranina nacija.

Najprije je Pruska sklopila savez s Rusijom. Savezu su pristupile Švedska i Engleska. Austrija je iskreno željela mir, ali zbog Napoleonove beskrupuloznosti, propali su svi pokušaji mirnog rješenja. Tako da je car Franjo saveznicima stavio na raspolaganje 200.000 vojnika.

Svima je bila zajednička mržnja prema francuskoj vlasti. Borbe su se vodile ne samo u Njemačkoj, nego i u Italiji i u Austriji.

Varaždinske su se postrojbe borile na svim bojištima.

a) Operacije u Njemačkoj i Francuskoj 1813. - 1814.

Nakon što je Austrija pristupila savezu, saveznici su raspolagali s 800.000 vojnika. Prema slavlom planu Trachenberg-Radetzky, Napoleon je trebao biti okružen sa 3 strane: iz Berlina, Breslaua i Egera. Trebalo ga je izmoriti, a da saveznici ne uđu u odlučujuću bitku, u kojoj bi možda prevagnuo njegov iznimni vojnički talent.

Najveća se armija nalazila na Egeru i Labi pod zapovjedništvom maršala kneza Schwarzenberga. Ta je češka armija brojila 130.000 Austrijanaca, 8.000 Rusa i 40.000 Prusa (1. đurđevačka i 1. križevačka bojna pod general-bojnikom Haechtom, kasnije general-bojnikom Grethom, u sastavu divizije podmaršala grofa Crennevilla i zbora topničkog generala grofa Gyulayia).

Đurđevčani su bili raspoređeni u izvidničku službu između Annaberga i Marienberga.

22. kolovoza Schwarzenberg je prešao Erzgebirge i uputio se prema Leipzigu, ali 23. je skrenuo prema Dresdenu. Već 26. počela je bitka kod Dresdena. Križevčani su na zapovijed general-bojnika Gretha zaposjeli (...), iako se neprijatelj žilavo branio.

Zapovjednik bojne bio je zapovjednik pukovnije, pukovnik Andreas von Benczek, i njegove su 4 satnije bile raspoređene lijevo od Holzhofa (skladišta drva), a preostale 2 kod Schützenhofa u rovovima i kućama. Bez obzira na oružanu nadmoć neprijatelja, Križevčani su odbili 2 neprijateljska napada i probili se čak do dresdenskih palisada. Privremeno su zaposjeli V. rov i prema izvješću grofa Crennevilla, učinili "hrabra čuda". Tek kada je u večernjim satima prekinut austrijski opći napad, morali su se i Križevčani povući.

Najgenijalnijem je vojskovođi svih vremena uspjelo, već poraženom St. Cyru, tijekom poslijepodneva 26. i tijekom noći na 27. dovesti pojačanja i odbaciti saveznike. Ali, ovo je bila posljednja pobjeda Napoleona na njemačkom tlu.

Đurđevačka je bojna s 3 satnije štitila tešku bitnicu, a ostale su 3 satnije dijelile sudbinu divizije Meško. Bojna je izgubila 16 graničara, 106 ih je bilo ranjeno. Ranjeni su poručnik Šimorak i zastavnik barun von Base. Najveći je broj ranjenih tijekom povlačenja u Češku pao u zarobljeništvo.

Kako bi poraz saveznika bio potpun, Napoleon je, još prije bitke, na cestu Teplitz poslao generala Vandammea s 40.000 vojnika, čiji je zadatak bilo uništenje neprijateljskih postrojbi tijekom povlačenja ili napredovanja preko gora. 29. i 30. kolovoza u bici kod Kulma, Vandamme se našao u potpunom okruženju. General je zarobljen što je ublažilo teške posljedice bitke kod Dresdena.

U međuvremenu su i druge 2 savezničke armije u više bitaka porazile francuske vojskovođe. Novom ofenzivom Schwarzenberga i napredovanjem Blüchera i Bernadottea na Labi, Napoleon se našao u opasnosti da će biti odsječen od zaleđa i morao se povući prema Leipzigu.

Bitka kod Leipziga trajala je 3 dana. Bila je to bitka naroda, koja je odredila Napoleonovu sudbinu. Njegova je moć bila zauvijek slomljena, a Europa oslobođena. Bitka je počela 16. listopada 1813. Prvi dan bitke imao je za Napoleona povoljan ishod. Ali, 17. i 18. listopada, saveznici su dobili pojačanje, tako da se Napoleon na kraju ipak morao povući.

Varaždinci mogu biti ponosni na svoje sudjelovanje u bici. Križevčani su kod Lautscha odbacili Francuze. Borile su se na teškom (...) terenu prema Lindenau. Izvršili su juriš na naselje i obranili riječnu dolinu na Luppeu.

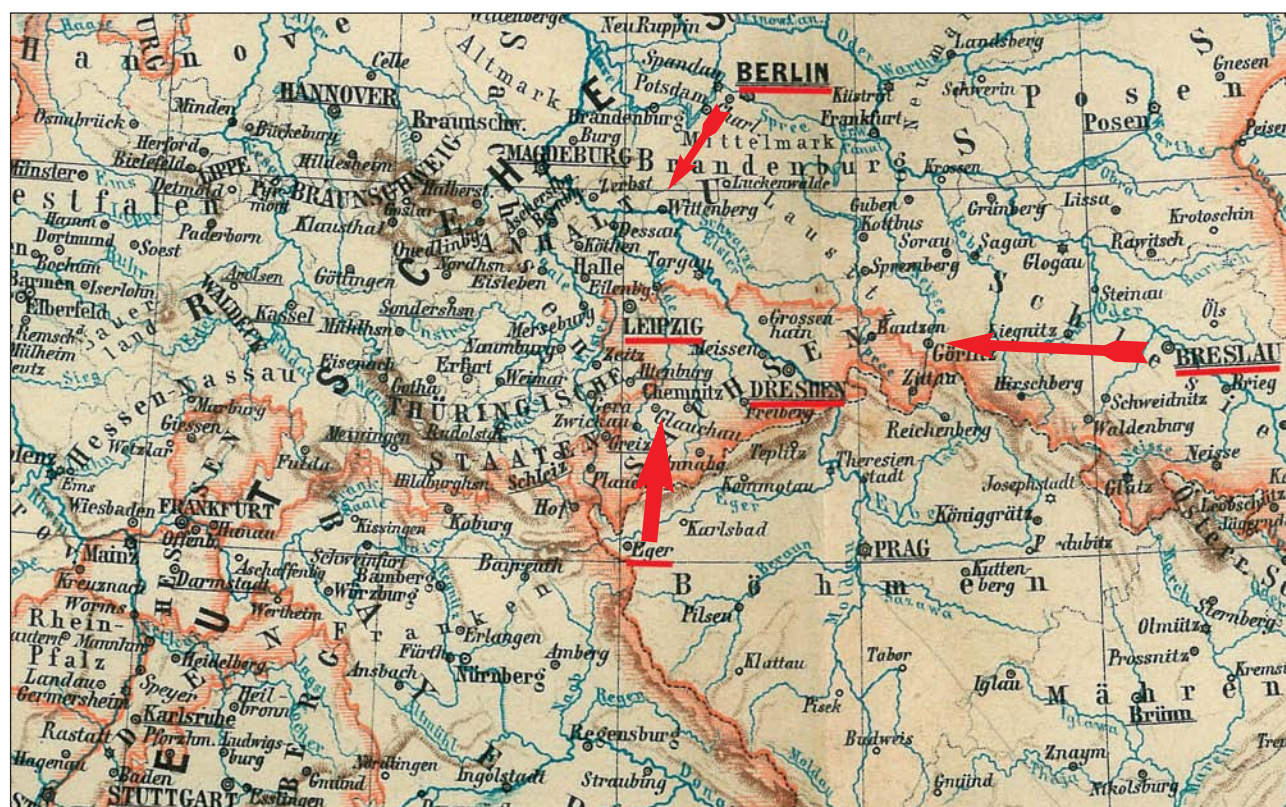
Đurđevčani su držali Schönau. Nisu imali većih problema. Poginula su 2 graničara i 20 ih je bilo ranjenih, između kojih i zastavnik Ferenčić.

Nakon što je shvatio da je bitka izgubljena, Napoleon se počeo povlačiti. Povlačenje je izvedeno tako brzo, da su svi bolesni i ranjeni pali u ruke pobjednika. Zbog prijevremenog rušenja mosta Elster, zarobljeno je preko 12.000 vojnika. Gubici saveznika iznosili su 52.000 vojnika. Francuzi su se povlačili preko Erfurta, Mainza i Rajne. Progonile su ih savezničke postrojbe, između njih i zbor Gyulay.

6. studenog Varaždinci su bili u Hessdorfu. 9. studenog križevačka je bojna jurišala na bedeme Hochheima. Đurđevčani su 16. studenog prešli Majnu preko pontonskog mosta kod Flörsheima i 23. studenog ušli su u Ettlingen (južno od Karlsruhea) i Busenbach. Trebali su nadzirati Rajnu od Sallingena do ušća Aacha.

Saveznici su s glavnim armijama mirovali od početka studenog do početka prosinca. Opće stanje postrojbi prilikom dolaska na Rajnu bilo je tako jadno i tužno, da se bezuvjetno moralo stati zbog obuce, odora i zaliha streljiva.

Pridržavajući se Trachenberg-Radetzkovog plana o postepenom nagrizanju francuskih snaga, saveznicu su odlučili zaobići Rajnu i njezine utvrde. Zbog toga se Schwarzenberg u prosincu s glavnom armijom uputio lijevo prema Baselu i Schaffhausenu, kako bi 20. prosinca preko Švicarske krenuo prema Dijonu i Langresu.

Nakon bitke kod Leipziga, koja je trajala od 16. do 18. listopada i u kojoj su sudjelovale obje varaždinske pukovnije, počelo je povlačenje Napoleona prema Parizu

Zbor Gyulay marširao je s brigadom Haecht kao prethodnica preko Esch-Zwingena i Laufenburga prema Langresu, gdje se nalazila francuska vojska pod Martierom. 17. siječnja počela je bitka i Martier se morao povući u Bar-sur-Aube. Đurđevčani su imali 30 ranjenih, između kojih su bili natporučnik Piscević i poručnik barun von Base.

Schwarzenberg je Maritera progonio i ponovo porazio 24. siječnja između Bar-sur-Aube i Troyesa. Bar-sur-Aube zaposjednut je bajunetama, pri čemu su Đurđevčani imali 10 poginulih i 35 ranjenih. Od časnika ranjeni su satnik Josef Kompör (ranjen je 5 puta), satnik-poručnik Udjbinac, natporučnik Paul Kobasica i poručnik Vlahović.

Za hrabro držanje narednik Stefan Sović odlikovan je zlatnom medaljom za hrabrost (juriš i zaposjedanje uzvisine pod neprijateljskom topničkom paljbom). Strijelac Jakob Turčić odlikovan je srebrnom medaljom za hrabrost, a strijelac Stefan Samardžija dobio je čin razvodnika.

Đurđevačka je bojna za Bar-sur-Aube i javno pohvaljena u armijskoj zapovijedi (de dato Bar-sur-Aube 27. siječnja 1814.: Pukovnici Car, Gyulay, Mariassy i 1. đurđevačka bojna ponovo su u bici od 24. siječnja dokazali svoju već poznatu bravuroznost. Posebno je zadovoljstvo pohvaliti hrabro držanje ovih postrojbi navođenjem imena pojedinaca koji su se istakli i preporučiti ih preuzvišenoj milosti. U potpisu: Grof Gyulay, topnički general).

Nakon sretnog ishoda bitke kod Bar-sur-Aube, napredovanje je nastavljeno preko Troyesa. U međuvremenu je Napoleon porazio Blüchera, a 18. veljače i Schwarzenbergovu prethodnicu kod Montareua, tako da su se saveznici 23. veljače počeli povlačiti preko Seine.

Francuska je konjica ugrozila zaštitnicu III. zbora i razbila "chevour legeres" Klenaua.

Od pješačkih postrojbi u blizini se nalazila lovačka divizija i graničarska satnija ranjenog satnika Kompöra pod zapovjedništvom natporučnika Glinića, koje su odbacile neprijateljsku konjicu, ali Seine je ipak prijeđena. Natporučnik Glinić u svom je izvješću pohvalio desetare Živodera, Gibanicu i Kosa.

Schwarzenberg je trebao progoniti Napoleona, kako bi ga zadržao od povratka u Langres te ako bi Napoleon krenuo na Blüchera ili saveznike.

Schwarzenberg je napustio Troyes 25. veljače (...). 26. veljače bio je kod Colombéa. Napoleon ga je slijedio, što je oslobodilo Blüchera, koji se trebao spojiti s armijskom skupinom Bülowa i Wintzingerodea prema Parizu.

Napoleon je bio neodlučan koga progoniti: Schwarzenberga ili Bülowa. Zbog utiska, koji bi izazvao Blücherov proboj u Pariz, krenuo je na njega i Bülowa.

Schwarzenberg je tada ponovo napao i 30.000 vojnika Oudinota i Macdonalda odbacio na Troyes. 15. ožujka probio se preko Seine do iza Provinsa. III. je zbor ušao u Seus na Gonni.

2 satnije đurđevačke bojne zaposjele su Nogent na Seini. Držale su most i dobile zadatak izviđanja okolice.

Napoleon je nakon pobjede nad Blüchnerom krenuo na Schwarzenberga koji se pravovremeno povukao.

Đurđevačke su satnije trebale Nogent tako dugo držati dok se ne sruši pontonski most.

Isti dan, 19. ožujka, Macdonald je ih je napao i Đurđevčani su se hrabro držali. Ali, kada su se francuski odjeli probili do njihovog boka i ugrozili odstupnicu, povukli su se uz male gubitke.

Napoleon i Schwarzenberg sukobili su se 20. ožujka kod Areis-sur-Aube. Kada je Napoleon shvatio da su sve Schwarzenbergove snage krenule na Areis, prekinuo je borbu i povukao se prema utvrđenom Vitryu, u nadi da će ga Schwarzenberg slijediti. Ali, ovaj je krenuo na Pariz.

Saveznici su napredovali između Seine i Marne i preko mostova na Meauru. Preko navedenog mosta morala je proći skoro cijela armija, što je usporilo napredovanje, tako da je napad na francuske postrojbe kod Pariza počeo tek 30. ožujka.

Prethodnica III. zbornice, brigada Haecht napala je dvorac Vinceunes. Divizija Crennwill je krenula na predgrađe St. Antoine. Saveznici su u grad ušli 31. ožujka.

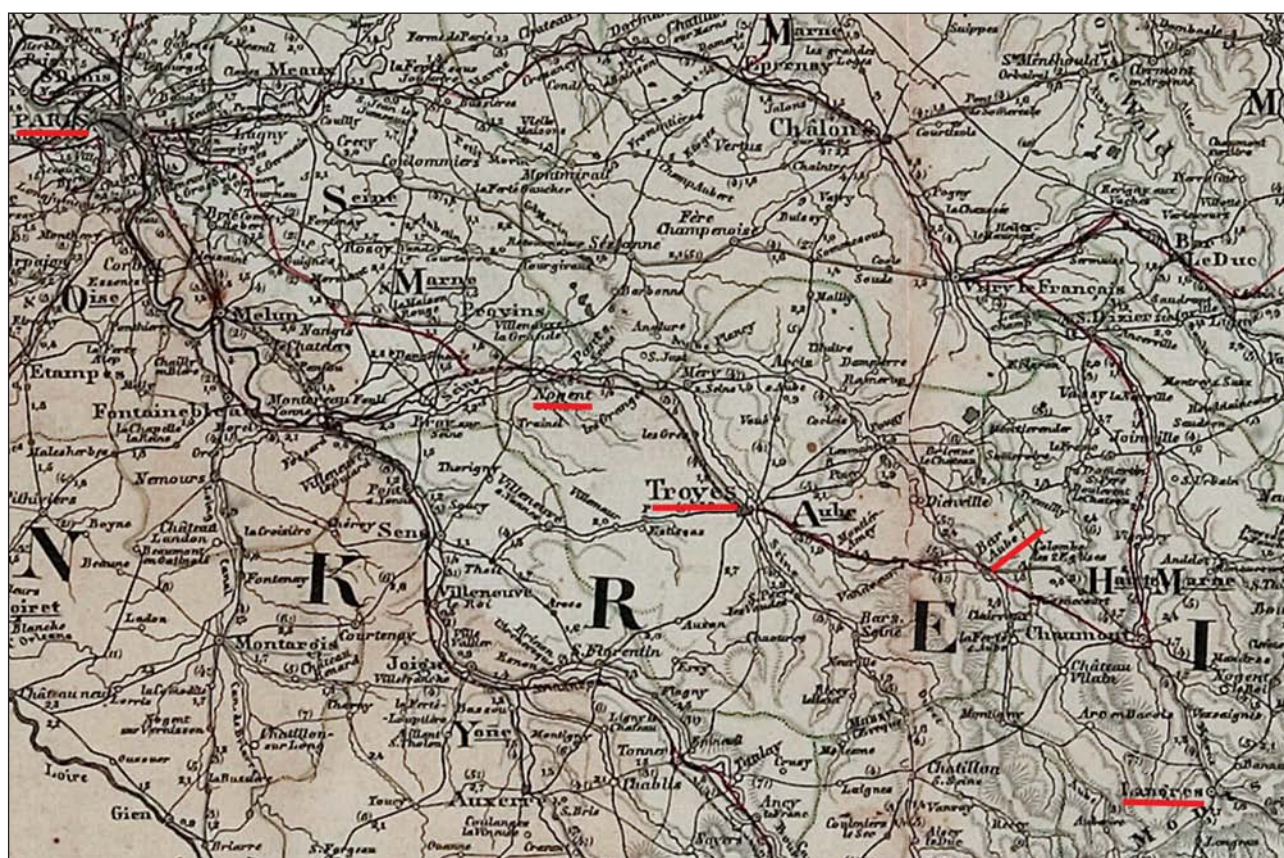
Đurđevačka bojna nije dugo ostala u Parizu, već 10. travnja bila je na putu u Torino, gdje se nalazila armija maršala Bellegardea.

Nakon potpisivanja mira u Parizu (20. svibnja 1814.), bojna se iz Italije vratila u domovinu.

1. križevačka bojna nalazila se u južnoj Francuskoj, u diviziji Bubna. Borila se kod Chambérya.

Svi su pripadnici varaždinskih bojni u spomen na bitku naroda kod Leipziga odlikovani armijskim križevima izlivenim od metala zaplijenjenih francuskih topova.

Odlikovanja đurđevačke bojne: zlatna medalja za hrabrost — satnik Peter Krmpotić i narednik Stefan Sović; srebrna medalja za hrabrosti — satnik Josef Kompör, satnik-poručnik Lukas Horvath, natporučnik Habianović, zastavnik Peter Hanžeković, narednici Paul Gatalica i Tomas Konjusić, vodnici Prokop Kundak, Savo Obsaka, (...) Solar, desetar Tomo Mikasinović i strijelac Jakob Turčić.

Ratne operacije protiv Napoleonove vojske vođene su na prostoru Francuske od prosinca 1813. do pada Pariza 31. ožujka 1814. godine. U njima su sudjelovale I. križevačka i I. đurđevačka bojna.

b) Osvajanje Istre i Kranjske 1813.

Mirom u Schönbrunnu 1809. Austrija je bila odsječena od mora, a granica je na zapadu pomaknuta na crtu Linz — Klagenfurt — Zagreb.

Izbijanjem rata 1813. g. II. pričuvni zbor (Hiller) dobio je zadatak vraćanja domovini svih ranijih austrijskih teritorija koji su se nalazili okupljeni u 7 francuskih ilirskih pokrajina. Najprije je trebalo poraziti armiju potkralja Eugena.

Brigada Nugent, koju je činila samo 2. križevačka bojna i eskadron husara (Radetzky), stigla je iz Karlovca do Rijeke. Njezino je daljnje napredovanje na lijevom boku bilo ugroženo. Naime, poluotok Istra cijeli je odvojen od Austrije 1809. g. i pripojen ilirskim provincijama. Bočni marš Nugenta na Trst u svaku su doba mogle omesti jake francuske snage iz unutrašnjosti poluotoka.

Tada je stigla ponuda satnika Lazarića da on preuzme vođenje pohoda na Istru. Satnik je 1809. zbog ranjavanja umirovljen kao invalid. Dobro je poznao austrijski duh Istrana. Grof Nugent prihvatio je ponudu, ali mogao mu je dati samo 47 Varaždinaca s 1 desetarom i 6 husara pod zapovjedništvom poručnika Deuša. Lazarić je trebao sva naselja do kojih bi se uspio probiti sa svojim malim odredom, zaposjesti u ime austrijskog cara, i pozvati narod na oružje.

Lazarić je 2. rujna napustio Rijeku (bez topova) i krenuo istarskom cestom. Istovremeno u Kvarneru je zamijećena engleska flota admirala Freemantlea. Kontakt je uspostavljen preko manjih brodova.

Lazarića je u Vragni dočekala vijest, da je iz Pule i Rovinja prema njemu upućeno 3.000 neprijateljskih vojnika, koji su se u podnožju Monte Maggiore, trebali spojiti sa još 4.000 vojnika nacionalne garde. Lazarića to nije pokolebalo. 3. rujna nastavio je s napredovanjem, i njegova je odlučnost pokazala prve rezultate. Stanovništvo je bilo uvjerenjeno da je Lazarić prethodnica jake armije te mu se u skupinama priključivalo, iako je bilo samo primitivno naoružano.

3. rujna u 17 h Lazarić je zaposjeo položaj kod Čerovlja. Javljeno mu je da se u Pazinu nalazi laka talijanska bojna s otočanskom divizijom i nekoliko topova (1.100 ljudi). 150 je Otočana tijekom noći s 3. na 4. rujna prebjeglo k Lazariću.

U zoru 4. rujna na krila 1.000 francusko-talijanskih vojnika, Lazarić je poslao skupine seljaka i graničara, a on je sam sa svojih 7 konjanika i preostalim seljacima izvršio juriš na neprijatelja.

Iznenadjenje je uspjelo. Neiskusni pripadnici talijanske lake bojne nisu se uspjeli snaći. Lazarićevi seljaci ohrabreni uspjehom nastavku su ih progoniti. Neprijatelj se okupio na desnom obronku Lindara, ali ubrzo su ga iscrpili stalni sukobi pa se povukao prema Pazinu. Dio seljaka koji je radoznalo čekao na ishod borbi, pridružio se Lazariću i urlikanjem progonio neprijatelja, tako da je on u smetnosti, ostavio 2 topa, a treći je zarobljen. Lazariću je uspjelo okružiti neprijatelja kada je dio seljaka kao prethodnicu poslao prečicom. Neprijatelj je imao preko 40 poginulih i ranjenih. Carska vojska nije imala gubitaka.

Lazarić je u ime cara zaposjeo Pazin i ukinuo francusko-talijansku upravu. Sam je privremeno preuzeo upravu..

5. i 6. rujna odveo je zarobljenike (3 stožerna i 26 viših časnika s 900 vojnika), u Rijeku. Već 11. rujna s pojačanjem je krenuo prema Puli, čija je posada prije njegovog dolaska brodom pobjegla u Trst i ostavila 57 topova. Isti je dan zaposjednut i utvrđeni Buzet. 12. rujna Lazarić je bio pred Capo d' Istrijom, kojeg su istovremeno napali i engleski linijski brod i fregata, nakon čega se predao. U predvečerje Lazarić je zaposjeo i uzvisine iznad Trsta. U roku od 10 dana sa samo 55 odnosno 120 vojnika, porazio je 1.000 neprijateljskih vojnika, zaposjeo je 3 utvrde i zaplijenio 57 topova, te je cijelu Istru s izuzetkom Trsta očistio od neprijatelja.

Lazarić je zbog svojih postignuća najprije unaprijeđen u čin bojnika i imenovan zapovjednikom kastavskih lovaca. Odlikovan je ordenom Marije Terezije. Varaždinci su posebno zaslužni za discipliniranje neuvježbanih seljačkih masa za borbu protiv nadmoćnog protivnika.

Na boku bezbrižan, Nugent je sada mogao neometano marširati prema Trstu. Ali, 7. rujna odbijena je kod Lippe brigada Adelsberg. Druga je odbijena kod Jelschana i Pasiaka.

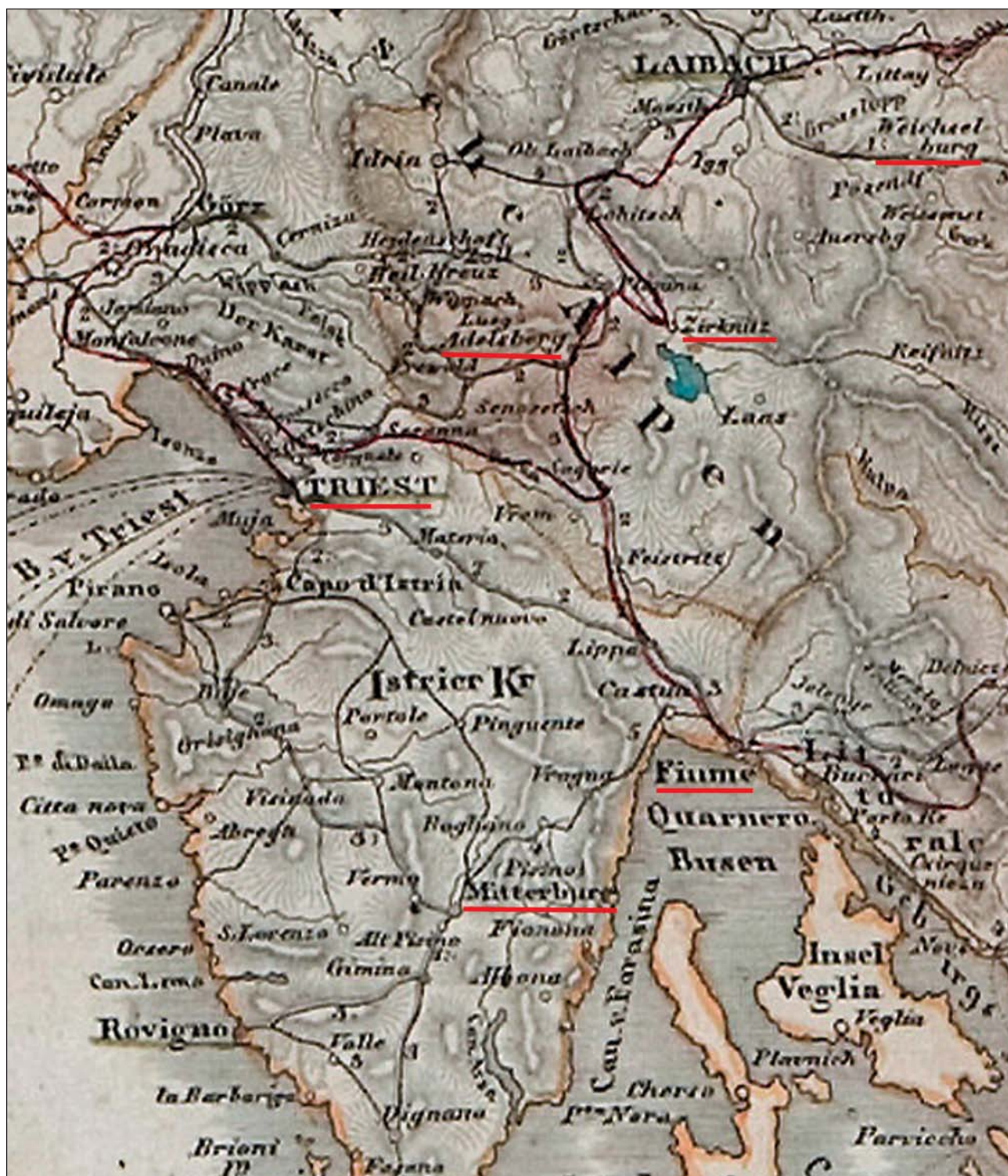
Satnik Oguman je isti dan s 2 križevačke satnije obranio položaj kod Castelnuova.

Križevačka se bojna 14. i 15. rujna hrabro borila i kod Lippe, ali Nugent je ipak morao uzmaknuti do Capo d'Istrije, gdje se nalazio Lazarić. 3 križevačke satnije prebačene su kao zaštitnica Rijeke na Monte Maggiore (bojnik Gavena).

Iz Zagreba prema Ljubljani poslana je skupina general-bojnika Rebrovića (2. đurđevačka bojna). Bojna je Bjelovar napustila 15. kolovoza pod zapovjedništvom satnika Obračevića. Zapovjedništvo bojne je kasnije preuzeo bojnik Vlatković koji je sudjelovao u slavnoj bici kod Weixelburga 16. rujna 1813.

Postrojbe potkralja Eugena osvojile su grad 14. rujna, ali ubrzo su ga i izgubile.

Tijekom borbi satnik Šešić obranio je sa svojom satnijom položaj protiv 3 neprijateljske grenadirske bojne, čak ih je natjerao i u bijeg. Grenadiri su izgubili 30 vojnika. Broj ranjenih bio je veći.

U osvajanju Istre i Kranjske tijekom rujna 1813. godine sudjelovale su II. križevačka i II. đurđevačka bojna

Vlastiti gubici: 2 poginulih i 14 ranjenih, između kojih je bio i natporučnik Hergović. Teško ranjen odveden je u zarobljeništvo, gdje je i umro nekoliko dana poslije. General-bojnik Rebrović odlikovan križem ordena Marije Terezije. U svom je izvješću pohvalio i potporučnika Bukaricu i predložio ga za odlikovanje.

U bici kod Zirknitza 27. rujna sudjelovala je 2. đurđevačka bojna. General-bojnik Civić, čijoj je brigadi pripadala, pohvalio je u izvješću bojnika Vlatkovića i satnike Benka i Obračevića. Kada se činilo da će bitka završiti nepovoljnim ishodom, satnik Obračević napao je neprijatelja, čime su ostali dobili na vremenu. Neprijatelj je natjeran u bijeg, a Obračević je dobio plemstvo.

Tijekom malog rata u Kranjskoj, u bitkama kod St. Mareina i Reifnitza, istaknuo se satnik Benko. General-bojnik Rebrović u svom izvješću (de dato Padova 1813.), opisuje samostalno napredovanje satnika Benka s njegovom satnijom i husarskim vodom Radetzky i to iz Möttlinga preko Laschitz do Adelsberga i Zirknitza, čime je olakšao operacije general-bojnika Nugenta protiv Rijeke. Štitio je leđa i lijevi bok postrojbama od Neustadtla do Ljubljane. U izvješću se ističe da satnik ima sve osobine savršenog suborca, te je uspio potaknuti i stanovništvo na prijateljski odnos i podršku.

c) Operacije u Italiji 1813. - 1814.

Potkralj Eugen, koji zbog raspršenosti vlastitih postrojbi nigdje nije mogao zadati odlučujući udarac, bojao se prekida veza s Trstom. 27. rujna 1813. napustio je Ljubljanu i preko Isonza nastavio povlačenje do Verone. Zbor Hiller zaposjeo je nakon toga venecijanske utvrde i najprije je okružena Palmanova.

Podmaršal Radivojević bio je zapovjednik brigade Civić, u koju su bile raspoređene 2. i 3. đurđevačka bojna. Zapovjednik 2. bojne, umjesto bojnika Vlatkovića koji je prebačen u Križevačku graničarsku pješačku pukovnicu, postao je satnik Obračević. 3. bojna napustila je Bjelovar 13. rujna.

2. bojna prebačena je u Santa Mariu lungu Meretto i Ronceti, dok je 3. bojna (satnik Sesić) raspoređena na crtu San Vito — San Giovanni — Ajelo — Visco.

U pokušaju proboja 2. studenog, napadnut je mlin kojeg je držao natporučnik Jenović. Satnija je položaj branila nekoliko sati do dolaska pojačanja. Neprijatelj je otjeran natrag u utvrdu, ali izgubio je 6 časnika i 50 vojnika.

Natporučnik Cerović, zastavnik Sinković i 16 graničara je ranjeno, 1 je graničar poginuo.

Isti je dan satnik Šešić s 3 satnije 3. bojne požurio pomoći Slunjskoj graničarskoj pješačkoj pukovnici. I ovdje je neprijatelj odbačen nakon trosatne bitke.

Opsadne postrojbe kod Palmanove obaviještene su o bici naroda kod Leipziga i Napoleonovom povlačenju. Satniku Obračeviću uspjelo je prenijeti tu vijest posadi i stanovništvu Palmanove. Posada je prestala s borbom iako se nije predala, ali sada je general-bojnik Civić mogao dio opsadnih postrojbi osloboditi i za druge zadatke.

Satnije satnika Halavanja i Štekovića određene su za izviđanje prema Cortellazzu.

Satnik Benko trebao je zaposjednuti dvorac Grado kod Aquileje. Benko ga je opsjeđao 6 tjedana i tek u noći sa 16. na 17. siječnja 1814. uspio se prebaciti na otok i osvojiti dvorac. Satnik je odlikovan viteškim križem Leopoldovog ordena.

Dok je 3. đurđevačka bojna ostala kod Palmanove, 2. je bojna upućena prema Veneciji. Uspjela je odbiti nekoliko pokušaja proboja njezine posade. 20. ožujka 1814. satnici Halavanja i Šteković pohvaľeni su u dnevnoj zapovijedi brigadira general-bojnika Mayera.

Desetar Sava Oklopsia, koji je svoj položaj obranio s 12 graničara, odlikovan je srebrnom medaljom za hrabrost.

Nakon što se Venecija predala 22. travnja 1814., satnije 2. đurđevačke bojne ostale su u utvrđi kao posada, a dio je raspoređen u gradu. Veneciju su radi povratka u domovinu napustile tek 6. lipnja.

U međuvremenu je 3. đurđevačka bojna ušla u Palmanovu nakon njezine predaje 18. travnja 1814. g. Bojna je prebačena u opsadni zbor kod Mantue. Tijekom marša javljeno joj je da je sklopljen mir i naređen joj je povratak u mirovnu posadu.

Brigada Nugent, u čijem su sastavu bile i 2. i 4. satnija 3. križevačke bojne, napustila je u međuvremenu Capo d'Istriju i krenula prema Trstu. Tek što je krajem listopada zaposjela tršćanski kaštel, ova je mala brigada engleskim brodovima prebačena na ušće rijeke Po i već 18. studenog zaposjela Ferraru i uznemirila desno krilo potkralja Eugena. Iako je morala uzmaknuti do Comacchia i Ravenne, krajem godine kada se s 2. napuljske divizije na rijeci pojavio Murat, postrojbe su se sukobile kod Ferrare, i Francuzi su otjerani iz Roviga i Polesnie.

2. križevačka bojna uputila se nakon osvajanja Trsta prema Veroni, i s glavnom se armijom borila kod Monzambana (na Minciju, 8. veljače 1814.).

Tijekom 1812., 1813. i 1814. g., Varaždinci su prošli skoro cijelu Srednju Evropu i borili se na svim bojištima. Željeznice u to vrijeme nije bilo, naporni su marševi bili jedina mogućnost kretanja. Za njihove im se zasluge mora odati priznanje.

d) 100 dana Napoleona i pohod 1815.

Nakon što je oslobodilačka borba 1813. - 1814. završila padom Napoleona, na francusko su se prijestolje vratili Bourboni. Napoleon je kao suverenu kneževinu dobio otok Elbu.

U Francuskoj se uskoro javio jaki otpor prema vladarima, što je Napoleon odlučio iskoristiti. Napustio je Elbu i iskrcao se kod Cannesa. 20. ožujka 1815. stigao je u Pariz, iz kojega je Luj XVIII. u međuvremenu pobjegao.

Napoleon je pokušao pregovarati s Austrijom i Rusijom, ali sudionici Bečkog kongresa odlučili su se za rat.

Mobilizirane su i 1. i 2. đurđevačka bojna, koje su 1. travnja 1815. napustile Bjelovar i preko Graza, Leobena, Welsa i Holzkirchena krenule prema Memmingenu (dolazak 12. travnja). Raspoređene su u brigadu general-bojnika grofa Heinricha Hardegga (armijski zbor generala konjice kneza Hohenzollerna). Marš je nastavljen preko Stockacha i Heidelberga prema Siegenu. Đurđevčani su u međuvremenu prebačeni u brigadu general-bojnika princa Coburga.

U Wormbachu im je javljeno o ishodu bitke kod Waterlooa 18. lipnja i Napoleonovom porazu.

Knez Schwarzenberg prešao je s njemačkim i austrijskim postrojbama Rajnu kod Troyesa.

Đurđevčani su sudjelovali u opkoljavanju Auxonnea, a nakon toga povukli su se u tabor kod Dijona. Primirje je zaključeno 11. srpnja.

Napoleon, čija je vladavina potrajala 100 dana, odveden je na Sv. Helenu, gdje je pod strogom stražom i umro 5. svibnja 1821.

Đurđevčane je na putu u domovinu do Basela (1. đurđevačka bojna) pratio topnički odjel, nakon toga nastavili su sami preko Laracha, Schaffhausena, Lambacha i Varaždina u Bjelovar, kamo su stigli 12. prosinca.

Kao sjećanje na ovaj pohod, časnički je zbor pukovnije utemeljio zakladu s temeljnim kapitalom od 1.600 forinti za dva pukovnijska invalida kojima su ta sredstva najpotrebnija. Zaklada je potvrđena reskriptom Dvorskog ratnog vijeća br. 4581 od 5. rujna 1817.

Razdoblje mira 1816. - 1835.

Austrija je iz 25-godišnjeg rata protiv Francuske revolucije izašla kao pobjednik. Državničko umijeće kneza Metternicha utvrdilo je njezinu političku moć na Bečkom kongresu. Moćno carstvo na Dunavu izazivalo je strahopoštovanje.

Ipak, ratovi su iscrpili državnu blagajnu, a sve su evropske države svoju finansijsku ravnotežu pokušavale najprije vratiti smanjivanjem vojnih troškova.

Satnije su na kraju brojile samo 60 vojnika. Napredovanje u službi teklo je tako sporo da je kadetima trebalo 8 - 10 godina za postizanje časničkog čina, a satnicima 24 - 26 godina za čin bojnika.

U organizacijskom smislu provedene su neke reforme, ali Vojna Krajina zadržala je stari ustav: u ratu je davala oko 90.000 vojnika iz 17 graničarskih popunidbenih okruga. Svaki je okrug osiguravao 2 poljske, 1 pričuvnu i 1 bojnu pučkog ustanka.

Povijest varaždinskih graničarskih pješačkih pukovnija posebno je zanimljiva tijekom ovog razdoblja.

1817. grof Jukey von Palinni utemeljio je zakladu, čiji je prihod od godišnjih kamata u iznosu od 8 forinti isplaćivan vojnim invalidima.

1821. 2 đurđevačke bojne sudjelovala se u gašenju napuljskog ustanka. U Italiji je djelovao tajni savez "Carbona", koji se borio protiv vraćanja apsolutizma u talijanske države, a za uvođenje ustavnog poretka.

Na Kongresu u Troppauu 1820. - 1821., Austrija, Pruska i Rusija, izjasnile su se za uvođenje starog reda.

U gušenju Napuljskog ustanka 1821. godine sudjeluju I. i II. đurđevačka bojna

Nakon izbijanja ustanka 43.000 vojnika pod zapovjedništvom generala Frimonta prebačeno je u Napulj. Zapovjednik đurđevačkih bojni bio je bojnik Aguman.

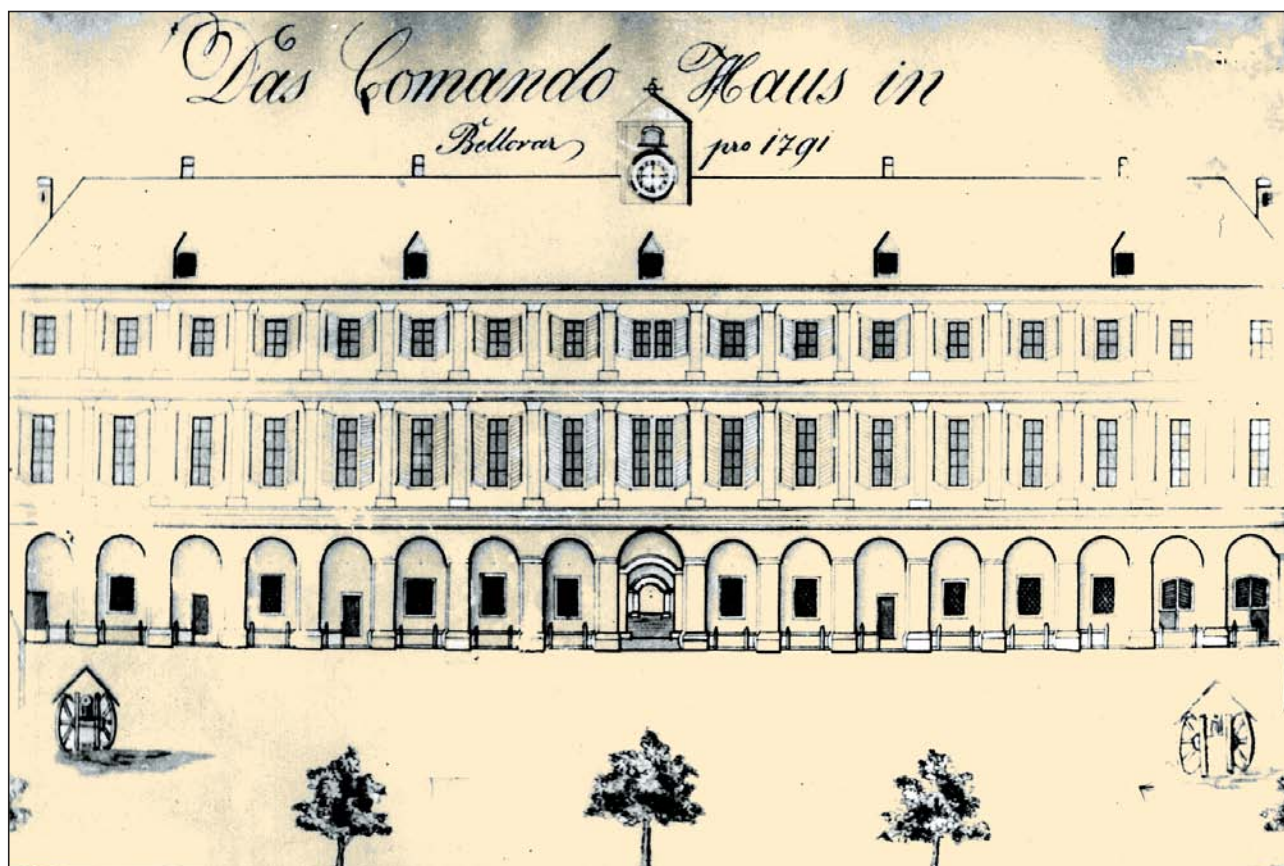
Napuljski su se revolucionari okupili kod Rietija 7. ožujka 1821. i napali austrijsku prethodnicu, ali povukli su se nakon što je Austrijancima stiglo pojačanje.

Tijekom noći s 18. na 19. ožujka, Đurđevčani su zaposjeli Monte Cassino.

Na kongresu u Ljubljani 1821., Varaždincima je pripala čast obavljanje službe u dvorskom konačistu (1. đurđevačka i 1. križevačka bojna).

Nakon pariške revolucije u srpnju 1830., došlo je do novih ustanaka u Italiji, koje je carska armija pod Frimontom, ugušila. Austrijanci su Italiju napustili u srpnju 1831., ali već u siječnju 1832. morali su se vratiti u Bolognu.

1. đurđevačka bojna 1831. prebačena je u Penru i Rimini, a 2. bojna 6. travnja 1831. u Klagenfurt. Obje su se bojne iste godine vratile u Bjelovar i nisu sudjelovale u ratnim operacijama 1832.

Zgrada vojnog zapovjedništva u Bjelovaru sagrađena sredinom druge polovice 18. stoljeća

IV. Varaždinci pod carem Ferdinandom I. (1835. - 1848.)

Razdoblje mira 1835. - 1847.

Nakon što je 1835. g. umro car Franjo I., na prijestolje je slavnih predaka sjeo car Ferdinand I., sin cara Franje.

Tijekom slavne vladavine ovog vladara, proslavila je Đurđevačka graničarska pješačka pukovnija 1846. g. 100-godišnjicu svog postojanja. Zapovjednik pukovnije bio je pukovnik Nikolaus Philippović von Philippsberg* (na tom se položaju nalazio od 1843.). Stjegovi 1. i 2. graničarske bojne svečano su posvećeni.

Ustanak u Lombardiji i Veneciji

Ratni pohod 1848.

Iako je u Italiji vladao strah pred austrijskim bajunetama, koje su čuvale vanjski mir, od izdajničkih planova izdvajanja talijanskih područja ispod vlasti Habsburgovaca, nije se odustajalo.

Napetost je 1847. bila tako velika, da je postrojbama maršala grofa Radetzskog, koje su bile smještene u lombardijsko-venecijanskom kraljevstvu, poslano pojačanje.

16. kolovoza 1847. 1. je đurđevačka bojna pod zapovjedništvom bojnika Wolfganga Tišme stigla u Padovu (II. armijski zbor podmaršala d'Asprea, divizija podmaršala grofa Wimpfena, brigada general-bojnika kneza Wilhelma Thurn-Taxisa).

Sredinom rujna 1. križevačka bojna (bojnik Milutinović) stigla je u gornju Italiju i raspoređena je u I. armijski zbor podmaršala grofa Eugena Wratislava i brigadu Strassolda kod Comoa. Jedna je satnija prebačena u Oligiate.

23. siječnja 1848. đurđevačka je bojna iz Padove prebačena u Ferraru (4 satnije), u vojarne San Benedetto i Domenico. 2 su satnije smještene u utvrdu, a 84 vojnika u Comacchiu. U ožujku 1848.

* Pukovnik Nikolaus von Philippsberg postigao je čin podmaršala, otac je topničkog generala Josefa baruna von Philippovića, koji je 1878. g. proveo okupaciju Bosne. Josef je rođen 1818. u Gospiću, 1834. pristupio je 1. graničarskoj pukovniji, kao bojnik služio je 1848. - 1851. u Križevačkoj graničarskoj pješačkoj pukovniji, kada je kao potpukovnik prešao u glavni stožer. 1853. služio je u istoj graničarskoj pukovniji kao pukovnik i zapovjednik pukovnije. Pukovniku je napustio 1859. u činu general-bojnika.

izbila je revolucija, koja je natjerala maršala grofa Radetzkyja da napusti Milano. Nemiri su izbili i u Ferrari.

Zapovjednik utvrde bio je pukovnik grof Khuen. Postrojbe je između 20. i 25. ožujka okupio u utvrdi i pripremio se za borbu. Uz grad su prošle modenske, napuljske i papine postrojbe, a dijelovi su ostali u Ferrari kako bi izolirali austrijske postrojbe.

28. ožujka zapovjedniku utvrde je postavljen ultimatum za predaju. Grof Khuen ignorirao je ovaj dokument bez datuma i potpisa i utvrda je blokirana. Tijekom 3 i pol mjeseca opsade, postrojbe su imale problema s opskrbom i epidemijama. Tifus i skorbut svakodnevno su povećavali broj bolesnika koji se popeo na 300. Konačno je 14. srpnja general-bojnik knez Lichtenstein oslobodio utvrdu. Đurđevačkoj je bojni odano priznanje u dnevnoj zapovijedi maršala grofa Radetzkyja: "Zapovjedniku 1. đurđevačke bojne, bojniku Tišmi i svim časnicima i hrabroj momčadi, najtoplije se zahvaljujem za pokazanu ustrajnost i izdržljivost u službi".

2. rujna đurđevačka se bojna vratila u Padovu.

U međuvremenu Križevčani su se u Comou našli u teškoj situaciji. Radetzky je nakon izbijanja nemira brigadu Strassoldo prebacio u Milano, ali u Comou je ostavljena posada (križevačka bojna i 2 pješачke satnije Protraske), koja je uskoro bila odsječena od ostatka brigade.

U Comou su neredi izbili 18. ožujka 1848. Ulične barikade izolirale su vojarne. Dvojica časnika za vezu, na putu prema general-bojniku grofu Strassoldu, morali su se vratiti, jer je na njih iz kuća otvorena paljba. Sve su barikade bile u rukama švicarske nacionalne garde i stanovništva.

Potpukovnik Braunmüller poslao je na ulicu diviziju i 4. križevačku satniju iz vojarnje Francesco. U ulici Camerata postrojbe su naišle na žestoki otpor. Na njih su bačeni razni predmeti i otvorena paljba, tako da su se postrojbe nakon jednosatne bitke morale vratiti natrag u vojarnu.

Bojnik Milutinović uzbunio je 3 križevačke satnije u vojarni Erba, kako bi pomogle potpukovniku Braunmülleru. Neprijatelj ih je dočekao kamenjem i paljbom iz okolnih kuća. Bojnik Milutinović je poginuo (bio je ranjen u stopalo).

Križevačku je satniju u vojarni Theresa, opkolilo stanovništvo. Stražari su bili ili razoružani ili ubijeni. Od 45 vojnika straže na Portelli, insurgenti su zarobili 20 vojnika sa zapovjednikom. Ostali su uspješno pobjegli u vojarnu.

Zbog nedostatka hrane i streljiva, vojarne Erba i Theresa predale su se 21. ožujka. Odobren im je slobodan odlazak u Švicarsku i Tirol. Istu je sudbinu doživjela i vojarna Francesco koja se predala 23. ožujka.

Satnije koje su bile prebačene u Solbiate podređene su pukovniku u Kopalu (10. poljska lovačka bojna). Isti im je naredio odlazak u Varese. Tijekom marša razbilo ih je 2.000 insurgenata.

Iako je austrijska armija u gornjoj Italiji bila pripravna za ustanak, nemiri su je uspješno iznenadili. Bez pojačanje gušenja ustanka nije bilo moguće.

Radetzky je postrojbe okupio kod Verone i čekao dolazak pričuvnog zbora. Ovaj je u travnju 1848. ustrojen kod Gorza pod zapovjedništvom topničkog generala Nugenta, iz postrojbi gradačkog popunidbenog okruga. Početak operacija trebao je biti na području sjevernog Veneta, nakon čega bi se uspostavila veza s Radetzkyjem.

U sastavu zbora nalazile su se i 2. đurđevačka bojna (divizija podmaršala grofa Thurn-Walle-Sassina i brigada general-bojnika viteza von Culaža), i 2. križevačka bojna (u diviziji podmaršala Franza grofa Schaaffgotschea i brigadi pukovnika von Kleibergera). Nugent je 18. travnja 1848. počeo s napredovanjem prema Udinama.

Nakon što je prijeđena venetska granica, 2 satnije đurđevačke bojne (4. divizija) poslone su pod zapovjedništvom satnika Altha iz pješачke postrojbe Zanini, iznad doline Isonzo, kako bi razbile neprijateljske skupine istočno od Cividalea. Izvidnica je 20. travnja stigla u Wolsano (kod Tolmeina).

21. je bila već na Monte Colauralu. S druge su je strane zaustavili insurgenti. Morala je zaobići neprijateljske položaje i preko Monte Kuka i St. Egidia doći zapadno od Grimaccoa. Iako je bila napadnuta s leđa, razbila je 300 ustanika koji su držali kapelicu St. Egidio. Nakon toga nesmetano je ušla u Cividale. Nakon što je razoružala i ovaj grad, vratila u Udine (v. Hillebrandt "Feldzug in Ober Italien"), pohvaljeni su potporučnik Georg Donath, desetar Peti i graničari Imbro Vlašić i Mirko Gračar.

Preostali je dio postrojbi 2. đurđevačke bojne (5. i 6. divizija) iz Udina prebačen preko Godroipa u Sacile.

1. svibnja naređen je odmor i novi raspored postrojbi u Venetu. 2. križevačka bojna dobila je novog brigadira: pukovnika baruna von Stillfrieda.

Marš prema Veroni spriječile su neprijateljske postrojbe pod papinskim generalima Durandom i Ferrarijem, s 25.000 do 30.000 vojnika. Kako bi izbjegao odlučujuću bitku s nadmoćnim protivnikom, Nugent je krenuo u gorsko područje prema Feltreu i 9. svibnja uspio je odbaciti papinskog generala kod Paderobba. Lavovski udio zasluga u ovom uspjehu pripada brigadi Culož, koja je do 15 h do dolaska pojačanja ustrajno odolijevala nadmoćnijem neprijatelju.

2. đurđevačka bojna s 3 satnije šttila je austrijske položaje prema Bassanu. 3 satnije smijenile su odjele 1. i 2. banske graničarske pukovnije kod Oniga i Cornude. Paljba je počela u 10 h 30' i insurgenti su natjerani u bijeg.

Za svoje je zasluge satnik Maxon odlikovan vojnim križem. Narednik Thoma Bosanac odlikovan je srebrnom medaljom za hrabrost II. razreda. U izvješću su pohvaljeni: satnik barun von Lippe, natporučnik Markus Margotić, narednik Lukas Dukić, desetar Puskas i strijelci Višnić i Peter Kralić. Teško su ranjena 3 graničara, nekoliko lakše.

Topnički general Nugent razbolio se u Trevisu. Zapovjedništvo je preuzeo podmaršal Thurn koji je 22. svibnja s pričuvnim zborom stigao u St. Bonifacio, gdje ga je dočekala naredba Radetzkyja da krene prema Vincenzi i otjera Duranda. Thurn nije uspio i 25. svibnja priključio se glavnoj armiji kod Verone.

U sastavu II. armijskog zbora (podmaršal barun d'Aspre) bila je i 2. đurđevačka bojna (u diviziji Schaaffgotsche i brigadi general-bojnika grofa Gyulaya).

Radetzky je 27. svibnja u predvečerje napustio Veronu i nakon kratkog marša stigao u Mantuu.

29. svibnja u jurišu na crtu bojišnice (...) sudjelovala je i 2. bojna.

II. zbor je nakon toga prebačen u Gazzoldo, tako da nije sudjelovao u bici kod Goita.

Kada je Radetzky 2. lipnja obaviješten o padu Peschiere, odlučio je krenuti prema Vincenzi.

Postrojbe su iz Verone pod zapovjedništvom Culocza, krenule preko St. Bonifacia i Montebella. I. i II. zbor napali su Duranda i natjerali ga s 18.000 vojnika na predaju. 2. đurđevačka bojna izvršila je juriš na samostan Madonna del Monte.

Do dolaska II. pričuvnog zbora pod podmaršalom barunom von Weldenom, II. je armijski zbor ostao u Vincenzi. Đurđevčani su držali Madonnu del Monte.

Nakon povratka u Veronu, dio je postrojbi bojne upućen na izvidnički položaj kod St. Andree.

Nakon što je Radetzky nakon bitke kod Vincenze zaposjeo Veneto (osim Venecije), okupio je preostale postrojbe i napao Karla Alberta kod Sone i Sommacampagne.

2. đurđevačka bojna prebačena je u brigadu Gyulay, ali budući da je brigadir bio bolestan (pukovnik grof Pergen), predvodila ju je 48. pješačka pukovnija (Haugwitz).

Brigada je do La Zine ustrojila 2 napadačke skupine i pričuvu.

Lijeva skupina (zapovjednik potpukovnik Odelga iz 48. linijske pješačke pukovnije) raspolagala je divizijom 2. đurđevačke bojne, bojnom 48. pješačke pukovnije, s 3 topa, 32 pionira i 12 ulana. Zadatak joj je bio izvesti juriš kroz tjesnac između Madonne del Monte i Sone.

Bitka kod Sone (Italija) 23. srpnja 1848. godine. Bojna Varaždinsko-đurđevačke graničarske pješačke pukovnije osvaja jurišem visoravni kod Sone (HR DABJ 430 - Osobni fond Rudolf Fingerhut)

Desna je skupina (zapovjednik bojnik Desimon iz 48. linijske pješačke pukovnije s 11. poljskom lovačkom bojnom, 2. bojnom 48. linijske pješačke pukovnije, 3 topa, 32 pionira i 11 ulana) bila određena za frontalni napad na Sonu.

Pričuvu (zapovjednik konjički satnik Aschbach) su činile 4 satnije 2. đurđevačke bojne i ostatak carskog ulanskog eskadrona.

Napad je počeo u 6 h 30'. 11. poljska lovačka bojna jurnula je na Casu Fusaru, a divizija Đurđevčana na Raineru, gdje su dočekane topničkom i puščanom paljbom 2. savojske pijemontske pukovnije s utvrđenog obrambenog položaja na strmoj terasi. Zahvaljujući 48. linijskoj pješačkoj pukovnici i 4 đurđevačke satnije, južni je dio uzvisina zaposjednut već u 9 h 45'. Pola sata kasnije neprijatelj je bajunetama otjeran sa Sone i odbačen do Castelnova. Brigada Gyulay zaplijenila je i nekoliko neprijateljskih topova (desetaru Tomo Predragović i Johann Jakšeković). Graničari Miško Hanževački, Marko Bardek i Mato Janković uspjeli su se s 3 pripadnika 48. linijske pješačke pukovnije održati u napadu 24 neprijatelja. Tijekom poslijepodneva ova su 3 vojnika primijetila kola s pijemontskim vojnicima, te su napali pratnju, otjerali ju i zaplijenili kola s ratnom blagajnom.

U borbama kod Sone poginuo je satnik Drenovac i jedan graničar, 59 ih je ranjeno. Istakli su se i desetari Petar Sertić i Andrea Hugjek, strijelac Michael Trepolec i pješak Vaso Tastalović.

Zbog nespretnosti brigade Simbschen, bitka se produžila do 25. srpnja, kada je završila sjajnom pobjedom kod Custozze.

Prethodni je dan II. zbor rasporedio svoje postrojbe na bojišnici San Giorgio u Saliceu, i 25. u zoru napao je utvrđene uzvisine Sommacampagne i Custozze.

Brigada Gyulay napala je u 3 skupine.

2. đurđevačka bojna trebala je napredovati preko Palazza Brognala i istjerati neprijatelja iz klanca. Sudjelovala je i u napadu na Sommacampagnu s 11. poljskom lovačkom bojnom i bojnom 48. linijske pješačke pukovnije. Poginuli su potpukovnik Johann Petras i 2 graničara, ranjeno ih je 59. Istakli su se kadet Alexander Bojčetić, narednik Thomas Hanževačky, desetari Martin Matina i Vido Kos, graničari Demetar Obranović i Stefan Ferenčević.

U međuvremenu je 2. križevačka bojna obranila Valeggio.

Od sredine srpnja bila je sa 4 satnije raspoređena u I. zbor (grof Wratislav), diviziju kneza Karla Schwarzenberga i brigadu general-bojnika Strassolda. I ona je sudjelovala je u bici kod Custoze, a 23. srpnja i u bici kod Sommacampagne. Držala je položaj kod groblja (njezine 2 satnije bile su od sredine srpnja prebačene u II. pričuvni zbor podmaršala baruna von Weldena, u diviziju podmaršala baruna von Stürmera i brigadu pukovnika baruna von Stillfrieda, u Bellano, Pieve di Cadore i Bossanu).

Nakon nesretnog ishoda bitke kod Custoze, sardinijski je kralj 26. srpnja počeo s povlačenjem. Povlačenje je štitio general Sonaz kod Volte.

Radetzky je isti dan krenuo preko Mincia, kako bi umjesto taktičkog proganjanja, napredovao na suprotnoj obali rijeke. II. je zbor preko Valeggija trebao krenuti na Voltu, gdje je u 18 h počela bitka.

Pijemont je poražen i natjeran na povlačenje.

Đurđevčani su se tijekom napredovanja prema Volti nalazili na začelju povorke, tako da su se kasno uključili u borbu.

28. srpnja II. je zbor bio prebačen u Gazzoldo.

Kada je kralj Karlo Albert, nakon 4-dnevne bitke, shvatio da je poraz neizbježan, ponudio je primirje koje je Radetzky odbio i odmah se najkraćim putem preko Cremone uputio u Milano.

30. srpnja izvidnica je brigade Strassoldo (I. zbor), istočno od Ca de Mari (nedaleko od Gadesca kod Cremone) naišla na pijemontsku zaštitnicu i napala ju.

4 satnije Križevčana i 1. bojna linijske pješačke pukovnije princa Hohenlohea, upućene su prema Gadescou kako bi opkolile neprijateljske postrojbe, na što se neprijatelj povukao.

Pijemont je poražen 1. kolovoza i kod Lodija, a 4. je kolovoza uslijedio juriš na Milano. 2. križevačka bojna štitila je lijevi bok brigade Strassoldo od C. Rogoreda prema Nosedu.

4. kolovoza 2. je đurđevačka bojna preuzela izvidnički položaj s obje strane ceste prema Porti Romani. 5. je kolovoza desetar Ivo Vodogazec pokazao toliku odvažnost u bici, da mu je maršal Radetzky

I. i II. križevačka bojna i I. i II. đurđevačka bojna sudjelovale su u ratnim operacijama austrijske vojske protiv talijanskih ustanika od svibnja do rujna 1848. godine

ky još na bojištu obećao srebrnu medalju za hrabrost I. razreda. Odlikovao ga je nekoliko dana kasnije osobno podmaršal d'Asprea u Milanu. 6. kolovoza Radetzky je nakon 4 i pol mjeseca ponovo ušao u Milano.

Sardinija se povukla iz Ticina (nakon potpisivanja konvencije), na što je 9. kolovoza Radetzky s kraljem zaključio primirje.

2. đurđevačka bojna nije se stigla odmoriti. 13. kolovoza krenula je u Bergamo, kako bi tamo razbila Garibaldijeve postrojbe. Nakon Bergama prebačena je u Padovu preko Verone, gdje se 10. rujna spojila s 1. đurđevačkom bojnou.

17. rujna 2. bojna prebačena je u Mestre zbog opsade Venecije. Tamo se već nalazila i 1. banatska bojna. Obje su graničarske bojne raspoređene u brigadu Mitis.

Naporna služba i nezdravi zrak lagune izazvali su epidemije, tako da je jako brzo oko 400 graničara završilo u bolnici, što braniteljima grada nije promaklo. 27. listopada napali su Mestre skriveni u gustoj magli u 5 h 30'. Banatska izvidnica nije ih uspjela zaustaviti. Đurđevčani su se žilavo branili, ali kada su ih s barikada i krovova napali i građani Mestre, austrijske su se postrojbe silom morale probiti do Celarina.

Poginula su 4 graničara, 25 ih je bilo ranjeno, između kojih i satnik Margotić. Zarobljeno ih je 50.

Pristigla pojačanja vratila su već sljedeći dan Austrijance u Mestre. 1. đurđevačka bojna pridružila se 2. bojni u brigadi general-bojnika Götza.

Nekoliko dana poslije zbog mjesečne smjene na položajima 1. đurđevačka bojna bila je već na putu prema Trevisu, a 2. prema Casaleu.

Svojom su se hrabrošću u posljednjih nekoliko dana istakli narednik Michael Puškarić, desetari Ručić, Kambrić, Nikolaus Popović, Simon Marinković, Ferdinand Berndt, razvodnici Thomas Premec, Josef Lovreković i Sava Vukadinović, graničari Mathias Halzus, Lukas Hajduković, Miško Sabolović, Michael Tandarić, Andreas Kramarić, Johann Blažeković, Philipp Jovičić, Simon Marković i Philipp Bankovac.

*Croaten Quartier in Casa Piccozzi bei Mestre vor Vendig (HR HDA 903, Inv. br. 1222 — Grafička zbirka)
(Hrvatski vojnici u Mestreu prilikom opsade Venecije 1848.)*

V.

Varaždinci pod carem Franjom Josipom II. (od 2. prosinca 1848.)

Pariška je veljačka revolucija posebno jak odjek imala u Austriji. Mađari su zatražili personalnu uniju, Slaveni federalni, a Nijemci centralistički ustav. Talijani u lombardijsko-venecijanskom kraljevstvu tražili su potpuno odvajanje od Monarhije. Nemiri su zabilježeni posvuda, a u Beču, Pragu i Budimu izbila je otvorena revolucija.

Bolesni car Ferdinand I. abdicirao je 2. prosinca 1848. u Olmützu, i to u korist nećaka nadvojvode Franje Josipa. Mladi se car našao u teškoj unutarnjo-političkoj situaciji, koju će zahvaljujući čvrstom ustrojstvu vojske, ipak prebroditi.

Ratni pohod u Italiju 1849.

Sardinija je pažljivo promatrala unutarnje zapletaje u Austriji. Kralj Albert je tada otkazao primirje i napao austrijske pokrajine. Primirje je ionako istjecalo 20. ožujka 1849, a na taj su dan neprijateljstva i obnovljena.

Austrija je tijekom kratkog pohoda u 3 dana postigla 2 sjajne pobjede — kod Mortare i Novare. Carska je vojska pod Radetzkyem već 26. ožujka sklopila novo primirje.

Varaždinci nisu sudjelovali u borbama.

1. i 2. križevačka bojna činile su posade u Piacenzi i Brescellu. 1. đurđevačka bojna u ožujku 1849. pridružila se opsadnim postrojbama Venecije. Prebačena je u San Donu i podređena general-bojniku Russu.

19. ožujka neprijateljski je odred od oko 100 vojnika krenuo duž kanala Sile na Torreu di Caligu i otvorio je puščanu paljbu na Cavuzuccherinu. Natporučnik Eduard Mašek uzvratio je paljbom i odred se povukao. Pobočnik bojne, poručnik Matić, odmah je nakon prvih pucnjeva stigao na bojišnicu.

Pohvaljeni su časnici, te desetari Markus Kovačević i Čizmeković i graničar Šoštarić.

Opsadi Venecije u srpnju pridružila se i 2. đurđevačka bojna pod zapovjedništvom bojnika Turskog (San Michaeli di Quarto).

Tijekom noći 2. kolovoza Venecija je zbog nedostatka namirnica, pokušala proboj. Odred od 1.600 vojnika krenuo je iz Tre Porti prema Cavallinu i u 2 h napao je satniju Kotzi (bojnik Turski) koja je imala raketni top. Topom su izvrsno upravljali topnik Ferdinand Sembratović i raketar Jose Brenner. Nakon što je i Venecija otvorila topničku paljbu, bojnik Turski povukao se na povoljniji položaj.

U 5 h stigle su postrojbe satnika baruna von Lippea i natporučnika Nagya s 2 raketna topa i neprijateljske su se postrojbe raspale u neredu. Tako su se brzo povukle, da topovi više nisu stigli ispaliti nijedan pucanj.

Gubici neprijatelja: 15 poginulih (2 časnika) i 40 ranjenih. Vlastiti su gubici bili manji: ranjen je liječnik Mandel.

Đurđevčani su pohvaljeni u zapovijedi zapovjednika zbora: "Nakon čitanja izvješća brigadnog zapovjedništva br. 299 od 3. kolovoza, obvezan sam pohvaliti bojnika Turskog i momčad Đurđevačke graničarske pješačke pukovnije, koja je sudjelovala u borbama kod Cavellina. Od zapovjedništva tražim da ubrza prikupljanja svjedočanstava o hrabrosti pojedinaca, jer ih namjeravam poimence spomenuti njegovoj ekscelenciji, gosp. maršalu radi pohvale.

Thurn m. p. podmaršal
Casa Papadopoli, 5. kolovoza 1849."

Na osnovi priloženih svjedočanstava u armijskoj zapovijedi br. 29, de dato Verona, 17. srpnja 1850., bojnik Josef (...) von Turski i satnik Karlo barun von Lippe odlikovani su vojnim križem za zasluge, dok su satnik Franz Nikerl i natporučnik Ignaz von Nagyajtai javno pohvaljeni.

Za zasluge u operacijama od 19. ožujka i 2. kolovoza odlikovani su: srebrnom medaljom za hrabrost I. razreda deseteri Danilo Rašeta i Trifun Kaiser, srebrnom medaljom za hrabrost II. razreda: deseteri Demeter Vraneš, Markus Kovačević, Čizmeković, Kožar, razvodnik Martin Koprec, graničari Johann Mihokšić, Stefan Ban, Šoštarić, dok je narednik Gerba pohvaljen.

Svećenik Miloš (...) odlikovan je svećeničkim križem za zasluge, a liječnici Anton Brandel i Anton Mandel malom zlatnom civilnom medaljom za zasluge.

Novčani prilozi sakupljeni za pukovnicu isplaćeni su obiteljima poginulih i invalida.

Zapovjednik pukovnije, pukovnik Philipp Reiche von Thuerecht, darovao je 21 dukat za hrabre graničare 2. bojne, koji su zbog ranjavanja kao invalidi vraćeni u domovinu ili se istakli u borbi. O tome je glasovao stožer bojne i od svake satnije nagrađeni su narednik, desetar, razvodnik i graničar. Dodjeljivala se 1 nagrada od 4 dukata, 2 nagrade od 3 dukata, 3 nagrade od 2 dukata i 5 nagrada od po 1 dukat.

7. srpnja u prisustvu brigadira general-bojnika Russa podijeljene su premije: 4 dukata desetaru Danielu Amičiću iz 7. satnije, koji je 9. svibnja 1848. g. kod Cornude predvodio postrojbe i osujetio neprijateljsko opkoljavanje 4. divizije pri čemu je sam teško ranjen; 3 dukata dodijeljena su graničaru Valeku Jendrašinecu i Martinu Saboliću iz 8. satnije, koji su u istoj bici teško ranjeni; po 2 dukata dobili su graničari Franjo Pavković, Michael Rac i Andro Hasan, svi iz 9. satnije, koji su ranjeni kod Sommacampagna; 1 dukat dobio je desetar Mato Kozar iz 7. satnije, koji se kod Sommacampagne sa svojim vodom odupirao dok nije ostao bez streljiva, a onda je neprijatelja otjerao bajunetama. Dukat je dobio i graničar Mato Matota iz 9. satnije, koji je u istoj bici teško ranjen, i graničar Markus Mraz za Sonu, gdje se pod topničkom paljbom prvi probio do kuća, zatim graničar Lukas Zernić iz 11. satnije, koji je tada teško ranjen, i konačno graničar Glišo Blažević iz 12. satnije, koji se kod Sone prvi probio u ograđeno crkveno dvorište i u bijeg natjerao 12 pijemontskih vojnika, a jednog usmratio.

Velike su gubitke uzrokovale i bolesti koje su izbile među vojnicima tijekom opsade Venecije: lagunska groznica, tifus i kolera. Svaka je poslala oko 400 do 500 graničara u bolnicu. U razdoblju od 3 tjedna 1. je bojna izgubila 140 graničara, a 2. bojna 88.

Stanje je bilo tako loše, da su opsadne postrojbe poslone na oporavak u Monzambano i Valeggio.

Venecija se predala krajem kolovoza 1849. nakon čega je 1. bojna prebačena u Milano, a 2. bojna u Monzu. U ovim su gradovima bojne do povratka u domovinu obavljale posadnu službu.

I. i II. društvena vojna u opsadi Venecije od 17. rujna .1848. do kraja kolovoza 1849. godine

Ratni pohod u Ugarskoj 1848. - 1849.

Najveći je kaos revolucija 1848. g. izazvala u zemljama ugarske krune.

Dok su Mađari uspješno radili na personalnoj uniji, Hrvatska je tražila da Habsburgovcima bude neposredno podređena, a ne preko Ugarske. Još prije izbijanja revolucije, 21. veljače 1848., na hrvatskoj zemaljskoj skupštini u Zagrebu, raspravljalo se o okružnici Varaždinske županije koja je sadržavala zahtjeve za vlastitim Vrhovnim sudom i samostalnom sekcijom u Ugarskoj kancelariji u Beču. U Beč je poslana deputacija, ali car Ferdinand odobrio je samo proglašenje pukovnika Jelačića banom Hrvatske, koji je u roku od 8 dana unaprijeđen u čin podmaršala. Ostali su zahtjevi ostali neispunjeni.

Jelačić je podržavao sve pokrete protiv revolucije u Ugarskoj. Uspio je zadržati vlast i nakon što je u lipnju djelovanjem ugarske vlade izgubio službu i sve časti. Pripreme za rat brzo su počele.

Hrvati su mobilizirali poljske i pričuvne bojne graničarskih pukovnija (...). Okupljeni su i seljaci i dragovoljci iz susjedne Srbije radi obrane Vojne krajine, kao i za upade u južnu Ugarsku. Ove su postrojbe bile slabo opremljene i naoružane.

Sukobi su počeli već u lipnju, ali u njima su Hrvati zadržali prednost. Prve ratne operacije počele su tek u rujnu, u kojima je Đurđevačka graničarska pješačka pukovnija sudjelovala s 3. i 4. bojnom, a Križevačka s 3. bojnom (ukupno 2.000 Varaždinaca).

Početak rujna, postrojbe hrvatskog bana stigle su do Drave i utaborile se pod podmaršalom Hartliebom kod Veröczea. Đurđevčani su bili u brigadi general-bojnika Dietricha, zajedno s 3. križevačkom bojnom, Otočanima i 3 eskadrona banderijalnih husara. Brigada je raspolagala s jednim topom od 6 i jednim od 3 funte uz raketnu bitnicu. Dravu je ban prešao 11. rujna kod Legráda.

Regularne ugarske postrojbe povlačile su se preko Stuhlweissenburga na cesti Pester i 26. rujna stigle do Pákozde i Velencze, dok je ban napredovao uz Blatno jezero. Sve je postrojbe okupio 25. rujna kod Stuhlweissenburga.

Zapovjednik mađarskih postrojbi Moga trebao je spriječiti daljnje napredovanje bana prema Pešti kod Pákozda, te je zaposjeo obrambene položaje lijevo uz močvaru Velencze, desno uz vinograde.

29. rujna Jelačić ga je napao, ali budući da je naišao na neočekivano žilav otpor, obje su se strane povukle: Mađari u Martonvásár, Hrvati u Stuhlweissenburg.

Ban je odustao od ofenzive na Peštu, i 1. listopada krenuo je preko močvara prema Raabu.

U Stuhlweissenburgu ostavljena je radi zaštite bolnice i skladišta 12. divizija pod zapovjedništvom natporučnika Kasimira Perčevića. Diviziju su zarobile mađarske postrojbe i lokalno stanovništvo. Tek krajem kolovoza 1849. uspostavljena je veza s u međuvremenu ponovo ustrojenom 5. đurđevačkom bojnom.

Carski povjerenik za Ugarsku, grof Lamberg, ubijen je 28. rujna u Pešti na Dunavskom mostu u napadu sjekirama (...). U Ugarskoj je proglašeno opsadno stanje. Kada je 6. listopada dio bečke posade prema zapovijedi ministra rata Latoura trebao krenuti u Ugarsku, revolucija je izbila u Beču. Latour je ubijen na užasan način: bio je razapet na stupu svjetiljke.

Car Ferdinand pobjegao je u Olmütz, a glavnim zapovjednikom austrijske vojske imenovan je knez Windischgrätz.

Jelačić, koji se u međuvremenu nalazio kod Wieselburga i čekao na pojačanje iz Beča, na vijest o događajima u glavnom gradu monarhije, odmah se uputio prema njemu. Knez Windischgrätz je u Moravskoj 20. listopada proglasio prijeki sud.

Nakon što je Beč okružen sa svih strana, postrojbe su se probijale kroz grad od 25. listopada.

3. đurđevačka bojna, u brigadi general-bojnika Neustaedtera, 28. je listopada napredovala predgrađem Landstrasse i zaposjela Dom invalida. Potpukovnik von Reiche, koji se s bojnom nalazio kod

St. Marx crkve, naredio je 9. diviziji da štiti raketnu bitnicu poručnika Otta, južno od željezničkog kolodvora. Kasnije je tu dužnost preuzela 15. satnija. Pola 16. satnije šttilo je topove (od 6 funti) pješake bitnice natporučnika Mikše, a pola 18. satnije željeznički kolodvor.

S ostalim je satnijama potpukovnik Rieche uspostavio tzv. Marxovu crtu. Bojna je tijekom ovih borbi izgubila 2 graničara, a 19 ih je ranjeno.

Za hrabro držanje odlikovani su: potpukovnik Nikolaus Lovrić vojnim križem za zasluge, desetari Peter Busia i Markus Blažeković srebrnom medaljom za hrabrost I. razreda i desetar Karlo Pocernić srebrnom medaljom za hrabrost II. razreda.

U međuvremenu je podmaršal Moga trebao slijediti bana, što je Moga oklijevajući i učinio.

Windischgrätz je banu naredio da odbaci Mađare. Hrvati (4. đurđevačka bojna pod satnikom Bogdanovićem), krenuli su u susret Mogi, koji je 29. listopada prešao Fischu, i napali ga sljedeći dan kod Schwechata. Mađari su bježali prema Schwadorfu u potpunom rasulu i povlačili se prema Požunu.

U domovini zapovjedništvo je preuzeo umirovljeni satnik Nikolaus Horvat, budući da su svi ostali aktivni i umirovljeni časnici otišli na bojište. Horvat je nastojao što prije ustrojiti 5. bojnu, za što je i pohvaljen u generalskoj zapovijedi (de dato Zagreb od 4. studenog 1848). Kasnije je dobio i čin bojnika s odgovarajućom mirovinom,

5. đurđevačka i križevačka bojna pod zapovjedništvom bojnika Engelberta Dimačeka prebačene su u Legrád. 5. đurđevačka bojna trebala je kasnije zaposjesti rovove kod Čepina. Križevačka se bojna 19. prosinca proslavila u obrani Petrovaradina.

4. đurđevačka bojna vraćena je iz Beča u domovinu (najprije pod zapovjedništvom satnika Pisačića, kasnije bojnika Buncića).

Potpukovnik von Rieche, koji je u međuvremenu unaprijeđen u pukovnika, preuzeo je vrhovno zapovjedništvo hrvatskih pukovnija, tako da je zapovjedništvo 3. đurđevačke bojne predao satniku Bogdanoviću. 5. bojnu preuzeo je bojnik Nikolaus Mirković, koji je već 28. studenoga odbio napad insurgenata pod Perczelom. Odlikovan je vojnim križem za zasluge.

Nakon zaposjedanja Beča (31. listopada), Windischgrätz je neumorno radio na ustroju operativne armije. Već u prosincu smatrao je da raspolaže s dovoljnim snagama, i nakon što je car Franjo Josip I. preuzeo vlast (2. prosinca), 15. je prosinca Windischgrätz počeo s gašenjem ustanka u Mađarskoj.

3. đurđevačka i 3. otočanska bojna bile su s 2 eskadrona saskih kirasira* i bitnicom od 6 funti, raspoređene u brigadu general-bojnika Kriegerna i diviziju podmaršala Hartlieba I. armijskog zbora (ban podmaršal barun von Jelačić).

Zbor je napredovao preko ugarskog Altenburga prema Raabu. 27. prosinca zajedno je s II. zborom zaposjeo Raab i preko Kis-Béra nastavio prema Stuhlweissenburgu.

30. prosinca počela je bitka kod Múora, u kojoj je Jelačić razbio mađarski zbor Perczel. Na to je iz Pešte u Debreczin pobjegla mađarska vlada.

Već 5. siječnja 1849., nakon samo 3 tjedna, Windischgrätz je ušao u Peštu, ali rat je tek počeo.

Mađarska glavna vojska pod Görgeyem uspjela je izbjeći Windischgrätzta i krenula je prema podmaršalu grofu Schlicku, koji je prema Kaschauu napredovao s 8.000 ljudi iz Galicije.

Kao pojačanje poslana mu je divizija (brigada Parrot i Kriegern) podmaršala Schulziga. Ove su postrojbe 19. siječnja preko Hatvana, Miskolca ušle u Szikszó, gdje je uspostavljena veza sa Schlickom.

* Pripadnici posebnih pukova teške konjice.

Ali, Schlick se uskoro našao između dvije vatre — između Görgeya i Tokaja. Zbog toga je 8. veljače napusti Kaschau i preko Agteleka krenuo prema Rimi i Szombathu, kako bi se spojio s Windischgrätzom.

14. veljače Schlick je većim dijelom postrojbi prošao Tornallyu, kada je brigadu Kriegern tijekom marša kroz selo, s topničkom paljbom napao mađarski vojskovođa Dembinski. Brigada je odmah prihvatila borbu i Mađari su se brzo povukli na Putnok. Đurđevačku bojnu je pratila do St. Királya, gdje je izmijenjeno još nekoliko pucnjeva. Bojna je u tabor kod Tuga stigla tek u 23 h.

Praćen kišom, Schlick je 22. veljače ušao u Petervásár, gdje su Đurđevčani preuzeli stražarsku službu. U noćnom prepadu Mađara na Pétervásár, bojna se hrabro borila.

Kako bi se spojio s Windischgrätzom, Schlick je 26. veljače krenuo kroz tjesnac Sirok prema Verpelétu, gdje je sljedeći dan počela bitka. Verpelét se nalazi u dolini koja se proteže u smjeru istok-zapad. Sjeverno od naselja smjestile su se mađarske bitnice, a južno od njega svako je približavanje otežavalo 2 jutra širok i prilično dubok vodeni jarak.

Brigada Kreigern napala je naselje sa zapadne strane. Zbog topničke paljbe smjer je napada promijenjen na jug; 2 pješake i jedna raketna bitnica uspjele su zaposjesti uzvisinu južno od naselja i natjerati mađarske bitnice na prestanak paljbe. Sada su đurđevačka i otočanska bojna uspjele pregaziti vodeni jarak i probiti se u naselje s južne i zapadne strane. Ulične su borbe završile protjerivanjem Mađara.

Progonitelji su napali mađarski husari, ali 2 su eskadrona saskih kirasira otjerali neprijateljske husare. Ponovljeni napad insurgenata osujećen je.

Brigada Krieger okupila se na bojištu, a u predvečerje je križevačka bojna i obližnju šumu kod Kompelta očistila od neprijatelja.

Đurđevačka bojna je imala 8 poginulih i 14 ranjenih. Tijekom bitke istakli su se poručnik Michael Gazdić, desetar Peter Vranko i bubnjar Jakob Gjurić. Dvojica posljednjih odlikovani su i srebrnom medaljom za hrabrost I. razreda.

Istovremeno kada je počela bitka kod Verpeléta, Windischgrätz je s II. zborom napao mađarsku glavnu armiju kod Kápolne i potukao Mađare pod Dembinskim. Ovaj se povukao do Poroszla iza Tise.

Nakon bitke kod Kápolne brigade Kriegern i Deym progonile su sa zborom podmaršala Vrbne Dembinskog. 6. ožujka zaposjele su Poroszlö.

Neprijatelj je napredovao prema Szoluoku, što je kneza Windischgrätza natjeralo da veći dio snaga prebaci u okolicu Czegléda i Kecskeméta.

Zbor Schlick, u koji su se Đurđevčani vratili nakon što su privremeno bili dodijeljeni podmaršalu Vrbni, marširao je prema Czeglédu.

U sljedećih nekoliko dana, Đurđevčani su prebačeni u I. zbor (ban podmaršal barun von Jelačić), u čijem su sastavu Križevčani bili neprekidno od početka operacija.

U austrijskom glavnom stožeru raspravljalo se o ofenzivi na Szegedin, ali prije nego što je takva zapovijed uopće bila izdana, nova je ofenziva Austrijance opet iznenadila: mađarska glavna armija pojavila se nedaleko od Szoluoka i Kápolne, ugrožavajući vezu s Budimom i Peštom.

Windischgrätz je tada svoje snage prebacio dalje na sjever i zatvorio sve ceste prema Budimu i Pešti. Budući da nije bilo dodatnih vijesti o neprijateljskim kretanjima, Windischgrätz je krenuo prema Hatvánu i preuzeo je zapovjedništvo nad tamo raspoređenim zborovima. Ban je napustio Czegléd i uputio se na sjever.

Tijekom ovog bočnog marša njegove su 2 zaostale brigade 4. travnja napadnute kod Tápio Bieske (mađarske postrojbe Klapkas). Napad nije uspio i Mađari su natjerani u bijeg.

Jelačić je nastavi marširati prema Isaszeghu, kamo je s iscrpljenim postrojbama stigao u podne 6. travnja. Mađari su ih odmah napali. Stradalo je Jelačićevo desno krilo, tako da je Windischgrätz 7. travnja morao povući svoje postrojbe kod Pešte (kod Rakosa).

Mađari su u susret knezu Windischgrätzu poslali samo jedan zbor, a ostatak snaga poslali su na Komornu, kojeg je opsjedao podmaršal Wohlgemuth. Wohlgemuth je poražen 19. travnja kod Nagy-Sárloa, nakon čega se povukao preko Waaga u okolicu Séllyea. Mađari su pod zapovjedništvom Görgeya ušli u Komorn.

Windischgrätz, koji je za Görgeyov marš saznao tek 12. travnja, stajao je sa svojim postrojbama kod Rakosa. I. zbor zaposjeo je prostor između taborske bolnice i ceste Kerepes, središte se nalazilo kod kamenoloma. Ovdje je 3. đurđevačka bojna preuzela izvidničku službu.

Ozbiljniji se sukob dogodio tek 21. travnja. Bojnu je umjesto bolesnog bojnika Bogdanovića, predvodio satnik Rušan. Položaj su napale 3 bojne, 2 eskadrona i bitnica. Rušan, kojem su u pomoć stigle 2 ličke satnije, naredio je zaposjedanje rova. Jedna je satnija određena za pričuvu. 2. đurđevačke satnije pod satnikom Nikolausom Lovrićem nalazile su se lijevo od rova, 1 pod natporučnikom Rakiašem desno od ličke, a 3 su satnije bile pričuva. Na Rušanov je položaj prebačena i bitnica, koja je spremno dočekala mađarski juriš. Natporučnik Rakiaš napao je istovremeno neprijateljski bok natjerao Mađare na povlačenje. Bojna je imala 5 ranjenih.

U izvješću zapovjednika bojne pohvaljeni su satnik Lovrić i natporučnik Rakiaš, narednici Baukovac, Gerbaš i Horvath, desetari Gazibara i Seny, razvodnici Krznarić i Bengez, bubnjar Turalo i graničari Sabolić, Jandroković i Kereš.

U međuvremenu je knez Windischgrätz opozvan. Novom zapovjedniku armije, topničkom generalu Weldenu, s obzirom na odnos snaga, nije ništa drugo preostalo, nego povlačenje iz Pešte.

Zbor Jelačić ostao je u Pešti do 24. travnja kako bi štitila postrojbe tijekom povlačenja. Nakon toga krenuo je krenuo nizvodnu uz Dunav i 10. svibnja stigao je u Osijek, kako bi okupio postrojbe general-bojnika Thodorovića u Banatu i time dobio jezgru buduće Južne armije.

U glavnom gradu Mađarske ostavljena je posada u jačini od 4 bojne, 1 eskadrona, 1 topničke i pola pionirske satnije pod zapovjedništvom generala Heutzija, koji je Budim u najkraćem roku utvrdio i pripremio na žilavi otpor. Posadu je činila i 3. križevačka bojna.

Mađarska glavna armija pod Görgeyom nije progonila Austrijance prema Požunu, već se prema uputi vlade vratila u Peštu, kako bi vratila glavni grad. 4. svibnja 1849. Peštu je opkolilo 30.000 vojnika.

Nakon što se Heutzi odbio predati, Mađari su isti dan izvršili juriš. Uspjeli su se probiti do Vodenih vrata, gdje su ih Križevčani dočekali s 2 topa. I ostali su pokušaji propali zbog žilavosti Varaždinaca.

Već 5. svibnja Križevčani su napali mađarske opsadne postrojbe, koje su uskoro zbog nedostatka streljiva morale prekinuti topničku paljbu.

Odred Križevčana i pješačke postrojbe Wilhelm 11. svibnja je čak odbacio Mađare iz Vodenog grada u Staru Peštu.

Nakon što je novi juriš Mađara u noći sa 16. na 17. svibnja odbijen, Mađari su branitelje odlučili iscrpiti prividnim napadima. Tek 21. svibnja Görgey je ponovo ozbiljno napao nakon što je paljbom oštetio bedem, uspio se probiti u utvrdu.

Heutzi se nalazio kod Križevčana u Vodenom gradu. Odmah je s 2 i pol satnije Varaždinaca i 2 satnije Wilhelmovih postrojbi, požurio u utvrdu, u čijim je uličicama došlo do ogorčenih borbi. Uključila se i pričuva, ali Heutzi je tada mušketom smrtonosno pogođen u grudi. Bilo je to u 8 h ujutro. Otpor je bio sve slabiji i u 9 h bijeli je stijeg izvješten kao znak predaje. Posada je pala u ratno zarobljeništvo.

U svim ovim borbama protiv nadmoćnog neprijatelja Križevčani su jasno pokazali žilavost i po-zrtvovanost u bezizlaznim situacijama.

4. đurđevačku bojnu, koja je nakon pobjede kod Schwechata 30. listopada 1848. iz Beča vraćena u domovinu, dočekala je u Koprivnici naredba, da se pridruži opsadi posadnog mjesta Osijek. Raspoređena je u brigadu Thodorović i diviziju general-bojnika Trebersburga. Osijek je izdajom pao u ruke insurgenata i trebalo ga je ponovo zaposjednuti.

4. đurđevačka bojna je pod zapovjedništvom satnika Tarbuka krajem studenog 1848., preko Đurđevca i Pitomače krenula prema Osijeku. 3. prosinca zaposjela je izvidničke položaje na desnoj obali Drave kod Miholjca. Miholjac je bio polazište za operacije kod Viljeva, i 29. i 30. siječnja 1849. kod Osijeka. Uspjesi su ostvareni s malim gubicima (1 poginuli, 4 ranjena).

Satnik Raimund Tarbuk odlikovan je redom željezne krune III. razreda, natporučnik Michael Piškor vojnim križem za zasluge, desetar Stefan Baborčan srebrnom medaljom za hrabrost I. razreda, a graničari Georg Turailić i Mato Heinz srebrnom medaljom za hrabrost II. razreda.

Nakon kapitulacije bojna je u Osijeku ostala do 21. veljače 1849., kada je prebačena u Szegszárd, zbog vijesti o ustanku u Földváru.

Prilikom ulaska u naselje nije bilo znakova nemira, ali iznenada je iz svih kuća otvorena puščana paljba, koja je ubila 9 graničara. Bojna se okupila izvan naselja i tada je uz pomoć pojačanja zaposjela mjesto bez otpora.

Nakon toga prebačena je u Kamenicu, kamo je u brigadu pukovnika Mamule stigla početkom travnja i određena je za opsadu Petrovaradina. 29. svibnja 4. bojnu je smijenila 3. đurđevačka bojna, koja je sa zborom Jelačić krajem travnja iz Pešte stigla u Hrvatsku.

4. bojna je 2 satnije prebacila u Legrád, odakle je 5. bojna pod zapovjedništvom bojnika Stokuče poslana u Pécs, čije je zapovjedništvo u travnju povjerenjeno pukovniku von Reicheu.

Satnija 5. bojne prebačena je u utvrđeni Szigeth. Reiche je naredio utvrđivanje (...) Barcsa, u čemu mu je pomogao umirovljeni bojnik Dimaček, koji je zapovijedao dravskim kordonom.

Ali, 5. bojna je bila preslaba za stalnu posadu Pécsi, Sziklosa i Szigetha i pacifikaciju okolice. U Pécs je zato prebačena i 5. bojna 2. banske graničarske pješačke pukovnije, a 5. đurđevačka bojna ostala je kao posada u Sziklosu.

Pojavljivanje mađarskog pučkog ustanka kod Turonya i Szalánta 10. lipnja natjeralo je bojnika Stokuča da se tamo uputi s 1 i pol satnijom, 12 husara i topom od 3 funte.

Stokuča je u šumi između 2 spomenuta naselja naišao na 8.000 insurgenata, kojima su zapovijedali odvjetnici i ostali županijski činovnici.

Stokuča je ustrojio jurišni odred od satnije satnika Josefa von Mraovića, s 8 husara i topom; on sam krenuo je za odredom s pola satnije i 4 husara. Ophodnje su štatile bokove i leđa.

Na Turony je izvršen juriš. Kada je zapaljena kuća kalvinističkog svećenika, zbog jakog je sjeverno-istočnog vjetrova, stradalo još 18 kuća. 15 zarobljenika, između kojih je bio i županijski sudac Szt. Lörcincza, a koji su zatečeni s oružjem, streljao je prijeki sud. Insurgenti su izgubili 100 vojnika.

Za ovu sjajnu akciju bojnik Stokuča odlikovan je viteškim križem Leopoldovog ordena; satnik Josef Mraović i natporučnik Michael Dadasović vojnim križem za zasluge, desetar Johann Vukadinović zlatnom, a kadet Lukas Milošević i narednik Adam Nikšić srebrnom medaljom za hrabrost I. razreda; desetar Theodor Maletić, graničari Nikolaus Boban, Nikolaus Gergan, Zako Jandrić i Nikolaus Tadianović dobili su srebrnu medalju za hrabrost II. razreda.

Kada su postrojbe mađarskog pučkog ustanka primijećene kako se kreću prema Pécsi, u susret im je 15. lipnja krenuo bojnik Borota s 8 satnija 5. banske bojne i 3 đurđevačke satnije. U gradu su odmah izbili nemiri. Borota je najprije odbacio mađarski pučki ustanak, a tada je otvorio granatnu paljbu na grad i prisilio i Pécs na predaju.

Mađarima 12. lipnja 1849. nije uspio napad na Legrád (12. đurđevačka divizija pod satnikom Ladislavom Pisačićem). Uz spomenutog satnika, za hrabro je držanje pohvaljen i narednik Jazić u generalskoj zapovijedi br. 152. od 6. kolovoza.

Od ožujka 1849. bilo je jasno da rat u Ugarskoj neće tako skoro završiti, zato su s carem Nikolajem počeli pregovori o vojnoj pomoći. Budući da se car bojao kakve bi posljedice za Poljsku imala samostalnost Ugarske, početkom svibnja obećao je intervenciju.

Do lipnja ustrojene su 2 velike armije: austrijska pod zapovjedništvom topničkog generala Haynana kod Požuna i ruska kod Dukle u Galiciji pod zapovjedništvom Paskievitscha, slavnog pobjednika nad Turcima i Poljacima.

Obje su armije trebale po mogućnosti istovremeno ući u Ugarsku.

Haynan je natjerao Görgeya natrag na Tisu i ušao u Peštu, koju je Kossuth — odgovorni gubernator republike Mađarske — morao napustiti već drugi put i sjedište vlade prebaciti u Arad na Marosu.

Haynan je nastavio marš preko Szegedina prema Temesváru, dok je Paskiewitsch preko Grossvardeina napredovao prema Aradu.

Jelačić nije imao toliko sreće. Neprijatelja je nakon zaposjedanja Titelovog platoa i opkoljavanja Novog Sada i Petrovaradina, odbacio kod O-Becze preko Tise. Ali, kada je 14. srpnja napao mađarskog generala Veltera kod Hegyesa, pretrpio je poraz.

I opsada Petrovaradina je djelomično oslabljena, budući da je ostala samo brigada Mamula, u čijem je sastavu bila i 3. đurđevačka bojna. Bojna je kod Petrovaradina ostala do njegove predaje 7. rujna.

Bojna je pohvaljena: "S visokom zapovijedi Južne armije — da dato Ruma od 5. rujna tekuće godine — naređeno je raspuštanje opsadnog zbora kod Petrovaradina i bojna se upućuje u Bjelovar. Dan odlaska bit će naknadno određen. Povodom toga moram odati priznanje gospodinu zapovjedniku bojne, svim časnicima i momčadi i zahvaliti im za njihovu požrtvovanost, hrabrost, odvažnost i ustrajnost, koju su tako jasno pokazali u ovoj teškoj situaciji. Uvijek ću se s ponosom sjećati da sam zapovijedao jednom tako uzornom postrojbom.

Mamula, pukovnik."

Vijest da je Haynan zaposjeo Szegedin i da maršira prema Temesváru, Jelačić je dobio 5. kolovoza. Tamo se preko Slankamena uputio i Jelačić.

4. đurđevačka bojna, koja se nalazila u Kamenici, prebačena je pod zapovjedništvom generala Rheinbacha u Mehadiu, kako bi se priključila postrojbama Wallmodena u sjevernom dijelu doline Temes — Bela Reka. Zakasnila je kao i 5. đurđevačka bojna i nisu sudjelovale u ratnim operacijama. 5. bojna napustila je 1. kolovoza Sziklós, kako bi se u Zemunu pridružila brigadi general-bojnika Mayerhoferu, ali i njoj je naređeno da krene prema Temesváru. U Nagy-Köversu 80 je graničara podleglo koleri. Ovdje su u rujnu 1848. na putu prema Stuhlweissenburgu, zarobljena 266 vojnika 12. divizije. 28. kolovoza sljedeće godine oslobodila ih je 5. bojna. Stijeg 4. bojne ostao je u diviziji, koja je imala samo jednog časnika — natporučnika Kasimira Perčevića. Kada je Perčević zarobljen, narednici Stefan Kelebuda i Nikolaj Lekšić naredili su da se stijeg bojne uništi, ali stjegonoša desetar Blasius Kovačević, omotao je stijeg oko svog tijela i sačuvao ga skoro punu godinu dana.

Tek kada je u međuvremenu u satnika unaprijeđeni Perčević preuzeo zapovjedništvo divizije u Nagy-Köversu, Kovačević je predao stijeg za kojeg se smatralo da je izgubljen. Stijeg je uz povike oduševljenja izvješten.

Nesretni je bratoubilački rat u međuvremenu završio pobjedničkom bitkom kod Temesvára (9. kolovoza), predajom Görgeya kod Világosa (13. kolovoza) i predajom Komorna 3. listopada 1849.

Regiment	Bataillon	Mannsch.	Füsilier	Grenadier	Artillerie	Dienst in...		Mannsch.
						
Maraschiner Kr. u. G. Nr. 5	1. Bataillon	7	115	6	68			
	2. "	4	68	1	64			
	3. "	59	106	267	10			
	4. "	2	72	95	36	704	944	
	5. "	5	133	32	17			
	Lundensgattung	5	5	31				
	Summa		82	497	432	145		
Maraschiner G. Nr. 6	1. Bataillon	5	300		23			
	2. "	19	200	19	72			
	3. "	10	90	72	24			
	4. "	5	108	47	37	743	1111	
	5. "	7	123	7	10			
	Lundensgattung	2	5	7				

Jah 1. und 2. Bataillon
 fort in Albanien, Jah 3. 4.
 und 5. aber in Ungarn
 eingesetzt.

Dieses zwei Bataillone fort
 in Albanien eingesetzt

Dieses 3. Bataillone fort
 in Ungarn eingesetzt

Was dieses Regiment am 1. Jan
 1849, beim in Wien kam alle
 dem ungarischen Bataillon

Ratni gubici Križevačke i Đurđevačke pukovnije tijekom rata 1848. i 1849. godine u Italiji, Mađarskoj i Austriji. Obje pukovnije izgubile su 2.037 graničara (HR HDA 426 - Ujedinjena generalkomanda 1850-P39-9)

Početak listopada, 3., 4. i 5. đurđevačka bojna vratile su se u Bjelovar. 2. bojna vratila se iz Italije 28. rujna. 1. je bojna ostala u Italiji.

U Križevačkoj graničarskoj pješačkoj pukovniji Leopoldovim su ordenom odlikovani bojnik Josef von Phillipović i satnik Balthasar Petrásk; željeznom krunom III. razreda bojnik Gustav Henriguex (za hrabro držanje u njegovoj prethodnoj 43. pješačkoj pukovniji), potporučnici Michael Rohak i Stephan von Nikolić; vojnim križem za zasluge bojnici Josef von Phillipović, Johann Regelsberg von Thurnberg i Gustav Henriquez, satnici Hermann barun Dahlen von Orlaburg, Georg Dolločhak, Josef Potočić, natporučnici von Malinarić, Moriz Jakšim, Stanislaus Šimunić, Paul Žiža, potporučnici Emerich Susić, Eugen de Quelf, Franz Simić, Alois Rubido, Adolph von Schwagel, Adolph Heim i Vincenz Mirković.

Ratne operacije u Ugarskoj 1848./49. - varaždinski graničari sudjeluju u bitkama kod Pakozda, Velenze, Verpeleta, Capolne...

U Đurđevačkoj graničarskoj pješačkoj pukovnici vojnim križem za zasluge odlikovani su bojnik Josef Mittesser von Dervnet (za hrabro držanje u prethodnoj 47. pješačkoj pukovnici) i bojnik Philipp Bogdanović (za držanje kod Petrovaradina), zlatnom medaljom za hrabrost stjegonoša desetar Kovačević i desetar Johann Vukadinović, srebrnom medaljom za hrabrost I. razreda narednici Stefan Kelebuda, Stefan Nikšić, Lukas Milošević (...), desetari Daniel Rašeta, Peter Vranko, Stefan Bobovčan, Ivo Vodagažec, Peter Sertić, Peter Busija i bubnjar Jakob Gjurić.

Srebrnom medaljom za hrabrost II. razreda odlikovani su potporučnici Alexander Bajčetić, Thoma Bosanac i Thomas Hanževački, narednici Lekšić i Nikola Nikšić, desetari Adam Petras, Theodor Malletić, Demeter Vraneš, Vido Kos, Karlo Počernić, Georg Petak, Mathias Čizmeković, Andreas Hudjek, Martin Matina, razvodnici Stefan Milčić, Martin Koprec, Mathias Heinz, strijelac Michael Trepotec, graničari Nikolau Boban, Nikolaus Gerdan, Zako Jandrić, Mathias Šoštarić, Blasius Tatalović, Stefan Ferenčević, Markus Tadiančević, Stefan Mikolčić i Stefan Ban.

Malom zlatnom civilnom medaljom za zasluge odlikovan je liječnik Kölbreuter.

Razdoblje mira 1849. - 1858.

Revolucionarni preokreti 1848. g. ugrozili su austrijsko prvenstvo u Njemačkoj. Pruska politika u mnogim je državama Njemačkog saveza zadobila podršku. Ako je Austrija htjela sačuvati primat, morala se suprotstaviti Pruskoj.

Napetosti između dvije države bile su u rujnu 1850. zbog ustavne svađe u Hessenu tako velike, da se car Franjo Josip I. u dogovoru s Bavarskom i Württembergom, odlučio na upad austrijsko-bavarske vojske u Hessen. Budući da je bio pripravan i na rat s Pruskom, okupio je postrojbe u Češkoj. Vrhovnim je zapovjednikom ove armije imenovan Radetzky.

2. đurđevačka bojna pod bojnikom Turskim napustila je Bjelovar 27. studenog 1850. Preko Beča, Brünna i Kolina uputila se prema Münchengrätzu. Početkom prosinca stigla je u Gabel, u brigadu general-bojnika Töröka, diviziju podmaršala kneza Lichtensteina i zbor podmaršala grofa Clama.

Nakon odlaska 2. bojne, radi posadne službe u Zagrebu ustrojena je bojna od pripadnika obje varaždinske graničarske pukovnije. Ali, 2. đurđevačka bojna brzo se vratila.

Pruska se naime nije osjećala doraslom ratu i 28. studenog 1850. bezuvjetno je pristala na austrijske uvjete u "Olmützer Punktationen". Austrija se zadovoljila diplomatskom pobjedom i do rata nije došlo.

2. đurđevačka bojna 8. veljače 1851. napustila je Zagreb i uputila se prema turskoj granici gdje je preuzela kordonsku službu između Gradiške i Broda. U turskoj provinciji Bosni nemiri su stalno izbijali. Granica je zbog turskih izbjeglica i sumnjivih elemenata bila stalno pod nadzorom.

28. listopada 1851. 2. đurđevačka bojna vratila se u Bjelovar, ali već je 27. studenog bila na putu u Milano, kako bi smijenila 1. đurđevačku bojnu. U Milano je stigla 8. siječnja 1852.

1. đurđevačka bojna je nakon povratka iz Italije još u listopadu 1851. prilikom posjeta cara Hrvatskoj, prebačena u armijsku diviziju podmaršala baruna von Buritsa u Zagrebu.

Stalne povrede granice od strane turskih izbjeglica kao i ustanak u Crnoj Gori, natjerali su grofa Leiningena 1853. na energičnu intervenciju u Konstantinopolu. Kako bi se navedenoj intervenciji dala odgovarajuća jačina, naređeno je da se na crti Karlovac — Ljubljana okupi armijski zbor pod zapovjedništvom topničkog generala grofa Jellačića.

1. đurđevačka bojna stigla je pod bojnikom Bigom 8. veljače u Karlovac.

Turska se na kraju pokorila austrijskim zahtjevima. Do vojnog pohoda, inače nazvanog "Kraxenfeldzug", nije došlo i Đurđevčani su se mogli vratiti u Bjelovar.

Zbog ruskih ofenzivnih planova na Balkanskom poluotoku, izbio je 4. listopada 1853. rusko-turški rat. Zapadne su sile bile na strani Turske. Samo Austrija i Pruska nisu sudjelovale u ratu protiv dotadašnjeg saveznika; ograničile su se na zahtjeve da Rusija napusti zaposjednute dunavske kneževine.

Kako bi se južnoslavenske prijatelje Rusije, odvratilo od napada na Tursku, carskom je odlukom od 2. veljače 1854., naređeno prebacivanje 2 armijskih zborova u Južnu Ugarsku. Hrvatsko-dalmatinski zbor stavljen je u stanje pripravnosti.

Đurđevčani su sudjelovali s 2 bojne. 1. poljska bojna pod bojnikom Derwentom napustila je Bjelovar 13. veljače 1853., a nakon marša do Stare Gradiške brodom je prebačena u Weisskirchen, gdje se priključila srpsko-banatskom mobilnom armijskom zboru. Zapovjednik zbora bio je zemaljski upravitelj Banata podmaršal grof Coronint. Đurđevčani su raspoređeni u brigadu general-bojnika grofa Degenfelda i diviziju podmaršala Wolfa.

U lipnju 1854. Austrija je s Portom sklopila ugovor, u kojem se obavezala na zaposjedanje dunavskih kneževina radi ugrožavanja ruske crte povlačenja.

Pokret je stvarno naređen. 1. đurđevačka bojna 16. je srpnja 1854. napustila Weisskirchen u krenula prema erdeljsko-moldavskoj granici na prijevoju Tölgyes, kamo je stigla 3. kolovoza u brigadu general-bojnika Blumenkrona.

Rusi su bili natjerani na povlačenje iz Vlaške i Moldavije, nakon čega su ove zemlje okupirale austrijske i turske postrojbe.

1. đurđevačka bojna prešla je granicu 15. rujna kod Borszéga, ušla je u Moldaviju i preko Piatre i Romana prebačena je u Yassy. Na odredište je stigla 2. listopada. U Yassyu je u sastavu brigade Maroičić ostala do 15. veljače 1855., kada je nastavila marš prema Tektusu. 12. srpnja konačno je stigla u Galatz. 16. graničara umrlo je od kolere.

Nakon raspuštanja moldavskog operativnog zbora, bojna je sredinom prosinca 1855. krenula natrag u domovinu i to preko Erdelja, Banata i Slavonije. Prvi su dani marša bili užasni (- 24°C). 53 graničara ostala su u moldavskim bolnicama zbog smrzotina. 4. ožujka 1856. bojna se vratila u Bjelovar.

I 2. đurđevačka bojna pod zapovjedništvom bojnika Bige imala je dugotrajan i težak marš.

Kada je Rusija zbog okupljanja austrijskih postrojbi u Ugarskoj, u Poljsku i Wolhyniu poslala pojačanja iz unutrašnjosti, car Franjo Josip I. naredio je 15. svibnja 1854. raspoređivanje vojske u Galiciji. 2. bojna dodijeljena je III. armijskom zboru (divizija podmaršala baruna von Bianchija i brigada general-bojnika viteza von Steininger). 2. je bojna baš kao i 1. prebačena u Weisskirchen, odakle je preko Lugosa, Deve, Bistritze, Gure Humore (12. srpnja) i Kolomeje, stigla u Nižniúu.

Mješovita divizija natporučnika Šivkovića za utvrđivanje Prezemysla, 30. rujna upućena je prema Szasz-Regenu (dolazak u zimski tabor 26. listopada).

Nakon što je uklonjena ratna opasnost, bojna je u srpnju krenula natrag u domovinu. Marširala je peko Marosa, Vasárhélya, Kokelburga do Orsove. Iz Orsove je do Stare Gradiške prebačena ratnim brodom, odakle je pješice 15. rujna 1855. stigla u Bjelovar.

Od 1. listopada do 11. studenog 1857. mješovita je bojna pod zapovjedništvom bojnika Viletza bola u Osijeku.

Austrija je kao posrednik u Rusko-turskom ratu od 1853. do 1856. godine na području Moldavije, Vlaške i Galicije angažirala vojsku u čijem sastavu su bile I. i II. đurđevačka bojna

Ratni pohod 1859.

Od 1849. rat je stalno visio u zraku, ali izbio je tek 1859. Napoleon III. podržavao je ujedinjenje Italije na temelju načela nacionalnosti. Neposredan povod ratu bio je novogodišnji govor francuskog kralja u kojem su spomenuti napeti odnosi s Austrijom.

24. travnja Austrija je Sardiniji u Torinu postavila ultimatum i zatražila da u roku od 3 dana pre-stane s naoružavanjem. Sardinija je odbila ispuniti austrijske zahtjeve.

U ratnim su operacijama sudjelovale postrojbe obje varaždinske graničarske pješačke pukovnije. Ali aktivnu je ulogu imala samo 2. križevačka bojna kod Solferina.

Austrijska je armija pod zapovjedništvom Gyulajja početkom svibnja prebačena u Lomellinu.

Nakon što je sredinom svibnja svima postalo jasno da se Njemački savez neće prikloniti Austriji, što je značilo da rajnskog bojišta neće biti, najveći je dio austrijske vojske prebačen u Italiju (4 zbora).

4. lipnja odigrala se sudbonosna bitka kod Magente i Gyulay se sredinom lipnja povukao preko Chiese. Pojačanje (XI. zbor podmaršala von Veigla) je stiglo do Mincia. U tom se zboru nalazila i 2. križevačka bojna (u brigadi general-bojnika von Baltina i diviziji podmaršala baruna Blomberga).

Gyulayevi neuspjesi natjerali su cara Franju Josipa I. da osobno preuzme vrhovno zapovjedništvo armije.

Armija gornje Italije 16. lipnja podijeljena je na 1. armiju pod Wimpfenom (lijevo krilo u kojem je bio i XI. zbor) i 2. armiju pod Schlickom (desno krilo).

Zbog približavanja Francuza Gardskom jezeru (brežuljkasti teren), 21. lipnja spojilo se svih 7 armijskih zborova na području Peschiera — Goito — Villafranca (160.000 - 170.000 vojnika).

Odluka je bila napasti Francuze iza Mincia. Austrijska je vojska već 23. prešla rijeku. XI. je zbor u 19 h bio je na cesti Cereta — Cerlungo — Castel Grimaldo, na 2. crti bojišnice iza lijevog armijskog krila.

24. lipnja u 2 h Francuska i Sardinija napale su 1. crtu bojišnice i iznenadile austrijske postrojbe, ali napad je odbijen.

Prema planu, 2. austrijska armija trebala se održati kod Solferina, dok je 1. armija trebala ofenzivno djelovati na cesti prema Montechiaru.

Nakon što je Wimpfen primio naredbu, XI. je zbor svoje brigade poslao samo kao podršku, ali do ofenzive nije došlo. Brigade su se u malim i odvažnim, ali nepovezanim probojima iscrpile.

Brigada Baltin (2. križevačka bojna, 9. linijska pješačka pukovnija Hartmann i 11. raketna bitnica), trebala je kao zamjena desnog krila III. zbora, napredovati desno od Guidizzola. Ove su postrojbe u 13 h stigle na odredište sjeverno od Guidizzola. Brigada je oko 13 h 30' krenula u juriš. Ali brigadir je ranjen i brigada se morala povući. Neprijateljska je konjica spriječila i drugi napad. Wimpfen se već u 14 h odlučio na povlačenje i o tome je obavijestio cara. Ali, u tom je trenutku bitka poprimila povoljniji ishod i povlačenje je ipak odgođeno. U 16 h desnom je krilu dan znak za opći juriš.

Brigada Baltin pojačala je postrojbe pukovnika Khevenhilera, ali zbog napada konjice, skrenula je sa smjera napada i našla se između glavne ceste i Casa Nuove Quagliare. Nakon 3 neuspješna napada na naselje uz podršku 11. raketne bitnice, morala se povući.

Tijekom ove posljednje bitke 1. armije, počelo je nevrijeme. Sa zapada počeo je puhati jaki vjetar koji je podigao guste oblake prašine koji su austrijskim postrojbama udarali ravno u lice. Iza 17 h počeo je pljusak i borbe su prekinute. Odvažnim carskim postrojbama nije uspjelo poraziti neprijatelja, ali ni on nije izborio odlučujuću pobjedu. Austrijanci su ostali kod Guidizzola.

Budući da je 2. armija počela s povlačenjem, ništa drugo nije preostalo ni Wimpfenu. Od XI. zbora prva se vratila brigada Baltin, a za njom su krenule ostale postrojbe i to preko Cerlunga do Goita i Verone.

U bici kod Solferina ranjeni su zapovjednik divizije, podmaršal barun Blomberg, i brigadir general-bojnik von Baltin. Poručnik Christ iz 2. križevačke bojne poginuo je, dok su satnik Hernburger, natporučnik Rohak i poručnici Bauer i Gručić ranjeni.

1. i 2. đurđevačka bojna još su prije izbijanja rata pod zapovjedništvom satnika Schwarzenberga i bojnika Maletića, prebačene u Štajersku. 1. je bojna nakon toga dodijeljena zboru grofa Degenfelda i 20. travnja stigla je u Graz.

Kada je nadvojvodi Johannu na samrtnoj postelji javljeno o dolasku bojne, izjavio je: "S varaždinskim sam graničarima dobio orden Marije Terezije, a sada će mi njihovi potomci iskazati posljednju počast."

Kako bi se ispunila njegova posljednja želja, bojna je 14. svibnja prisustvovala pogrebu. Jedna je satnija u mimohodu pratila lijes. Nakon toga smještena je u vojarnu u Beču i pohvaljena je tijekom smotre. Bojna se ostalim postrojbama u Italiji mogla pridružiti tek nakon nesretne bitke kod Solferina

(24. lipnja 1859.). U međuvremenu je 8. srpnja u Villafranci sklopljeno primirje. Bojna je u S. Bonifaciu podređena IV. armijskom zboru.

2. đurđevačkoj bojni brzojavom je javljeno u Maribor, gdje se trenutno nalazila, da se željeznicom prebaci do Trsta i brodom u Dalmaciju, kako bi ju obranila od mogućeg napada francuske flote.

Divizija satnika Donatha ostavljena je kao posada na otoku Visu, a ostale 4 satnije zaposjele su s 11. lovačkom bojnomo utvrde u Dubrovniku.

1. križevačka bojna najprije je dodijeljena 3. armiji nadvojvode Albrechta, koja je bila određena za bojište na Rajni, ali kada je ono otpalo, 1. lipnja je prebačena u X. zbor u Italiju. U borbama nije sudjevala. U sastavu brigade Daun XV. zbora bila je u obalnoj armiji.

Brigada Daun početkom je srpnja prebačena u Gradiscu na Isonzu. Nakon što je sve ukazivalo na francuski napad s mora na Veneciju, prebačena je 3. srpnja na položaje na venecijanskoj obali. Tako je 1. križevačka bojna s 2 satnije završila u Aquileji, a 4 satnije upućene su na obalu istočno od Ansa.

Francuzi su zaposjeli otok Lussin Piccolo, ali do ozbiljnijih operacija na Jadranu nije došlo.

Na bojišnicu su poslani i obje varaždinske pričuvne bojne (brigada general-bojnika von Čivića).

Đurđevačka pričuvna bojna 12. svibnja napustila je Bjelovar i krenula prema Zagrebu, gdje je odala posljednju počast banu Jelačiću i nastavila marš preko Karlovaca u Vrbovsko.

Križevačka pričuvna bojna stigla je 27. svibnja na utvrđene položaje kod Jelenja. Zbog nedostatka odgovarajućih skloništa, na položaje je postavljena polusatnija, a ostali su se odredi smjestili u naselja na Grobničkom polju. Kada bi neprijateljska flota ušla u Kvarner, Križevačka bi bojna branila Jelenje i prihvatila odrede iz Bakra i Porto-Réa brigade Giersig. U krajnjem slučaju preostalo bi joj povlačenje prema Karlovcu. Bojna je imala 4-dnevnu zalihu kruha, tako da bi u slučaju prekida veza s Rijekom, pričekala na opskrbu iz Karlovca.

6. srpnja u 17 h primijećena su 2 francuska ratna parobroda kod Rijeke. Nakon njihovog uplovljavanja u luku, austrijska se posada povukla prema S. Matiji (dijelovi brigade Giersig).

Brigada Čivić (3. križevačka bojna) koja je trebala smijeniti brigadu Giersig nakon što se ova povukla u unutrašnjost, trebala se 6. srpnja iz Jelenja prebaciti u Rijeku, ali javljeno joj je da krene do S. Matije ili da se utabori na Lujzijani. U 20 h uspjela se spojiti s brigadom Giersig.

3. đurđevačka bojna marširala je iz Vrbovskog prema Rijeci kako bi osigurala položaje u Jelenju.

Francuski su ratni brodovi isti dan u 17 h 30' napustili riječku luku. Nitko s broda nije pokušao ući u grad. Sat vremena kasnije u grad je ponovo ušla brigada Giersig.

3. đurđevačka bojna prebačena je u Rijeku, a križevačka iz S. Giovannija u Kastav.

Ali, ratni su uskoro sukobi prestali. 8. srpnja javljeno je da je sklopljeno primirje. Mir je potpisan 11. studenog u Zürichu. Austrija je Napoleonu III. predala Lombardiju, koju je kralj prepustio Sardiniji za Savoju i Nizzu.

Za svoje izvanredne zasluge, križevački je satnik Johann Knežić odlikovan željeznom krunom III. razreda, a poručnik Emerich Skuver vojnim križem za zasluge.

Ratni pohod 1866.

Borba za prvenstvo između Austrije i Pruske nije bila završena diplomatskim porazom Pruske 1850. (Olmützer Punktationen). Pruska nije zaboravila na poraz i u međuvremenu je izgrađivala vojsku i pridobivala sve više pristaša za svoju politiku u Njemačkom savezu. Napetosti u odnosima s Austrijom nisu nestale, ali Pruska je ovaj put imala Bismarcka, sposobnog državnika koji se nije bojao najtežih unutarnjih sukoba u zemlji, kako bi ostvario svoj cilj: hegemoniju Pruske.

Rat u Danskoj 1864. g. bila je posljednja zajednička ratna operacija austrijske i pruske vojske u kojoj su se borili rame uz rame. Ali zajednički je plijen ovog pohoda, zbog kasnijih problema u upravi Schleswig-Holsteina, bio neposredan povod rata 1866. g. Bismarck se pobrinuo za povoljne uvjete ratovanja. Pridobio je Italiju tako da je Austrija istovremeno napadnuta i sa sjevera i s juga.

U Češkoj je pruska taktika bila nadmoćna, ali u Italiji su postrojbe nadvojvode Albrechta slavile.

Na tradicionalnoj bojišnici gornje Italije ponovo su se našle 2. i 3. đurđevačka bojna pod pukovnikom Leopoldom Dossenom von Bilajgrad. 2. svibnja 1866. krenule su prema Veroni. Pri dolasku 9. lipnja podređene su brigadi general-bojnika grofa Dauna. Zapovjednik utvrde bio je topnički general Friedrich Jacobs, barun von Kantstein.

24. lipnja, na dan bitke kod Custozze, brigada grofa Dauna uputila se preko (...) kako bi se uključila u borbu, ali nije sudjelovala u bici.

4. đurđevačka bojna pod zapovjedništvom bojnika Wenzela Domaca krenula je prema Zagrebu nakon odlaska 2. i 3. bojne, koje su u srpnju prebačene u Veronu.

Usprkos sjajne pobjede kod Custozze, neuspjesi na sjevernoj bojišnici imali su za posljedicu prusko napredovanje prema Beču. Veći je dio armije zbog toga iz gornje Italije prebačen u Beč. U Italiji su ostale manje snage, a između njih i Đurđevčani u Veroni.

Na temelju ugovora potpisanog 26. srpnja u Nikolsburgu, nastupilo je primirje. Ali ono nije spriječilo Garibaldijeve dragovoljce da prelaze demarkacijsku crtu. Kada je njihovo okupljanje poprimilo zabrinjavajuće razmjere, 9. je kolovoza brigada Dossen (đurđevačka bojna), krenula prema Alzarei i S. Giorgu u Saliceu, kako bi ih razbili. Ali, konjaničke su ophodnje naišle samo na pojedince koji su odmah bježali. 12. kolovoza brigada se vratila u Veronu.

I Križevačka graničarska pješačka pukovnija na južnoj bojišnici bila je zastupljena s 3 bojne. U brigadi pukovnika Zastavnikovića bile su zaštitnica kod Polesine. Križevčani tijekom ovog pohoda nisu sudjelovali u odlučujućim operacijama.

23. kolovoza potpisan je mir u Pragu. Austrija je istupila iz Njemačkog saveza. Izgubila je Veneciju, koju je car Napoleon ustupio Italiji.

Đurđevačka graničarska pješačka pukovnija napustila je Veronu 16. listopada kao posljednja carska pukovnija.

Ujedinjenje je Italije bilo najvećim dijelom provedeno i time je završen važan odsječak svjetske povijesti. Gornja je Italija, čije je tlo bilo natopljeno krvlju austrijske vojske, bila izgubljena i to usprkos sjajnim pobjedama. Ironija sudbine!

Područje odlučujućih bitaka za samostalnost i ujedinjenje Italije kod Solferina 1859. i Custozze 1866. godine

Preustroj varaždinskih graničarskih pješačkih pukovnija u 16. pješačku pukovniku

1861. Hrvatski je zemaljski sabor zatražio ukidanje Vojne krajine i njezinu inkorporaciju u Hrvatsku, ali ovim je zaključcima uskraćena najviša sankcija.

Na temelju Nagodbe s Ugarskom iz 1868., kojom je uređen i državno-pravni položaj Hrvatske i Slavonije, ovo je pitanje ponovo postalo goruće. Stanovništvo je, osim toga ustanovu kućne zadruge, na kojoj je počivala institucija Vojne krajine, smatralo preprekom gospodarskog napretka i individualnog razvitka i zahtijevalo je njezino ukidanje.

Uvođenjem opće vojne obaveze 1868. Vojna je krajina izgubila opravdanje i s vojnog stajališta.

Odlučeno je da se inkorporacija vojno-krajiškog teritorija provede postepeno, kako bi se stanovništvo priviklo na građansku jurisdikciju i upravu.

Preustroj je najprije proveden u Varaždinskom generalatu, budući da je na njegovom području institucija Vojne krajine i ustrojena.

Nakon što je 19. kolovoza 1869. carskim patentom pripremljeno izlučivanje obje varaždinske graničarske pješačke pukovnije i vojnih komuniteta Senj, Bjelovar i Ivanić, isto je provedeno 1871. g. Tim je povodom car 8. lipnja graničarskom stanovništvu uputio manifest, u kojem mu se zahvaljuje za vjernost i predanost.

Varaždinske graničarske pukovnije ukinute su u lipnju 1871. Obrambenim su zakonom iz 1869. vojni obveznici, koji nisu raspoređeni u domobranstvo ili otpušteni iz vojne službe, ustrojili novu linijsku pješačku pukovniku pod nazivom "Varaždinska linijska pješačka pukovnika", sa sjedištem u Bjelovaru, ali trenutno bez numeracije..

Hrvatska i Slavonija dobile su treće popunidbeno zapovjedništvo. Od 1. siječnja 1872. ono je popunjavalo novu pješačku pukovniku. Novačenje se sada provodilo na temelju ustavnog odobrenja.

Prema Personalverordnungsblattu br. 41, od 20. studenog 1871., odlučeno je da budući da je nova pukovnika ustrojena 1. listopada, preuzme ime, broj i odoru 16. pješačke pukovnije baruna von Wetzlara, čije je popunidbeno zapovjedništvo raspušteno.

Kako bi pridjev "varaždinska" ostao u vojsci, pukovnika će osim imena vlasnika pukovnije, nositi i naziv "Varaždinska linijska pješačka pukovnika N. N."

Stjegovi ranijih graničarskih pukovnika br. 5 i 6, čuvaju se u Vojnom muzeju u Beču.

Tim je naredbama bila završena inkorporacija Vojne krajine u Hrvatsku, institucije stare 300 godina, koja je za monarhiju bila od iznimne važnosti i sa čijom je sudbinom bila usko povezana. Sjećanje na ovu vojničku zemlju koja je sudjelovala u slavnoj povijesti Austrije i dalje će živjeti u cijeloj vojsci.⁴

⁴ Nedostaje šest stranica.

MANIFEST

an Meine Grenzer der beiden Warasdiner (St. Georger und Kreuzer) Regimenter, der Städte Zengg, Belovár und Festung Ivanić, dann der Gemeinde Sissek.

Beseelt von dem Wunsche, die Wohlfahrt und Machtstellung der Monarchie zu erhöhen, habe Ich das staatsrechtliche Verfassungsleben in beiden Teilen derselben befestigt und neu begründet.

Es ist nunmehr Mein Wille, dass auch mein treues und tapferes Grenzvolk nicht länger ausgeschlossen bleibe von dem Vollgenusse der konstitutionellen Rechte, die den Ländern, zu welchen es staatsrechtlich gehört, gesetzlich zugesichert sind.

Die Gerechtigkeit erheischt dies jetzt umsomehr, als durch die Einführung der allgemeinen Wehrpflicht im Gesamtreiche die Bedingungen jener drückenden Ausnahmsstellung entfallen, welche bisher zur unverhältnismässig schweren Belastung der Militärgrenze, den anderen Ländern der Monarchie gegenüber, die Veranlassung boten.

Die bisherige Verfassung Meiner Militärgrenze wurzelt in einer langen Vergangenheit und ist mit den Sitten, Anschauungen und Gewohnheiten des Grenzvolkes innigst verknüpft.

Der plötzliche Übergang in ein neues Verwaltungssystem auf dem ganzen grossen Gebiet der Militärgrenze wäre daher eine schwierige, kaum zu bewältigende Aufgabe.

Aus diesem Grunde habe Ich mit Meinen Entschliessungen vom 19. August 1869 und vom 31. Jänner 1870 vorläufig nur die Übergabe der von Euch bewohnten Bezirke an die Civil-Verwaltung der Königreiche Kroatien und Slavonien angeordnet und zugleich verfügt, dass dieselbe allmählich und ohne Überstürzung durgeführt werde.

Euer Vorfahren waren es, welche sich vor drei Jahrhunderten als die Ersten der steten Verteidigung der Monarchie geweiht und das Militär-Grenu-Institut begründet haben.

Wieder sollt Ihr es sein, denen es beschieden ist, den übrigen Grenzern voranzuschreiten auf der Bahn konstitutionellen Staatslebens und gesetzlich normierter freiheitlicher Entwicklung.

Nie noch hat der Grenzer gewankt in seinen festen Sinne für Gesetz und Ordnung, in seiner treue für Thron und Vaterland.

Ihr werdet die gleichen heiligen Gefühle auch in Eueren neuen Verhältnissen bewahren, — Ihr werdet ebenso loyale, dem Staate treu ergebene Bürger sein als Ihr bisher hingebende tapfere Soldaten gewesen.

Euer Kaiser und König erwartet dies mit Zuversicht von Euch!

Mit Meiner Verordnung vom 8. Juni 1871 und Meinem Rescripte vom 8. Jun 1871 wurden alle Rechte und besonderen Begünstigungen in unverrückbarer Weise bezeichnet, die Euch nach dem Scheiden aus dem Grenzverbande gewährleistet bleiben.

Empfanget nun noch den Dank Eueres Kaisers und Königs für die unerschütterliche Treue und Ergebenheit, womit Ihr Euch gleich Eueren Vorfahren um Thron und Vaterland stets verdient gemacht habt.

Gegeben in unserer Haupt- und Residenzstadt Wien, am 8. Juni im Eintausendachthunderteinund vierzigsten, Unserer Reiche im dreiundzwanzigsten Jahre.

Franz Joseph m. p.

SBORNIK ZAKONAH I NAREDABAH

valjanih za kraljevinu

HRVATSKU I SLAVONIJU.

Godina

1871.

Komad XVI.

Izdan i razposlan dne 8. Srpnja 1871.

Br. 45.

Proglas

na Moje graničare obijuh varaždinskih pukovnijah (gjurğjevačke i križevačke), gradovah Senja, Belovara i tvrđjave Ivanića, zatim občine Siska.

Oduševljen željom, blagostanje i uzmožnost monarkije koliko je moguće po-
visitti, utvrdio sam i na novo osnovao državno-pravni ustavni život u obadvije njezine
polovice.

Sad je Moja volja, da i Moj vierni i hrabri graničarski narod neostane duže iz-
ključen od potpunoga uživanja ustavnih pravah, koja su zemljam, kamo isti državno-
pravno spada, zakonom osigurana.

Ovo sada tim više iziskuje pravda, što uvedenjem sveobće vojne dužnosti u cijeloj
monarkiji prestaju uvjeti onoga teškoga iznimnoga stanja, koji dosada bijahu povod-
dom, te je vojna Krajina naprema drugim zemljam monarkije bila nerazmjerno jako ob-
terećena.

Dosadašnji sustav Moje vojne Krajine ukorienjen je u dugoj prošlosti i tiesno je
skopčan s običaji, nazori i navikami graničarah.

Nagli prelaz u novo ustrojstvo upravo na celom velikom prostoru vojne Krajine
bio bi s toga potežka, ako ne takva zadaća, koja bi se jedva savladati mogla.

S toga sam razloga Mojim riešenjem od 19. Kolovoza 1869. i 31. Siečnja 1870.
odredio, da se predhodno samo oni kotari, u kojih Vi živite, predadu pod građjansku
upravu kraljevine Hrvatske i Slavonije, a ujedno naložio, da se ista predaja malo po
malo i bez prenađenja izvede.

Vaši su predci bili, koji su se prije tri stoljeća prvi neprekidnoj obrani monar-
kije posvetili i zavod vojne Krajine osnovali.

Vi opet budite prvi, kojim je sudjeno, da ostalim graničarom prednjačite na stazi
ustavnog državnog života i zakonom opredieljenog slobodnog razvitka.

Nikad jošte nije se graničar kolebao u stalnom čuvstvu za zakon i red, — u
viernosti svojoj prama prijestolu i domovini.

Vi ćete ta ista sveta osjećanja i u Vaših novih odnošajih sačuvati, — Vi ćete
biti isto tako lojalni, državi vierno odani građjani, kao što dosad bijaste požrtvovni, hrn-
bri vojnici.

S pouzdanjem očekuje to od Vas Vaš car i kralj!

Mojom naredbom od 8. Lipnja o. g. i Mojim odpisom od istoga dana označena
su stalnim načinom sva prava i osobite pogodnosti, koja Vam po izlučenju iz krajiške
uprave ostaju zajamčena.

Primite jošte hvalu Vašega cara i kralja za nepokolebljivu viernost i odanost, ko-
jom ste se Vi kao i Vaši predci za prijestol i otačbinu vazda zaslužnima učinili.

Životopisi časnika varaždinskih graničarskih pješačkih pukovnija odlikovanih ordenom Marije Terezije (kronološki redosljed)

Bauer, Ellias — rođen 1699. g. u Mainzu, u prosincu 1756. bojniki u Križevačkoj graničarskoj pješačkoj pukovniji, obranio je Strigauu 3. i 14. kolovoza 1757. Iste je godine sabljom porazio neprijatelja kod Landshuta. Odlikovan je malim križem i 1758. unaprijeđen u potpukovnika. Umirovljen je u studenom. U listopadu 1767. vratio se u pukovniju. Umro je 6. travnja 1769. u Križevcima.

Riese, Franz Karl — barun, topnički general, vlasnik 26. pješačke pukovnije, rođen u Brüggenu u Nizozemskoj. 1737. običan vojnik u nasljednom ratu u Bavarskoj i Italiji, kasnije satnik i pobočnik podmaršala Bärenklaui. Nakon Aachenskog mira potpukovnik u Križevačkoj graničarskoj pješačkoj pukovniji. U 7-godišnjem ratu (...) istaknuo se kod Brandeisa i Kl. Masslowitza (2. listopada 1757.), Domstadta, Dresdena (11. rujna 1758.) i Hochkircha. Odlikovan je malim križem, a 1761. dobiva titulu baruna. Sudjelovao je u bici kod Cöllna (nedaleko od Meissena 1759.), branio je Nieder-Ahrensдорf i Adelsbach (6. srpnja 1762.), gdje je bajunetama otjerao Pruse. 1763. postao je general-bojnik, 1773. podmaršal, a kratko prije smrti (umro je 20. svibnja 1786. u Grätzu u 65. godini) i topnički general. Bio je i zapovijedajući u Unutarnjoj Austriji i jedan od časnika koji su lukavošću i silom znali razbiti svakog neprijatelja.

Klebeck, Wilhelm — barun, topnički general, vlasnik 13. pješačke pukovnije, podrijetlom iz Lievlanda, rođen u Londonu 1729. Kadet u kirasirima, zastavnik u pješačkoj pukovniji i bojniki prije završetka 7-godišnjeg rata. U 43. godini pukovnik u Križevačkog graničarskoj pješačkoj pukovniji. Istaknuo se u obrani Rückertsa. Mali križ dobio je za Dittersbach (9. studenog 1778.). 21. travnja 1779. general-bojnik i barun. U ratu s Turcima brigadir u Laudonovoj glavnoj armiji, u studenom 1788. vlasnik 14. pješačke pukovnije. Sudjelovao je u jurišu na Beograd (30. rujna 1789.). 9. listopada 1789. podmaršal. Odlikovan je križem zapovjednika. 1794. zapovjednik Maastrichta u Nizozemskoj. 1. lipnja umirovljen kao topnički general. Umro je 4. lipnja 1811. u Günsu.

Hiller, Johann — barun, topnički general, zapovijedajući general u Galiciji, tajni vijećnik, vlasnik 53. pješačke pukovnije, rođen 1748. u Brodyu. Kao kadet u 15. godini pristupio je 8. pješačkoj pukovniji. U 20. godini potporučnik u 3. wurtemberškim dragunima, pukovnik u 35. pješačkoj pukovniji. 1774. satnik-poručnik u Križevačkoj graničarskoj pješačkoj pukovniji. U prosincu 1783. bojniki. Predvodio je bojne u Njemačku, a nakon povratku bio je nadzornik tvornice svile u Bjelovaru. U kolovozu 1788. potpukovnik. Iste je godine odlikovan viteškim križem. 1789. nakon zaposjedanja Berbira pukovnik i barun. 1794. general-bojnik i ratni povjerenik u Italiji, 1796. zapovjednik brigade na Rajni.

1798. sudjelovao je u bici na Lechu, 1799. u Švicarskoj gdje je kod Züricha i ranjen. U rujnu 1799. podmaršal. 1800. g. zapovjednik zbora u sjevernom Tirolu, 1801. zapovjednik divizije u Zagrebu, pa vojni zapovjednik u Innsbrucku. 1805. zapovjednik u sjevernom Tirolu, a 1809. zapovjednik II. zbora. Iste je godine u travnju sudjelovao u bici kod Landshuta, a 3. svibnja kod Ebbelsberga i konačno kod Asperna. Za Aspern dobio je čin topničkog generala i nagrađen je državnim posjedom. 1809. - 1811. u Zagrebu je i Slavoniji, 1813. na čelu je vojske Unutarnje Austrije, kasnije armije u Italiji. 1814. zapovjednik u Erdelju i Galiciji. Umro je 6. lipnja 1819. i pokopan je u Lembergu.

Wiesy, Karl — Ritter, general-bojnik, podrijetlom graničar, rođen je u Podlapuku (Lički okrug), 1766. vojnik u varaždinskom husarskom zboru, gdje u 19. godini dobiva čin konjičkog satnika, a nakon turskog rata i čin bojnika. Odlikovan je viteškim križem. Kao pobočnik topničkog generala de Vinsa 20. srpnja 1790. istaknuo se u osvajanju Czettina. 1794. potpukovnik, 1797. pukovnik u Petrovaradinskoj graničarskoj pješačkoj pukovniji, ali više ne sudjeluje u ratnim operacijama. Umro je kao general-bojnik i brigadir u Bjelovaru 6. veljače 1802. u 52. godini.

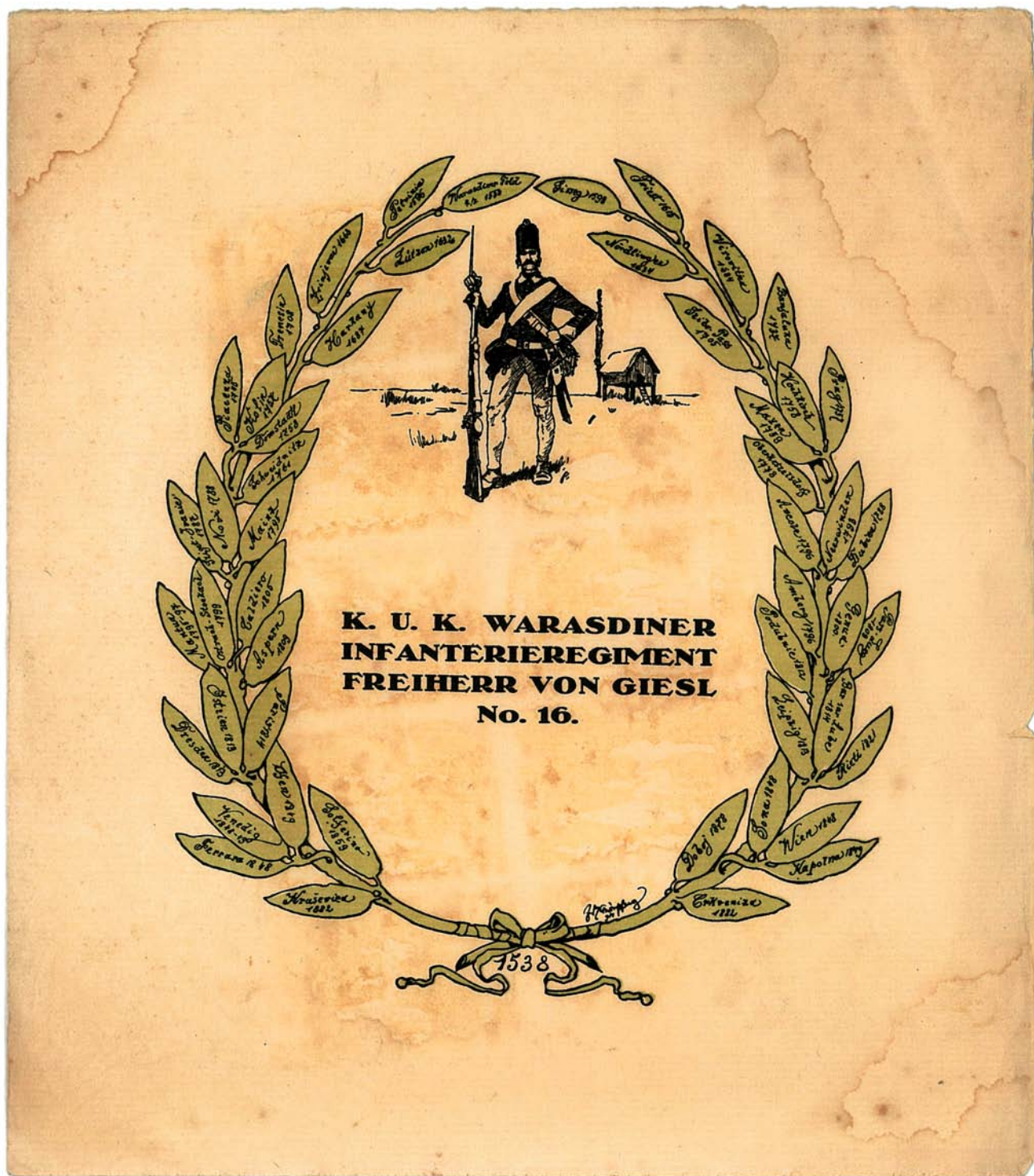
Pászthory, Melchior — barun, potpukovnik, rođen u Zagrebu 1764. Kadet u Križevačkoj graničarskoj pješačkoj pukovniji 1785. 1799. i 1800. istaknuo se u opasnim pothvatima (satnik): kod Pastrenga 26. ožujka 1799., bojnik i većina časnika bili su u ili ranjeni ili zarobljeni. Dvojica starijih satnika željela preuzeti zapovjedništvo bojne, tako da ga je preuzeo Pászthory uz njihov blagoslov. Ovo je u vojsci bio presedan. Mlađi je satnik dvojici starijih zapovijedao skoro 2 godine. Tijekom tog razdoblja donio je niz hrabrih i mudrih odluka. Neumorno je radio na podizanju morala i usavršavanju vojnih vještina momčadi. U borbi je uvijek bio prvi. Posebno se istaknuo 24. lipnja kod Sassuola i 14. prosinca kod Genove, gdje se kao zapovjednik izvidnice uspio održati na opasnom položaju kod Sestri-Levanta 2 mjeseca u totalnom okruženju. Od glavnog je zbora bio udaljen 30 milja i prepušten na milost i nemilost Genovi, ali položaje je postavio tako spretno da je mogao preduhitriti svaku neprijateljsku prijetnju. 29. siječnja 1800. morao se povući, ali lukavstvom se sretno probio do glavne armije. U napadu 6. travnja 1800. na Genovu, ponovo je preuzeo najteži zadatak, napad na rovove Monte Cornue. Zaposjedao je rov za rovom. Među prvima stigao je na vrh brda, ali onda je ranjen u bedro. Njegova se bojna istakla i tijekom povlačenja nakon bitke kod Marenga; (...) neprekidno je pružala otpor, ali uvijek u savršenom redu.

Ovaj je izvrsni vojnik odlikovan viteškim križem i dobio je titulu baruna. U rujnu 1805. postao je bojnik u Slunjskoj graničarskoj pješačkoj pukovniji, u siječnju 1808. potpukovnik. Iste je godine napustio vojsku, ali i dalje je bio zainteresiran za sudbinu domovine. 1815. odrekao se mirovine i kamata na kauciji za vjenčanje u korist državnog proračuna. Umro je 8. lipnja 1849. u Ödenburgu.

Lazarić von Lindaro, Josef — barun, general-bojnik, rođen u Trstu 1784. kada je u Austriji ustrojeno domobranstvo. Lazarić (inače iz bogate obitelji), jedan je od prvih dragovoljaca 1. tršćanske bojne (lipanj 1808.). U svibnju 1809. poručnik, uskoro natporučnik. 17. svibnja bio je kod Prāwalda tako opasno ranjen, da je morao napustiti vojnu službu kao satnik. Odrekao se mirovine. 1813. sa šaćicom je Križevčana oslobodio Istru i u roku od 3 dana ustrojio bojnu od 1.000 dragovoljaca koja je blokirala i zaposjela Trst. Tijekom tog pothvata unaprijeđen je u bojnika. Bojna je raspuštena krajem 1814. 1815. odlikovan je viteškim križem, a u studenom 1819. dodijeljena mu je titula baruna. Služio je i dalje u lovcima u graničarskim i linijskim pješačkim pukovnijama. 1849. general-bojnik. Iako formalno u ratu u Istri nije pripadao Varaždincima, ipak je zapovijedao Križevčanima kojima pripada glavna zasluga za njegove uspješne pothvate u Istri.

Popis korištene literature i izvora

- Aufzeichnungen des Regiments Nr. 16 (Handschrift)
Arneth: Geschichte Maria Theresia's
Becker's Weltgeschichte
Criste: Kriege unter Kaiser Josef II.
Der Krieg in Italien 1859 (Generalstabswerk)
Friedjung: Der Krimkrieg und die österreichische Politik
Gebler: Das k.k. österreichische (...) korps im Feldzuge 1812
Gindely-Mayer: Geschichte III.
Günther: Geschichte des Feldzuges von 1800.
Hillerbradnt: Der Feldzug in Oberitalien im Jahr 1848. (Generalstabswerk)
Hinterfeld: Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder
Hoen-Kerchnawe: Krieg 1809. Aspern.
Horsetzky: Kriegsgeschichtliche Übersicht der wichtigsten Feldzüge
Karlo, Erzherzog: Ausgewählte Schriften
Kuhl: Bonapartes erster Feldzug 1796
Mayerhoffer: Krieg 1809, Regensburg
Oesterreichische militärische Zeitschrift, Jahrgang 1822
Rüstow: Geschichte des ungarischen Insurrektionskrieges in den Jahren 1848 und 1849
Skizze der Ereignisse an der unteren Donau in den Jahren 1848 - 1849
Swoboda: Akademiegeschichte
Vaniček: Specialgeschichte der Militärgrenze
Wrede: Geschichte der k. und k. Wehrmacht

Spomen list Varaždinske pješačke pukovnije br. 16. s popisom najznačajnijih bitaka u kojima je pukovnika sudjelovala te bitaka u kojima su sudjelovali njezini prednici - Varaždinski graničari od 1553. godine

PRILOZI

- *Karta Križevačke pukovnije iz 1839. godine s podjelom na dvanaest satnija (kompanija) — str. 110.—114.*

- *Karta Đurđevačke pukovnije iz 1782. podjeljena na šesnaest satnija (kompanija) — str. 115.—123.*

KRIŽEVAČKA PUKOVNIJA

I satnija Vukovje: Kaniška Iva, Ciglenica, Stupovača, Kapelica, Bršljanica, Kutinica, Čaire, Kablari, Kovačica, Lončarevo, Lipov Gaj i Karlovčani.

II satnija Garešnica: Tomašica, Kajgana, Dišnik, Palešnik, Pašijan, Popovac, Prokop, Mlinska, Čakovac.

III satnija Hercegovac: Klokočevac, Trnava, Ladislav, Velika Trnovitica, Mala Trnovitica, Zdenci.

IV satnija Berek: Šimljana, Samarica, Gornja Garešnica, Nova Ploščica, Stara Ploščica, Kostanjevac, Ruškovac, Oštri Zid, Begovača, Šimljanik, Potok, Podgarić.

V satnija Ivanska: Sredska, Đurđić, Narta, Blatnica, Staro Štefanje, Novo Štefanje, Laminac, Šušnjara, Martinac, Petrička, Križić, Hrastovac, Babinac, Kolarevo Selo, Utiskani.

VI satnija Čazma: Miklouš, Bosiljevo, Pobjenik, Vrtlinska, Siščani, Vagovina, Draganac, Bojana, Zdenčac, Pavličani, Grabovnica, Milisavci, Dereza, Suhaja.

VII satnija Farkaševac: Zabrđe, Zvonik, Cugovec, Bolč, Vukšinac, Kabel, Brezine, Haganj, Fuka, Habianovac, Vlaška Kapela, Grabrić, Mački, Ivančani, Stari Glog, Majur, Lubena, Šarampov, Donji Markovec.

VIII satnija Gudovac: Prgomelji, Raić, Žabljak, Draganić, Kakinac, Podgorci, Predavac, Klokočevac, Stare Plavnice, Nove Plavnice, Velike Sredice, Korenovo, Brezovac, Galovac, Obrovnica, Tuk, Stari Pavljani, Novi Pavljani, Breza, Lipovčani, Kokinac.

IX satnija Križ: Dapci, Šušnjari, Širinec, Rastilnica, Okešinec, Šumečani, Novoselec, Obedišče, Vezišče, Bunjani, Konščani, Dijanovec, Palančani, Šumečani, Johovec.

X satnija Kloštar Ivanič: Lipovčani, Marinkovec, Gornja Obreška, Donja Obreška, Bešlinec, Gornji Šarampov, Donji Šarampov, Lonja, Caginec, Marča, Cerina, Prnjarovec, Zvekovec, Cugovec, Mostari, Lipovec, Predavec, Čemernica, Križci, Bešlinec, Derežani, Sobočani, Graberje, Prkos, Šapovec.

XI satnija Sveti Ivan: Novi Glog, Rovišće, Tučenik, Cirkvena, Hrsovo, Cubinec, Kraljevac, Cepidlak, Markovac Križevački, Kraljevac, Kovačevac, Ladinec, Brezovljani, Remetinec, Buzadovec, Poljana, Habijanci, Predavec, Bukovje, Kendelovac.

XII satnija Vojakovac: Osijek, Apatovac, Marinovac, Lepavine, Branjska, Velike Sesvete, Male Sesvete, Raščani, Trema, Đurđić, Carevdar, Kloštar, Sveti Petar Čvrstec, Lalići, Gradište, Bošnjani, Prkos, Pobrdani.

ĐURĐEVAČKA PUKOVNIJA

Q - Grubišno Polje (Turčević Polje): Rašenica, Jasenaš, Dapčevica, Mala Peratovica, Velika Peratovica, Mala Barna, Mala Dapčevica, Velika Dapčevica, Vinkovac, Lončarica, Rastovac, Trojeglava, Mali Grđevac, Gakovo.

E - Gornja Kovačica: Grbavac, Zrinska, Brzaja, Sibenik, Mali Grđevac, Topolovica, Cremušina, Grubišno Polje, Mali Zdenci, Velika Barna, Mala Jasenovača, Orlovac.

P - Veliki Grđevac: Pavlovac, Dražica, Čadavac, Velika Pisanica, Vlaška Kovačica.

B - Severin: Ciglena, Dautan, Nevinac, Novoseljani, Orovac, Patkovac, Prespa, Prokljivani, Tomaš, Ždralovi.

D - Rača: Stara Rača, Drljanovac, Mala Pisanica, Slovinska Kovačica, Međurača, Kozarevac, Sasovac, Orlovac.

C - Veliko Trojstvo: Markovac, Letičani, Martinac, Grginac, Višnjevac, Malo Trojstvo, Dominikovića, Vrbica, Rakitnica, Hampovica, Kegljevac, Jasenik, Sirova Katalena, Maglenča.

O - Ravneš: Bulinac, Kašljevac, Lasovac, Bedenička, Kozarevac, Suha Katalena, Pupelica, Ribnjačka, Bačkovica.

L - Kloštar: Brod, Budančevica, Prugovac, Oderijan, Sesevete, Dinjevac, Grabrovnica.
 M - Pitomača: Sedlarica, Otrovanec, Kladare, Kloštar, Prugovec, Mala Trešnjevica, Velika Trešnjevica.

I - Virje: Virje, Miholjanec, Šemovci, Molve.

K - Đurđevac: Budrovec, Čepelovec, Kalinovac, Mičetinac, Sveta Ana.

F - Sokolovac: Reka, Grdak, Mučna, Mali Grabičani, Mali Poganac, Veliki Poganac, Botinovec, Radeljevo Selo, Ribnjak, Rasinja, Koprivnička Reka, Miličani, Paunovac, Jagnjedovac, Peščenik.

G - Topolovac: Gornji Križ, Domankuš, Jakopovac, Povelic, Ladislav, Mostari, Hudovljani, Gornja Velika, Donja Velika, Večeslavec, Trnovec, Srem, Ruškovec.

N - Peteranec: Drnje, Sigejec, Novi Sigejec.

A - Kapela: Babotok, Botinac, Čurlovac, Donji Mosti, Gornje Plavnice, Gornje Zdjelice, Gornji Mosti, Hrgovljani, Ivanovčani, Jabučeta, Kobasičari, Kupinovac, Lipovo Brdo, Nova Diklenica, Paulin Kloštar, Poljančani, Skucani, Srednji Mosti, Stanići, Stara Diklenica, Starčevljani, Tvrda Reka.

H - Novigrad: Delovi, Klatare, Hlebine, Javorovac, Srdinac, Jeduševac, Plavšinc, Vlislav, Glogovac, Bakovčica, Borovljani.

Statistische Übersicht

des Karoliner Kreuzer-Regiments, nach dem Jahresabschluss pro anno 1859.

Compagnien	Anzahl der		Summa der					Volkmenge			Gründe							Grundsteuer		Zusammen				
	Ortschaffnen	Häuser	Dienenden	Dienbaren	Undienstbaren	männliche	weibliche	Zusammen	Äcker	Wiesen	Gärten	Wingärten	Hutweiden	Steuerfreie Gründe	Waldungen	Zusammen	Fl.		Z.					
																	1.	2.	1.		2.			
1. K. Kompanie	8	440	163	739	1118	2320	1735	4005	8120	2348	242	208	5105	99	642	22768	5765	2	245	6	158	5	6146	18
2. Banatiner	10	487	214	953	1259	3438	2434	4662	10224	2214	428	265	815	107	4743	19203	7322	29	405	10	493	10	3201	37
3. Herzegoviner	6	371	235	891	1212	3338	2060	3398	10013	2010	522	288	500	104	3345	11259	4145	12	525	22	644	38	3325	79
4. Bosnier	14	348	225	871	1207	3331	1949	4380	10333	2400	436	326	924	100	13432	22293	6994	29	224	16	99	30	7329	0
5. Slavonier	16	406	263	1078	1320	3581	2039	3470	11338	2229	334	116	1248	146	3140	25423	8045	11	624	10	259	21	8942	8
6. Chasmen	16	406	255	1002	1239	3596	2473	5069	10053	2355	321	425	2151	100	13139	23033	7046	3	533	22	147	22	7782	35
7. Farkasener	20	300	254	793	1101	2123	2017	4145	8499	2349	251	227	650	104	7221	30039	6039	4	294	13	232	18	666	23
8. Gutavcer	21	492	259	1073	1353	3010	2940	6010	11431	2362	451	244	393	116	8133	23243	8213	29	1010	6	690	12	9914	10
9. Kraker	20	320	272	1036	1240	2553	2654	5207	10107	2594	273	414	1552	131	7966	24121	7350	24	317	7	129	27	8297	21
10. Kroatier	24	407	197	1041	1469	3700	2420	5130	13007	2659	292	222	1703	124	10539	20303	9370	27	1004	7	565	0	11472	50
11. Kustariner	22	337	234	1026	1084	2444	2500	4944	1004	2609	250	372	1012	100	6299	19219	6476	7	358	20	524	4	3159	17
12. Magyarer	14	332	275	1140	1485	3009	2746	5655	9992	2420	526	666	1596	113	11163	26939	7613	26	262	11	114	12	4995	33
13. Stadt	21	76	—	49	135	61	186	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	—	625	20	
Zusammen	191	4612	2865	11894	13981	30733	21105	51838	122200	22546	4541	4627	12009	1433	9218	235403	38219	2	7037	26	4523	5	100319	423

Statistički pregled Križevačke pukovnije na karti iz 1839. godine

Eintheilung der Compagnien

A	Leib Compagnie Braun	Parte
B	Obrist	Grün
C	Obrist	Roth
D	1. Major	Violet
E	2. Major	grün
F	Kustavicz	grün
G	Topolovicz	Roth
H	Vougrader	Violet
I	Vizy	grün
K	St. Georger	gelb
L	Kloster	Blau
M	Pitomacha	Roth
N	Petranicz	Blau
O	Ravens	gelb
P	Vergyevicz	Braun
Q	Turchevitz	Polye Compagnie Braun

Podjela Đurđevačke pukovnije na satnije s karte iz 1782. godine

Sadržaj

RIJEČ UREDNIKA	5
UVODNI DIO	7
Predgovor	13
Osnivanje varaždinskih graničarskih pješačkih pukovnija	14
I. Varaždinci pod Marijom Terezijom od prosvjetiteljstva do 1780. g.)	17
Talijski ratni pohod 1746.	17
Mirovno razdoblje 1748. - 1756.	22
Sedmogodišnji rat 1756. - 1763.	23
Ratni pohod 1756.	23
Ratni pohod 1757.	24
Ratni pohod 1758.	29
Ratni pohod 1759.	33
Ratni pohod 1760.	34
Ratni pohod 1761.	36
Ratni pohod 1762.	36
Mir u Hubertsburgu	37
Bavarski nasljedni ratovi 1778. - 1779.	38
II. Varaždinci pod carem Josipom II. (1780. - 1790.) i Leopoldom II. (1740. - 1742.)	41
Razdoblje mira 1780. - 1787.	41
Rat s Turcima 1788. - 1791.	41
III. Varaždinci pod carem Franjom II. (I.) (1792. - 1835.)	47
A. Prvi koalicijski rat 1792. - 1797.	47
Ratni pohod 1792.	47
Ratni pohod 1793.	48
Ratni pohod 1794.	48
Ratni pohod 1795.	50
Ratni pohod 1796.	51
Ratni pohod 1797.	55
B. Drugi koalicijski rat 1799. - 1802.	56
Ratni pohod 1799.	56
Ratni pohod 1800.	60
C. Treći koalicijski rat 1805.	63
D. Austrijski rat protiv Napoleona 1809.	63
a. Đurđevačka graničarska pješačka pukovnija	63
b. Križevačka graničarska pješačka pukovnija	65

E. Rat Napoleona protiv Rusije 1812.	66
F. Veliki oslobodilački rat protiv Napoleona 1813. - 1814.	69
a. Operacije u Njemačkoj i Francuskoj 1813. - 1814.	69
b. Osvajanje Istre i Kranjske 1813.	72
c. Operacije u Italiji 1813. - 1814.	75
d. 100 dana Napoleona i ratni pohod 1815.	76
Razdoblje mira 1816. - 1835.	77
IV. Varaždinci pod carem Ferdinandom I. (1835. - 1848.)	79
Razdoblje mira 1835. - 1847.	79
Ustanak u Lombardiji i Veneciji	79
Ratni pohod 1848.	79
V. Varaždinci pod carem Franjom Josipom I. (od 2. prosinca 1848.)	85
Ratni pohod u Italiji 1849.	85
Ratni pohod u Ugarskoj 1848. - 1849.	88
Razdoblje mira 1849. - 1858.	96
Ratni pohod 1859.	98
Ratni pohod 1866.	100
Preustroj varaždinskih graničarskih pješačkih pukovnija u 16. pješačku pukovnicu ...	102
MANIFEST	103
Životopisi časnika varaždinskih graničarskih pješačkih pukovnija odlikovanih ordenom Marije Terezije (kronološki redoslijed)	105
Popis korištene literature i izvora	107
Prilozi	109